

TOTO VYDÁNÍ SPONZORUJE LÉK WOBENZYM

SANQUIS®

ZDRAVÝ ŽIVOT JE UMĚNÍ

ČÍSLO 96 / LEDEN 2012

Ateliér Pavly Aubrechtové • Medicína 2011 • Fenomén Magritte

Vykroč, a budou tě následovat.

Petr Zuska

PETR ZUSKA
UMĚLECKÝ ŠEF
BALETU NÁRODNÍHO DIVADLA
V PRAZE

Prodej: Galerie módy Heleny Fejkové • Martinská 4 • Praha 1 • www.helenafejkova.cz

www.lachevre.cz

Titulní strana:
Kredenc Pavly
Aubrechtové
ukrývá mnohá
tajemství

Výtvarníci Pavla Aubrechtová a Vladimír Gebauer jsou na společné cestě, životní i výtvarné, již celých čtyřicet let. (s. 8)

Všechny
cesty vedou
na Sněžku...
I dřevěné
chodníčky.
(s. 38)

Tanečnice
a choreografka
Bára Látalová
považuje
tanec nejen za
zaměstnání,
ale i poslání.
(s. 18)

Rovnováha
krajiny
(s. 94)

SETKÁNÍ

08 Pavla Aubrechtová a Vladimír Gebauer – výtvarníci, kteří si celý život stojí za svým. Jejich dílo nyní vystavuje Muzeum Montanelli.

18 Bára Látalová tančí ráda na ticho. Inspirací k jejímu novému představení byly básně Army Geisslové.

22 Koktejl – pozvánka do divadla, na koncert, na výstavu. A panáček Paul, který pomůže ve stresových situacích.

24 René Magritte byl nenápadným pánem v buřince, především však výostným surrealistickým malířem. Ve vídeňské Albertině právě probíhá výstava jeho obrazů.

32 Špičkový houslista Čeněk Pavlík kromě hudby sepisuje atlasy středověkých keramických kachlí a zabývá se archeologickým výzkumem.

POZNÁNÍ

38 UFO na Sněžce. Günter Bartoš se vydal na nejvyšší horu České republiky. Zahlédl tam snad nějaký záhadný předmět?

50 Antika i renesance lákají na Apeninský poloostrov již od 17. století. Mezi jinými i Johanna Wolfganga Goetheho či Jana Wericha.

60 Uran – planeta válející sudy. O nepříliš známé, přitom velmi zajímavé planetě píše Petr Sobotka.

63 Konec tichého teroru. Východoněmeckou tajnou policii Stasi označovali za meč a štít dělnické třídy.

66 Úvahy o (ne)svobodě. Rozhovor s pražským primátorem Bohuslavem Svobodou.

UMĚNÍ

82 Nuberg 2011. Vybírejte nejlepší skladbu roku 2011 interpretovanou Orchestrem Berg.

84 Recenze. Film Akiho Kaurismäkiho, výstava Po sametu a experimentální prostor NoD.

86 Filmový příběh politické vězeňkyně Karly Charvátové.

90 David LaChapelle. Americký fotograf vystavuje své provokativní fotografie v galerii Rudolfinum.

93 Zápísník Jany Klusákové a tipy na nové knihy.

ZAOSTŘENO NA ZDRAVÍ

Medicína a čeští vědci O nové objevy a léčebné postupy se zasloužili loni i čeští vědci.

Nové léky, nové naděje – genová terapie a kmenové buňky jsou nadějí medicíny příštích let.

MUDr. Hana Zallmannová Rozhovor se stomatoložkou, která při práci používá mikroskop.

Nový SANQUIS - JUNIOR

Tři dny před Štědrým dnem vyšlo další, v pořadí už čtvrté číslo časopisu Sanquis – JUNIOR. Děti více než 40 stránek textů a obrázků tentokrát věnovaly svým rodinám. Respektive, především svým babičkám a dědečkům, kterých se ptaly: S čím jste si hráli, když vám bylo tolik jako nám? Kam jste chodili do školy? Kam jste jezdili s rodiči na dovolenou? A jak jste vlastně slavili Vánoce? Otázky jen přšely, odpovědi starší generace až dojmají... Srovnání těch dvou tak rozdílných světů je každopádně ve všech směrech zajímavé a objevené – pro děti, prarodiče i rodiče. Vánoční číslo Sanquis – JUNIOR jsme tentokrát vydali tiskem, aby ho děti mohly nadělit svým blízkým pod stromček. Chcete-li nahlédnout na stránky tohoto výjimečného vydání, nalistujte **WWW.SANQUIS.CZ/JUNIOR**.

Vánoční dětské číslo
je věnováno
babičkám a dědečkům

Šéfredaktorka **Irena Jirků** / jirku@sanquis.cz

Redakce **Jana Nekolová** / nekolova@sanquis.cz, **Günter Bartoš** / gunter@seznam.cz, **Lenka Klímová** / klimtova@sanquis.cz

Artdirector **Luděk Bárta** Webové stránky **www.sanquis.cz** **Filip** a **Blanka Peškovi** / info@address.cz

Stálí spolupracovníci **Eva Bobůrková**, **Boris Dožekal**, **Martin Frouz**, **Jan Gregor**, **Tereza Herz**, **Miloslav Hirsch (Řím)**, **František Houdek**, **Vladimír Hulec**, **Josef Chuchma**, **Jarmila Jelínková**, **Cecílie Jílková**, **Klára Klempířová**, **Jana Klusáková**, **Jiří Kocourek**, **Libuše Koubská**, **Josef Mlejnek**, **Jiří Machalický**, **Milan Nakonečný**, **Milan Odehnal**, **Karel Pacner**, **Eva Pivodová**, **Michael W. Pospíšil**, **Jitka de Préal (Paříž)**, **Lenka Procházková**, **María Procházková**, **Bela Schenková**, **Zuzana Sobotková**, **Ondřej Šeřců**, **Jana Vlková**, **Zdeněk Zahradník**, **Hana Zallmannová**

Odborná rada **prof. MUDr. Michal Anděl, CSc.**, **prof. MUDr. Vladimír Beneš, DrSc.**, **prof. MUDr. Pavel Gregor, DrSc.**, **prof. MUDr. Jiří Mazánek, DrSc.**, **prof. MUDr. Pavel Pařko, DrSc.**, **prof. MUDr. Jan Pirk, DrSc.**, **prof. MUDr. Richard Rokyta, DrSc.**, **prof. MUDr. Antonín Sosna, DrSc.**, **doc. MUDr. Bohuslav Svoboda, CSc.**

Inzerce **Veronika Měchurová**, tel. 221 180 191 / mechurova@sanquis.cz

Předplatné **221 180 229**, **221 180 194** / predplatne@sanquis.cz / www.sanquis.cz

Adresa redakce **Španělská 10, 120 00 Praha 2**, tel. 221 180 194, fax 221 180 280

Za obsah inzerce ručí zadavatel. Za původnost a obsahovou správnost ručí autoři. Právní režim autorských děl nabídnutých redakci se řídí zejména autorským zákonem č. 121/2000 Sb. a dalšími českými právními normami. Přijetím díla k uveřejnění nabývá vydavatel práva k šíření přijatého díla časopiseckou formou včetně možnosti zveřejnění na www stránkách časopisu, vydání na CD-ROM nebo jiným způsobem v elektronické podobě. Všechna práva k uveřejněným dílům jsou vyhrazena. Autorské právo časopisu a navazujícím elektronickým publikacím vykonává vydavatel.

Registrace SANQUIS – MK ČR E 8319, Registrace SANQUIS – EDICE PROFESIONÁL – MK ČR E 18887, ISSN 1212-6535

Cena za předplatné on-line (12 čísel) 300 Kč, cena za předplatné s novoročním dárkem 499 Kč. Cena jednoho čísla on-line 33 Kč

Vydavatel
Audabiac, o. s.
Španělská 10,
120 00 Praha 2
DIČ CZ226524163

Novoroční předplatné Sanquis ON-LINE + 2 diáře!

DÁRKY K PŘEDPLATNÉMU: 2 diáře Paperblanks

K předplatnému Vám pošleme **dámský diář Ougi Slim** (v hodnotě 345 Kč) a **pánský diář Jade Slim** v zelené barvě (v hodnotě 345 Kč). Každý diář obsahuje dvě látkové záložky a zadní kapsičku s vloženým mini adresářem.

Objednávky: www.sanquis.cz/predplatne

Předplatné s dárkem pro rok 2012 za 499 Kč

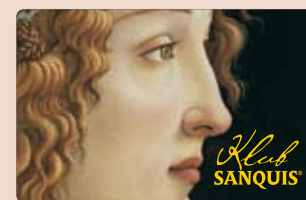
Novoroční komplet SANQUIS obsahuje:

12 + 2 dárky + klubová karta

čísel časopisu,
zaplatíte
za rok pouze
499 Kč

2 značkové diáře
Paperblanks
v celkové hodnotě
790 Kč

výrazné slevy
u knihkupců,
v obchodech...
až do roku 2013

Sleva pro studenty: ISIC, ITIC, ALIVE – 20%, ostatní studenti: 15%

Všeobecné podmínky Dárek dostane prvních 100 čtenářů, kteří si objednají roční předplatné elektronického časopisu Sanquis ON-LINE a zaplatí danou částku do 30. ledna 2012. Dárek zašleme po úhradě předplatného, nejpozději do 15.2. 2012. S dotazy či připomínkami nás kontaktujte na telefonu +420 221 180 199, na e-mailu predplatne@sanquis.cz nebo na redakční adrese.

Text **Irena Jirků**

šéfredaktorka

Půvab komorního roucha

Literatura pro klavírní trio je úžasná! Představuje vlastně mezistupeň mezi sólovým hraním a komočinou. Zatímco kvartet je z osmdesáti devadesáti procent ryze komorní hudba, v triu máte leckde sóla, hráč se musí umět okamžitě sólisticky vzepnout a poté se opět zahalit do niterného komorního roucha... S věkem se mění náš názor na interpretaci, upřednostňujeme jiné detaily než před lety. Jsem ve věku, kdy základní stylovou orientaci mám již dávno zažitou. Mým úkolem je mít uši otevřené ke hře ostatních interpretů a přitom neopouštět, co je mi vlastní a hledat skryté rezervy. Stále se rodí velmi nadaní muzikanti. Někdo je technický typ, u jiného je klíčový výraz. Někdo je romantik, jiný klasik či modernista. Pokud se technika a výraz nespojí v jedno, nejde ovšem o plnohodnotný umělecký projev, který dokáže oslovit v každé situaci...

Čeněk Pavlík o hudbě a zvláště pak o hudbě, kterou „pěs-
tuje” společně s Markem Jeriem a Ivanem Klánským v rámci Guarneri tria Prague, vypráví s lehkou nadsázkou a s hlubokým zaujetím. Pětadvacet let tito tři výjimeční čeští muzikanti společně vystupují po celém světě a ze společné práce (a hudby) se stále těší. To si uvědomíte už na první poslech. Tak tedy zavřete oči a poslouchejte: Josef Suk, Elegie opus 23.

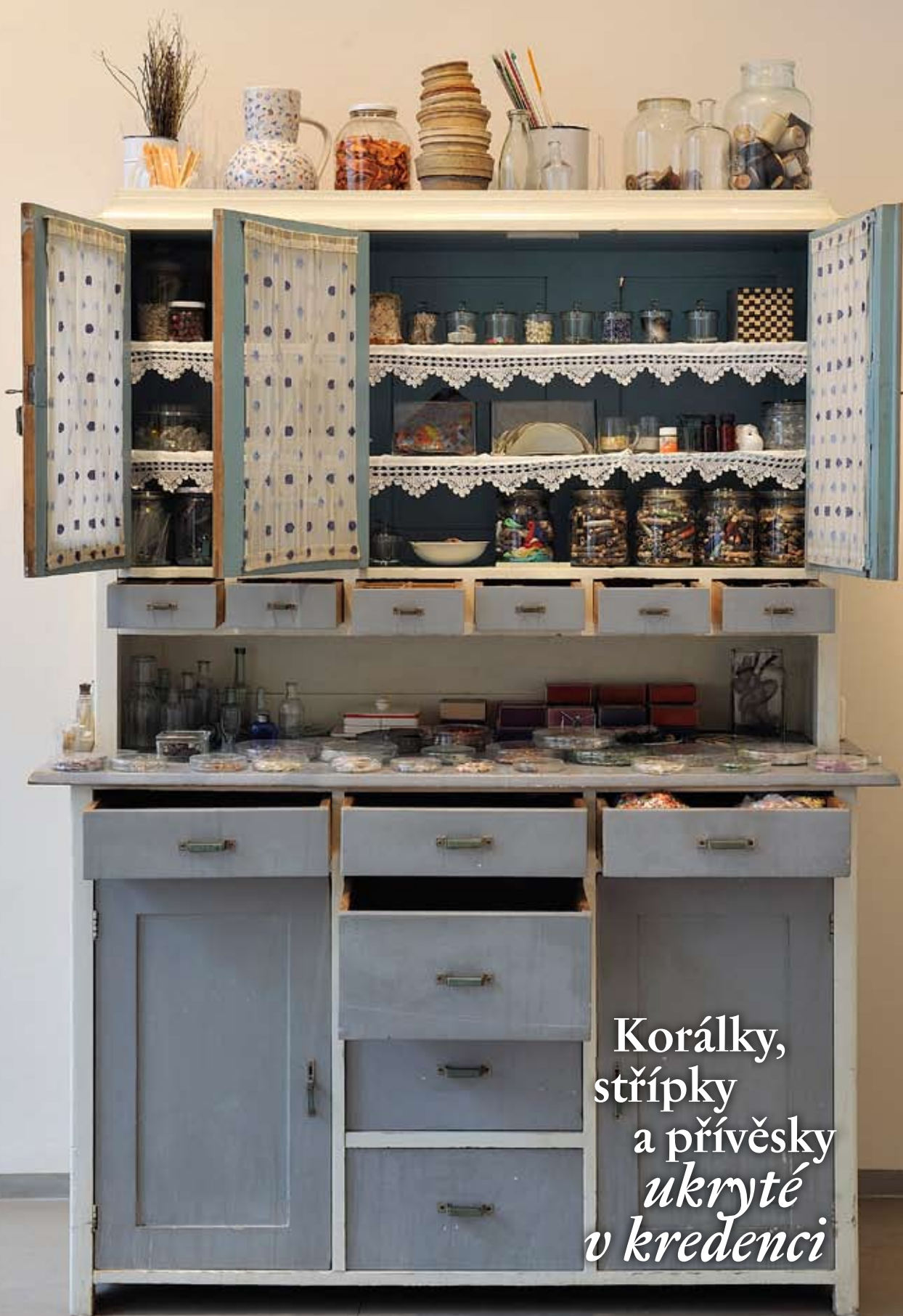
[klikněte zde](#)

P. S. 21. března 2012 v pražském Rudolfinu oslaví Guarneri trio Prague své 25. narozeniny. Hrát bude mimo jiné i Sukovu Elegii. Více informací najdete na www.ceskafilharmonie.cz.

V pražském Muzeu Montanelli můžete v lednu nahlédnout do ateliéru Pavly Aubrechtové, která se svými díly přestěhovala do expozice také pracovní nástroje, stoly, kredence. Více se o zajímavé výtvarnici a jejím muži Vladimíru Gebauerovi dočtete v tomto čísle Sanquisu.

Tajemný svět
*Pavly
Aubrechtové*

Korálky,
střípky
a přívěsky
ukryté
v kredenci

Něha a síla

Prohlížím si katalogy výtvarníků Pavly Aubrechtové a Vladimíra Gebauera, její křehké ženské koláže, jeho mužské až naturalistické asambláže a obrazy krajín. Věci zdánlivě odlišné, přitom něčím blízké. Ti dva mají skoro stejné datum narození, stejnou adresu v Novém Strašecí. Na společné cestě, výtvarné i životní, jsou už celých čtyřicet let.

Cesta to byla často krkolomná, ale oni z ní neuhnuli. Šli a vlastně po ní jdou stále dál. Dříve žili stranou od oficiálního výtvarného dění, nyní sice vystavují, ale žijí daleko od uspěchaného životaběhu dnešních dní. Procházeli jsme spolu ztichlou galerií, za každým z jejich obrazů, koláží i asambláží byl příběh, vzpomínka. Pavla a Vladimír se vzájemně doplňovali, někdy i s úsměvem přelí. Jako by se na tu cestu vydali znovu, a mě pouze přizvali, abych naslouchala. Byla jsem tomu ráda.

Neklidná šedesátá léta

Pavla Aubrechtová vystudovala u profesora Františka Muziky na VŠUP, zájma ji grafika a kresba, japonské dřevořezy. Vladimír Gebauer se o kousek dál, na AVU, u profesora Františka Jiroudka zabýval krajinomalbou. Na cestě k výtvarnému umění však jednou zaváhal. Na základní škole si nejprve napsal studium na lesnické škole. Na poslední chvíli přihlášku změnil. „Malováním jsem si přinášel kousek přírody domů, možná právě proto jsem se někde uvnitř rozhodl pro malbu.“ Oba dva na škole zažili neklidný konec šedesátých

Malováním
si přináším
kousek
přírody
domů

**Na protější straně:
Pohled na instalaci výstavy
v Muzeu Montanelli. Výtvarný
materiál Pavly Aubrechtové.**

Pavla Aubrechtová a Vladimír Gebauer se vzali po ukončení vysoké školy roku 1971. Tento rok oslavili čtyřicet let společné cesty životem. Životem uměleckým i osobním.

Na škole zažili *neklidný konec* šedesátých let

let i pozvolný nástup normalizace. Absolvovali roku 1970. Bylo jim dvacet čtyři, před nimi celý život. Kolem nich však začíná další období českého temna, zanedlouho se zavřou hranice, mnoho lidí si klade otázku, co bude dál? Jenže člověk někdy i v těch nejvypjatějších emocionálních okamžicích musí řešit věci čistě pozemské. Před Vladimírem byla povinná vojenská služba. „Pro nás ten rok začal kupodivu dobře. Po čtyřech měsících se mi podařilo získat modrou knížku. Další rok jsme se vzali, koupili si ruinu, a pak jsme ji několik let dávali dohromady. Dělal jsem všechna možná řemesla.“ V té době jim moc času na samotnou tvorbu nezbyvalo. Jen když odjeli na stipendijní pobyt – tři měsíce se pak nemuseli starat o živobytí a mohli v poklidu tvořit.

Jste příliš moderní!

Jedno ze stipendií bylo na téma Lidic. „K Lidicím jsme přicházeli pěšky, zrovna zapadalo slunce, byla trochu mlha, trochu mrzlo...“ vzpomíná si Pavla. Vladimír vytvořil působivý cyklus kreseb s koláží. Schvalovací komisi se jeho věci nelíbily. Prý jako by tam vybuchl plyn, poznamenal někdo. Ani Pavla u komise neuspěla. „Bylo svazující vědět, kdo vaše obrazy hodnotí.“

Oficiálním místům se jejich práce zdály příliš moderní. Když někde své obrazy nabídli, byli odmítnuti. „Ředitel galerie v Mělníku mi chtěl uspořádat výstavu. Všechno ale nejdříve musela schválit středočeská komise. Když se otevřely dveře, zaslechl jsem, jak někdo říká, že mé obrazy jsou mimořádně agresivní, dokonce tam zazněl termín gebauerismus!“ Těžko si představit, jak člověk může tvořit bez konfrontace s ostatními malíři, bez diváka. Vždyť v tom je přece celý smysl tvorby – ukázat ji ostatním. „Nebyla žádná naděje, že kromě našich přátel naše věci někdo někdy uvidí,“ říká Pavla. Žili bez pravidelného příjmu, bez možnosti něco prodat. Občas jim pomohla náhoda,

Nahore:
Kredenc Pavly Aubrechtové
skrývá mnoho zajímavých
drobností

Na protější straně nahore:
Pavla Aubrechtová,
Bez názvu, březová kůra
a akvarel na papíře,
1981, výřez,
dole: Vladimír Gebauer,
Trny, zač 80.let, asambláž
dřevo a papír

**Pavla Aubrechtová,
Padrt, 2009,
Asambláž, nitě,
stužky na dřevitém
papíře z lýka,
výřez**

jako setkání v lese, kam si šli pro vánoční stromek. Investor nedaleké výstavby dálnice měl stejný úmysl. Dělali pak pro něj na mosty cedule s letopočtem, sádrové modely, které se odlévaly do bronzu... Nebo se podíleli na výzdobě mateřských školek. „Nemohli jsme mít děti, kdybychom je měli, určitě by jeden z nás musel restaurovat nebo učit. Takhle byl život prostě někdy lepší, někdy horší,“ dodává stoicky Pavla.

Galerie H a Krabičky

K těm lepším okamžikům patřila i jejich cesta na Západ. Trochu konspirační, jak v té době bylo zvykem. Pavla „doprovázela babičku“, o jejíž existen-

Život byl prostě *někdy lepší, někdy horší...*

Byl to takový *malý ostrov* svobody

Vladimír Gebauer,
Kalendář 2, 1998-1999,
Asambláž, překližka, dřevo,
papír drát

ci samozřejmě nic nevěděla. Před odjezdem podepsali, že se nebudou stýkat s emigranty, pak u nich bydleli. Paříž, Londýn, Amsterdam! Najednou viděli na vlastní oči slavné originály, viděli, kam směřuje umění za hranicemi všedních normalizačních dní. Potvrdili si, že oni sami jdou ve své tvorbě správným směrem.

Pak tu také byla Galerie H bratří Zdeňka a Jiřího Hůlových, kteří v Kostelci nad Černými lesy zrekonstruovali starý dům. Stodolu a zahradu proměnili na soukromou galerii. Uzavřený prostor, schovaný před zvědavými očima policie. Setkávali se tu výtvarníci, jejich přátelé, takový malý ostrov svobody. Vladimír a Pavla s nimi spolupracovali od počátku, pomáhali s instalacemi, účastnili se všech jejich akcí. Jako například Čtyřverší – projektu na hranici výtvarného umění a poezie. Anebo úspěšných Krabiček. „Továrna, která vyráběla dřevěné rozkládací košíčky na šití, nabízela zmetky – krabičky různých

rozměrů. Jiří se Zdeňkem oslovili spoustu výtvarníků, aby prázdné krabičky zaplnili. Každý po svém.“ Vladimír jich tehdy udělal devět, vložil do nich nalezená dřívka, větvičky, drátky, noviny, inspirací mu byla příroda a krajina i život kolem. Později na ně navázal i svými asamblážemi. Krabičky se staly nedílnou součástí i Pavlíniny tvorby. Do svých krabiček vkládá laboratorní sklíčka, zkumavky se stočenými drátky, barevné skleněné střepey, korálky či přívěšky. A také dětské nádobíčko.

Něha i síla

„Nad díly Pavly Aubrechtové mne často napadá úsměvná otázka, jak je možné, že dílo tak křehké může být tak silné, a jak je možné, že poselství tak něžné může být tak tvrdošijné. A je mi jasné, že je tomu tak, protože taková je

Pocit velké
krásy ale
vždycky
braničil
s bolestí...

Vlevo dole: Pavla Aubrechtová, Krabička III, 1983, asambláž, výřez,

vpravo dole: Vladimír Gebauer, Kruhy, 2006, dřevo, hobra, dřevotříska, klihová barva, výřez

Vlevo:
Pavla Aubrechtová,
Krabičky VI, 1983,
asambláž, výřez
Vpravo:
Vladimír Gebauer,
Reliéf, 1984,
dřevotříška, překližka,
klihová barva

ona sama,“ píše Jana Orliková. Důležitým materiálem je pro ni i papír. Papír ruční, jemný cigaretový, z Indie či Číny, papír trhaný, stříhaný nebo rozemletý v mlýnku na nudle. „Mne papír sám o sobě inspiruje. Podle jeho síly použiji jinou techniku, jinou kresbu, materiál je pro mne důležitý, stejně tak jako zážitek z přírody, z četby či setkání.“ Na svých kolážích ráda používá stříbrné papírky z cigaretových krabiček. Těmi ji hojně zásobuje její manžel.

Jedinečnost Vladimírova díla slovy Jiřího Hůly spočívá „v silném vztahu ke každému motivu, k použitému materiálu, ve zjitřeném citu. Pocit veliké krásy ale vždycky hraničil s bolestí. Bolí natržený papír, zlomená tužka, bolestivá je čára dělící plochu plátna, barevná skvrna na bílém papíru. Co bolí, je možná zraněné, určitě živé...“ Náhodně nalezené předměty mohou samy o sobě inspirovat. „Člověk svou práci musí dělat podle svého citu, jak vše prožívá. Je na tomto světě na chvíli, musí těžít z toho, co pozná, co jej ovlivní, co jej inspiruje,“ dodává Vladimír Gebauer.

Ženský a mužský svět. Ženská něha a mužská síla. Anebo naopak? Koláže Pavly v sobě mají sílu, asambláže a obrazy Vladimíra obrovský cit. Oba dva jejich světy se odlišují, přitom vzájemně doplňují. Kdysi spolu tvořili v jedné místnosti, i když byla oddělená přepážkou. Pavlu však občas rozčilovalo Vladimírovo sakrování. „Někdy si prostě potřebuji trochu zanačovat, zvláště když to jde ztuha.“ Teď má každý svůj ateliér. Ten Pavlin je momentálně úplně prázdný. Je celý přestěhovaný do Muzea Montanelli. Kredenc, kde má své „výtvarné nádobíčko“, stůl s mlýnkem na nudle, u kterého tvoří. Když se za něj posadíte, na protilehlé stěně uvidíte to, co Pavla Aubrechtová vidí z okna při práci. Co se asi za oknem skrývá, a je právě tento výhled její inspirací?

Tajemství Pavly Aubrechtové a Kabinet Vladimíra Gebauera – tak zní název výstavy. Na pozvánce, která je vlastně koláží, má Pavla Aubrechtová v rukou kapra. Oba jsou totiž vášnivými rybáři. A že je kapřík pěkný kousek! Jen místo němé rybí tváře je tvář Vladimíra. Ten s úsměvem poznamenává: „Kapra jsem ale chytil já!“

TAJEMSTVÍ PAVLY AUBRECHTOVÉ A KABINET VLADIMÍRA GEBAUERA, MUZEUM MONTANELLI, PRAHA, DO 31. 1., WWW.MUZEUMMONTANELLI.COM

Pavla Aubrechtová **(*1946)**

- Narodila se v Praze, po Střední odborné škole výtvarné studovala u Františka Muziky na VŠUP.

Vladimír Gebauer **(*1946)**

- Narodil se v Kladně, po Střední odborné škole výtvarné studoval u Františka Jiroudka na AVU.
- Oba výtvarníci žijí a pracují v Novém Strašecí. V Muzeu Montanelli právě probíhá jejich společná výstava. „Vystavená díla se v citlivé instalaci prezentují jak v kontextu s prvotní tvorbou Aubrechtové a Gebauera, tak v setkání s pracemi českého výtvarníka Radka Kratiny, ke kterému oba umělci chovali přátelský, srdečný vztah.“

www.sanquis.cz/klub

Klub SANQUIS

Také v lednu vám přinášíme zajímavé výhody a slevy!

Když kartu SANQUIS předložíte v institucích či obchodech, s nimiž spolupracujeme a jejichž adresy najdete na této stránce a také na www.sanquis.cz/klub, máte zaručeny slevy a výhody.

Při nákupu přes internet stačí uvést heslo SANQUIS a číslo vaší karty.

V rámci klubu Sanquis můžete teď využít i tuto nabídku:

Monografie Heleny Konstantinové
Obrazy-kresby-grafika-ilustrace z nakladatelství Vyšehrad: **sleva 50 % – místo 498 Kč jen 249 Kč**, knížku lze objednat na 271 961 380, na distribuce@ivysehrad.cz či přes www.ivysehrad.cz.

GALERIE A VÝSTAVNÍ SÍNĚ

Dům umění města Brna: sleva 50 % na vstup pro dospělého.

Více na www.dum-umeni.cz.

Moravská galerie v Brně: sleva 50 % na vstupním po předložení karty Sanquis. Více o aktuálních výstavách na www.moravska-galerie.cz.

Galerie kritiků, Praha 1: volné vstupné a sleva 20 % na všechny publikace vydané Galeríí kritiků, www.galeriekritiku.cz, Facebook – Galerie kritiků.

Topičův Salon, Praha 1: sleva 50 % na vstup do výstavní síně.

Galerie výtvarného umění v Ostravě: sleva 30 % na publikace a 3x do roka vstup zdarma.

Galerie Havelka, Praha 1: sleva 30 % na katalog ke každé aktuální výstavě, www.galeriehavelka.cz.

Národní galerie v Praze: sleva 20 % na vstupním do všech výstavních prostor. Více na www.ngprague.cz.

Muzeum Montanelli, Praha 1: sleva 20 % na vstup – více na www.muzeum-montanelli.com.

Uměleckoprůmyslové museum v Praze: sleva 20 % na publikace vydávané UPM, kontakt pro uplatnění slevy – marketing@upm.cz.

Museum Kampa, Praha 1: 2x za rok volný vstup pro 2 osoby (majitel karty + doprovod) a sleva 15 % na katalogy. www.museumkampa.cz

S Galerie, Praha 6: sleva 10 % z prodejní ceny autorských šperků a grafiky. Kontakty: tel.: 605 149 838, www.sgalerie.cz.

KNIHY, DIVADLO, HUDBA...

Nakladatelství trnka: sleva 35 % na veškeré zboží zakoupené přes www.studio-trnka.cz. Osobní odběr možný po předchozí telefonické dohodě na adrese V Podbabě 18, Praha 6, 603 535 135.

WALD Press, s. r. o.: sleva 30 % na veškerou produkci – knihy, CD, DVD. Objednávky na e-mail: produkce@sanquis.cz nebo na telefonním čísle 221 180 229.

Nakladatelství Listen: sleva 30 % na knížky (při objednání nejméně tři publikací). Objednávky na e-mailu listen.docekal@tiscali.cz nebo telefonicky na čísle 777 620 143.

Nakladatelství Práh s. r. o.: sleva 30 % na knihy objednané přes internet na www.prah.cz nebo e-mailem na prah@prah.cz.

Nakladatelství TITANIC, spol. s r. o.: sleva 30 % na všechny knihy. Objednávky: www.titanic.n.cz, titanic.n@gmail.com, tel.: 257 211 257.

Nakladatelství Mladá fronta a. s.: sleva 20 % na knižní produkci objednanou přes www.bookcafe.cz nebo prodej@mf.cz, tel. 225 347 313.

Pražská komorní filharmonie: sleva 20 % na všechny koncerty do konce sezony 2011–2012, www.pkf.cz.

Nakladatelství Meander: sleva 20 % na knihy objednané přes internet na www.meander.cz. Tel.: 773 902 100.

Nakladatelství LIBRI, spol. s r. o.: sleva 20 % na všechny knihy objednané přes www.libri.cz.

Labyrint, nakladatelství a kulturní revue: sleva 20 % na publikace objednané přes internet na www.labyrint.net/labshop.

Nakladatelství Galén: sleva 20 % z prodejní ceny veškeré produkce objednané přes webové stránky www.galen.cz.

Nakladatelství HOST: sleva 20 % na veškerou knižní produkci při objednání přes internet na www.hostbrno.cz.

Nakladatelství Brio: sleva 20 % na všechny knihy nakladatelství objednané přes internetové stránky www.briopublishing.cz.

Orchestr Berg: sleva 20 % na vstupenky na koncerty abonentní sezony BERGIN2011 (slevy nelze kombinovat). www.berg.cz

Nakladatelství GRADA Publishing, a. s.: sleva 15 % na veškerou knižní produkci. Objednávky přes www.grada.cz, obchod@grada.cz.

Divadlo v Dlouhé, Praha 1: sleva 60 Kč z ceny jedné vstupenky na představení ve velkém sále (mimo všechna dětská představení).

Nakladatelství Academia: sleva 10 % na nákup v knihkupectvích Academia v Praze a v Brně a sleva 25 % na knihu Zdeňka Ježka Ve znamení neštovic. www.academia.cz

OSTATNÍ

Zábavné herní plány: sleva 25 % na lepoporelo úspěšných herních plánů 4 VESELÉ HRY autorky Lucie Ernestové. www.herniplany.cz

Terapea, Praha: sleva 25 % na rytmickou masáž, www.terapea.cz, 775 584 485.

Módní ordinace: sleva 25 % na odborné poradenství známé módní stylistky Kláry Klempířové, www.modniordinace.cz, info@modniordinace.cz.

Kr studio & nehtová pohotovost,
Praha: sleva 21 % na veškeré služby,
www.krstudio.cz, info@krstudio.cz,
tel.: 241 431 513.

Kadeřnický salon La Vida: sleva 20 %
na dámské kadeřnické služby.
Objednávky: 222 233 297, 24 005 520,
lavida@lavida.cz.

Veva.cz: sleva 20 % na semináře.
Objednávky: veva@veva.cz,
271 752 098, www.veva.cz.

Lavera: sleva 20 % na značky alva,
BEMA bio, HennaPlus, lavera, LAVE-
RÉ, nature friends, PURITY VISION,
Tautropfen, Florascent, Star-glide,
AlmaWin, Klar, Sonett, ImmiFlex a Sa-
natur. Kontakty: www.organictime.cz,
objednavky@organictime.cz

Studio Visage, Jafra Cosmetics, Praha:
sleva 20 % na kosmetickou péči a vybrané
sady kosmetiky.
Telefon 604 605 350, více informací na
www.jafracosmetics.cz.

Alia Optic, Praha 1: sleva 15 % na brý-
le, měření zraku, aplikaci kontaktních
čoček. www.aliaoptic.cz, optika@
aliaoptic.cz, tel.: 731 417 173

Parkhotel Průhonice: sleva 10 %
na hotelové služby. Kontakty:
www.parkhotel-pruhonice.cz, info@
parkhotel-pruhonice.cz, 267 750 405.

AMWA: sleva 10 % na biotextil barvený
bylinami (kromě položek již v akci),
www.amwa.cz

Galerie módy Heleny Fejkové: sleva
10 % na oděvní tvorbu Heleny Fejkové
v kategorii vycházka, byznys, společ-
nost i svatba, www.helenafejkova.cz

Klub Měsíček, přirozená podpora
zdraví: sleva 10 % na služby a zboží
v prodejně i přes www.klubmesicek.cz.
info@klubmesicek.cz, 603 303 146

Cestovní kancelář Juklík, spol. s r. o.:
sleva 10 % na služby, www.ckjuklik.cz,
tel.: 777 719 966.

China Tours, spol. s r. o., specialista
na poznávací cesty do Číny a Asie: sleva
7 % z ceny zájezdu.
Více na www.chinatours.cz,
tel. 222 958 203-4.

Předplatte si Sanquis ON-LINE

Od října 2011 vychází Sanquis každý měsíc v elektronické podobě.

V elektronickém časopise si můžete **listovat na www.sanquis.cz/**
online, stáhnout si ho do svého počítače nebo iPadu.

K předplatnému **získáte klubovou kartu Sanquis**,
která nabízí slevy a další výhody v galeriích, knihkupectvích
či nakladatelstvích, v kosmetických a wellness centrech,
v prodejnách zdravé výživy a v řadě obchodů.

Každý předplatitel má také zaručený **přístup zdarma**
k celému archivu Sanquisu a klubovým bonusům.

Předplatné SANQUIS ON-LINE:

12 čísel (roční předplatné) + klubová karta – 300 Kč
6 čísel (půlroční předplatné) + klubová karta – 160 Kč

Sleva pro studenty: ISIC, ITIC, ALIVE – 20%
Ostatní studenti: 15%

Jak si objednat Sanquis ON-LINE:

telefonicky

volejte: 221 180 229 ve všední dny od 9 do 16 hodin

přes internet

vyplňte a odešlete formulář na webové
stránce www.sanquis.cz/predplatne

e-mailem

pošlete zprávu na adresu predplatne@sanquis.cz,
uvedte své jméno, adresu, e-mail a vyberte si roční
nebo půlroční předplatné

Zálohovou fakturu dostanete obratem,
po zaplacení Vám pošleme klubovou kartu
a kód pro vstup k elektronické verzi časopisu
a dalším předplatitelským bonusům.

Únorové číslo vychází 7. 2. 2012

Ráda tančím na ticho

S tanečnicí a choreografkou Bárou Látalovou jsem se měla setkat po premiéře jejího nového představení Margaretha vypravuje. Jenže Báru zradilo to nedůležitější – zdraví.

O čem asi přemýšlí tanečnice, která nemůže tančit? „Jestli je vůbec tanec pro mě tak zásadní. Došlo mi, že už jsem stará, že už nejde tančit přes bolest. Našla jsem i souvislost se svým novým představením. V jedné části jsem hledala inspiraci ve stáří. Hodně jsem se tomu věnovala, a pak jsem si uvědomila, že do stáří nesahá má zkušenost, mé vzpomínky. Začala jsem vše zpracovávat jinak. Stáří i jeho určitá omezenost zmizela. Teď se najednou vše vrátilo.“

Současný tanec jako poslán

Když bylo roku 1992 otevřeno Duncan centrum konzervatoř – první škola vyučující u nás současný tanec – nastoupila do druhého ročníku. Jenže po škole se tanci intenzivně nevěnovala. „Dělala jsem všechno možné, studovala francouzštinu, pracovala za barem... Vlastně jsem ani tančit nechtěla.“ K tanci se vrátila až po narození syna. „Potřebovala jsem k tomu dospět, uvědomit si, že je důležité za tanec nějakým způsobem bojovat, aby byl společností přijatý. Je teď nejen mým zaměstnáním, ale i posláním.“ Učí na základních školách v rámci projektu Tanec do škol, v mateřských školách, v divadle Ponec vede taneční studio. A má svá představení. „Vychovávám si potenciální diváky,“ dodává Bára Látalová. Je pro diváka současný tanec opravdu tak náročný? Je těžké pochopit tanečníka soustředěného pouze na své vlastní kroky? „Přijmout výrazový pohybový slovník není jednoduché. Tanec je prostě úplně jiné médium než divadlo, dává vám větší prostor k představitosti, vyvolává jiné emoce.“ Nepomáhá s emocemi i hudba? „Ta je samozřejmě jeho důležitou součástí, ale já ráda tančím na ticho.“

Newtonův zákon gravitace

Práce s dětmi, ale i její malý syn ji přivedli k myšlence udělat taneční představení pro děti. Nazvala jej $F_g = G [(m_1 m_2) / r^2]$ neboli Tanec a fyzika. Zvláštní název. Zvláště když pro Báru byla fyzika tím největším školním strašákem. Jednou však hledala staré sešity a našla pouze ty z fyziky. Začala se sama sebe ptát, proč. Co má

**Přijmout
výrazový
pohybový
slovník
není
jednoduché**

**Nahore: Během zkoušky,
dole: Margaretha vypravuje je tanečním sólem Bary Látalové volně zpracovaném podle poezie a života české básnířky přelomu 19. a 20. století Irmý Geisslové**

Přemýšlela jsem, *co znamená* v básni pomlčka

Co má tanec společného s fyzikou? Newtonův zákon gravitace!

Bára Látalová v tanečním představení Tanec a fyzika – jak spolu souvisí, které je inspirované fyzikálními zákony

tedy tanec společného s fyzikou? Newtonův zákon gravitace! „Tanec se vždy snažil odpoutat od země. Klasický balet gravitaci sice skoro nepřijímá, ale ona tam pořád je. Současný tanec s ní naopak neustále pracuje.“ Na představení počítají děti gravitační zákon svého pozadí na židli. Kolik váží, kolik váží židle, vše rozdělí rychlostí... A malí diváci jsou nadšení. „Na představení přišly děti z Asociace malých debružárů, zapálení fyzici. Pan učitel jim řekl nějaký fyzikální zákon a ony jej měly v představení hledat. Byli jsme překvapení, kde všude zákony fyziky našly. Měli jsme hroznou radost, že to funguje.“

Dýchá šerík do šera

Nejen exaktní fyzika, ale i poezie může být součástí tance. Hledala námět na krátké improvizaci skeče, seděla u internetu a najednou objevila báseň Army Geisslové: „Dýchá šerík do šera.“ Hned se začala zajímat o českou básničku přelomu 19. a 20. století více. Neznámá, temná, podle mnohých předchůdkyně dekadence. „Když jsem se do jejích básní začela, začala jsem zabředávat do její temnoty a zoufalství. I když mi to je něčím blízké, řekla jsem si dost. Víc mě totiž přitahuje srovnání doby, ve které žila, a dneška. Jako ona i my žijeme na počátku století nového.“ Začala hledat souvislosti. „Ztracenost člověka, jeho tápání a hledání, čeho se zachytit v přemíře informací.“ Ještě něco ji zaujalo, básnička uměla, jako jedna z mála žen té doby, vyjádřit své pocity. „Mně se zdá, že to neumíme dodnes. Nejen ženy. Neumíme říct, že se nám něco líbí, nebo nelíbí.“ Básně i život Army Geisslové Bára Látalovou inspirovaly. Nejdříve ke krátkým tanečním skečím, poté k představení Margaretha vypravuje.

Jak se tančí báseň

Musela prý v té době prožít jeden ze svých minulých životů. „Na scéně jsem se najednou rozbřečela, nebo se začala strašně smát.“ Začala přemýšlet, který pohyb emoci vyvolal a hledala souvislosti. Jak se vlastně tančí báseň? „Nemám žádný recept. Hlavně jde o velmi osobní věc, každý k poezii přistupuje jinak. Ale každá báseň má určitý rytmus, téma, které se opakuje. Přemýšlela jsem, co znamená pomlčka či vykřičník, a jak se choreografie změní, pokud tam vykřičník či pomlčku dám.“ Ovlivnilo představení v básních přítomný feminismus? „Mám ráda rozdílnost mužského a ženského světa, dvě rozličné energie. Baví mě, když se v muži probudí ženská energie, nebo v ženě mužská.“ Jak se probouzí v Báře Látalové mužská energie? „V té chvíli chci za každou cenu zvládnout všechno sama. Chci být drsná, možná proto, abych se vyrovnala mužskému světu. Někde uvnitř bych asi chtěla, aby o mě muži pečovali, ale nechci si to připustit. A pak se tomu zarputile mužsky bráním.“

Jestli je to mužská energie v Báře Látalové, nevím. Rozhodně sama zvládá mnoho rozličných aktivit. Jenže neustálé přebíhání ze školy do školy, z divadla do divadla si vybralo svou cenu. Uznává, že problém se zády je vyústění neustálého shonu a stresu. V novém roce prý přijde velká změna. Jen ještě neví jaká. Nezmění se teď i její představení Margaretha vypravuje? „Určitě, vrátím se zpět k předtím nepoznané zkušenosti. Jsme zvědavá, jak moc si mé tělo bude pamatovat, když jsem se nemohla hýbat. A jestli se vůbec mému tělu bude chtít.“ ■

Bára Látalová (*1974)

• Tanečnice a choreografka Bára Látalová studovala tanec na konzervatoři Duncan Centre v Praze. Od roku 2003 je členkou mezinárodního divadelního souboru NIE. S divadlem NIE a celou svou rodinou cestovala tři roky a díky této práci získala nabídku na vysoké herecké škole HINT v Norsku jako pohybový lektor. S rodinou na severu pobyla téměř tři roky. • Kromě choreografie a samotného tance se věnuje i pedagogické činnosti. Účinkuje také v divadelním představení Miusee@ poetrymusical v Divadle Komedie. MARGARETHA VYPRAVUJE, 8. A 9. 2., DIVDLO ALFRED VE DVOŘE, PRAHA, WWW.ALFREDVEDVORE.CZ, TANEC A FYZIKA – JAK SPOLU SOUVISÍ?, 29. 3. A 27. 4., DIVADLO PONEC, PRAHA, WWW.DIVADLOPONEC.CZ

Česká malba generace nultých let 21. století

Jakub Matuška, Evžen Šimera, Luděk Rathouský a mnoho dalších výtvarných umělců „nulté“ generace 21. století vystavuje svá díla. Jejich tvorba je nová, zároveň ale vychází či navazuje na předchozí období a jeho výtvarné projevy. Jistě se neztratí mezi umělci předcházejících generací. **WANNIECK GALLERY, BRNO, DO 5. 2., WWW.WANNIECKGALLERY.CZ**

Čajové kapsle

Švýcarské kapslové kávovary cremesso nabízí také čaje. Ovocný a ze švýcarských alpských bylin. **WWW.POTTENPANNEN.CZ**

CD

Rozchody – návraty je nové album cembalistky Zuzany Lapčkové. Leitmotivem této nahrávky je láska ve všech podobách – mezi lidovou muzikou a jazzem. **WWW.SUPRAPHON.CZ**

Divadlo

Jeden neobvyčejný den sluhy Figara v oblíbené klasické komedii Figarova svatba upravil a režisoval David Drábek. **KLICPEROVO DIVADLO V HRADCI KRÁLOVÉ, 19., 26. 1. WWW.KLICPEROVODIVADLO.CZ**

Antistresový panáček

Co přinese rok 2012? Podle ekonomů nic dobrého. Antistresový panáček Paul se vejde do kapsy či do kabelky a v případě potřeby bude vždy po ruce. **INFORMACE NA WWW.NAOKO.CZ**

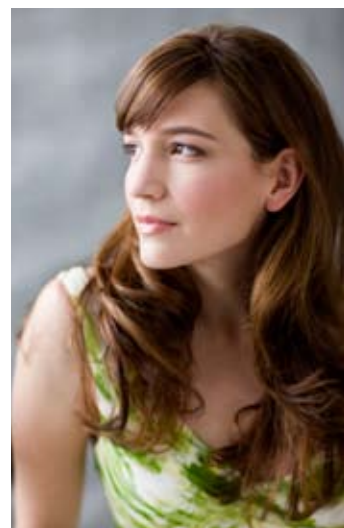

Kniha

Návod, jak se stát skvělou tchyní, napsala Helena Chvátalová. Jaký má recept? Být výbornou kuchařkou! **WWW.SMARTPRESSCZ**

Kate Lindsey

Na prestižních scénách po celém světě vystupuje americká mezzosopranistka Kate Lindsey. V lednu zazpívá ve Smetanově síni za doprovodu Českého národního symfonického orchestru. **OBECNÍ DŮM, PRAHA, 25. 1., WWW.NACHTIGALARTISTS.CZ**

PRAŽSKÁ KOMORNÍ FILHARMONIE *pkf*

MIMOŘÁDNÝ KONCERT
ORBIS PICTUS – Zuzana Lapčiková

Středa 22. února 2012, 19.30 hodin
DVOŘÁKOVA SÍŇ RUDOLFINA

FOTO: © Martin Kubicek

Zuzana Lapčiková (zpěv, cimbál) • **Pražská komorní
filharmonie** • **Český filharmonický
sbor Brno** • dirigent **Stanislav Vavřínek**

- prolínání jazzových prvků s vlivem moravsko – slováckého folklóru
- orchestrální doprovod a sbor

www.pkf.cz

Hlavní město Praha přispívá na činnost PKF částkou 7,98 mil. Kč

RESPEKT

Opera
PLUS

inyou
pocket

Pán v burřince

Když René Magritte spatřil obraz Giorgia de Chirica *Píseň lásky*, poznamená si: „Mé oči poprvé uviděly myšlenku.“

Roku 1926 namaluje svůj první surrealistický obraz *Ztracený žokej*.

Dílo tohoto výsostného mystika vystavuje vídeňská Albertina do 26. února.

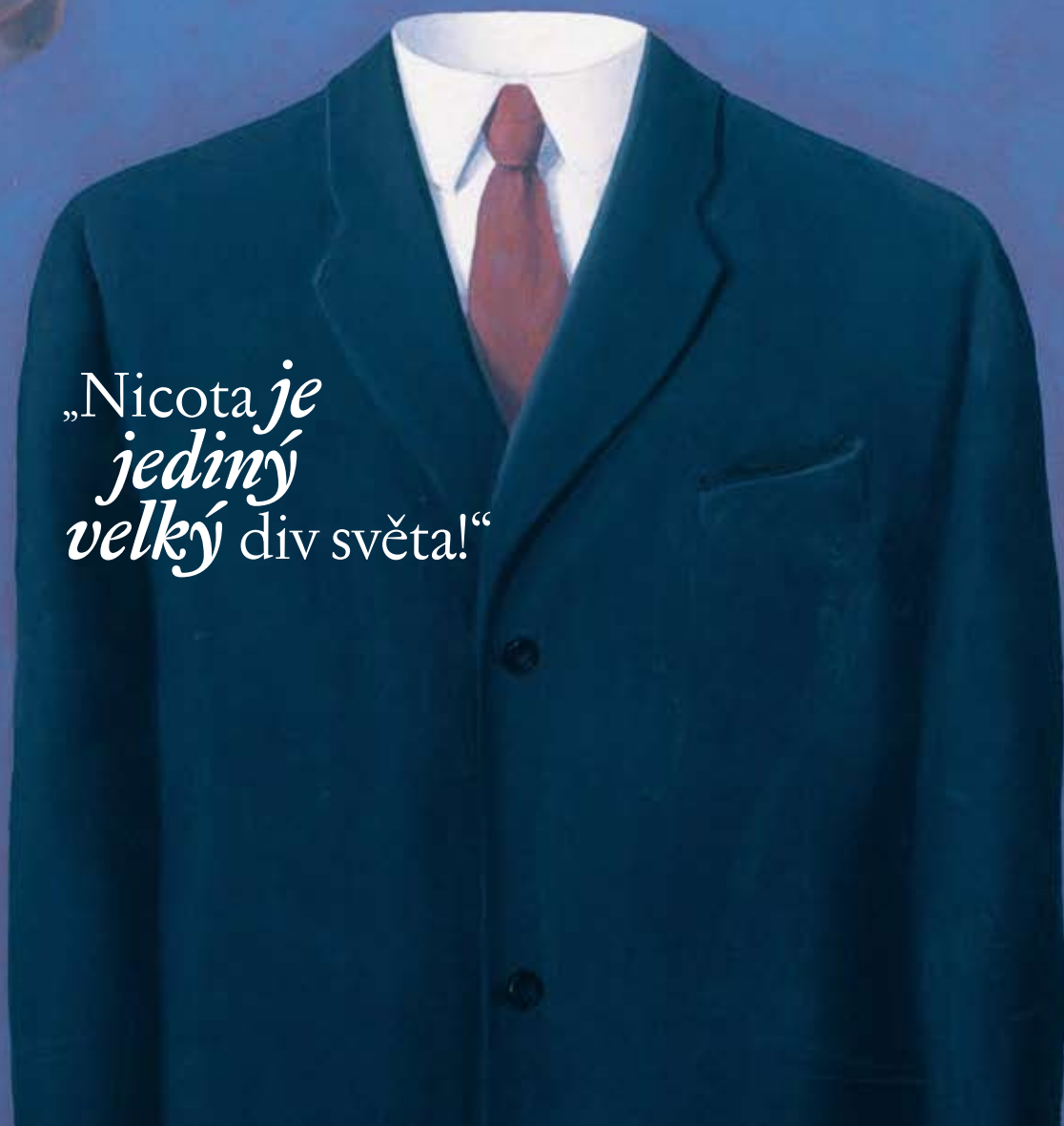
Nahoře:
Obtisk, 1966, olej na plátně

Na protější straně:
Poutník, 1966, olej na plátně,
Sbírka pana a paní Wilbur Ross

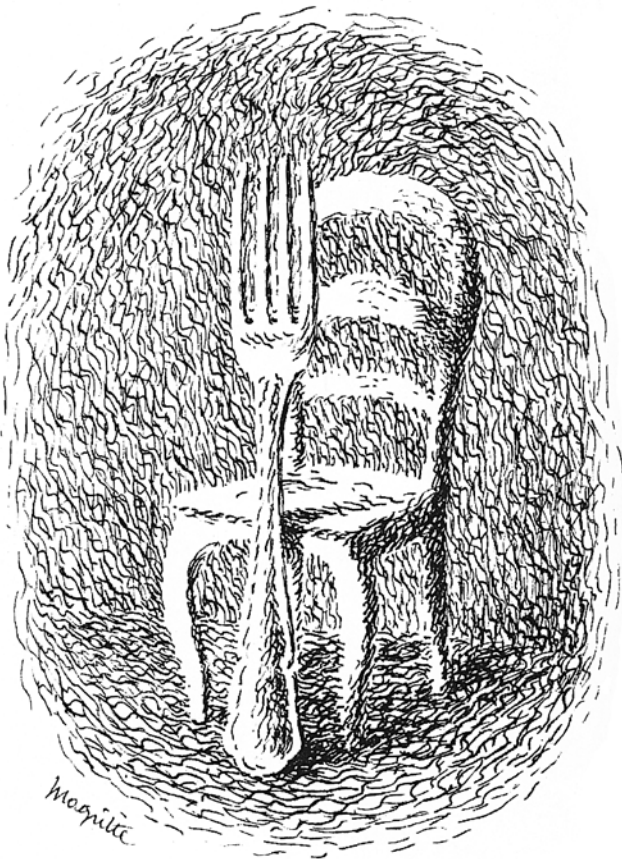
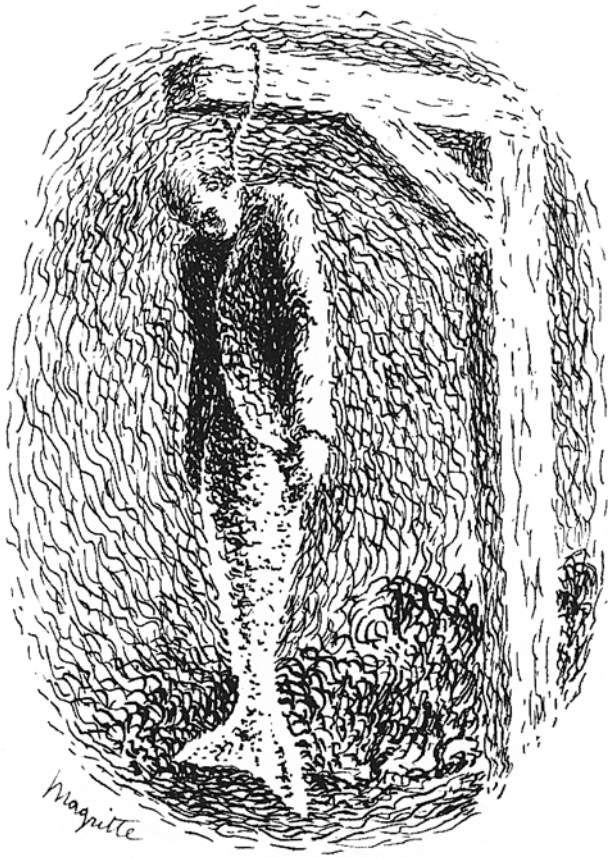
V přítmi kavárny Cyrano, nedaleko Moulin Rouge, na rohu ulice Lepic a bulváru Clichy, se mezi pátou a šestou hodinou schází zajímavá společnost. Popíjí pernod či picon-pivo (s kapkou grenadiny), vášnivě se dohaduje, předčítá své pamflety, sepisuje manifest. Právě probíhá pravidelná schůzka surrealistů. Je tu André Breton, Paul Eluard, Luis Buñuel, Max Ernst... Mezi nimi i nenápadný muž, belgický malíř René Magritte. Nedávno přijel do Paříže se svou ženou Georgette, zklamaný neúspěchem své první výstavy v Galerii le Centaure v Bruselu. Usadil se na pařížském předměstí Perreux-sur-Marne a přidal se ke skupině surrealistů. Španělský režisér Luis Buñuel na schůzky vzpomíná ve své knize *Do posledního dechu*: „Ale zvláště mě uchvacovala morální stránka našich diskusí v Cyranu. Poprvé v životě jsem se setkal se soudružnou a přísnou morálkou, v níž jsem nespatoval žádný rozpor. Pochopitelně byla tato surrealistická agresivní a jasnozřivá morálka namířena nejčastěji proti běžné morálce, která se nám zdála odpudivá. Odvrhovali jsme přijaté hodnoty jako celek. Naše morálka se opírala o jiná hlediska, vynášela vašeň, mystifikaci, urážku, černý smích, volání hlubin.“

Klíč ke snům

„Nenávidím svou minulost i minulost jiných. Nenávidím rezignaci, trpělivost, profesionální hrdinství a všechny krásné povinné city,“ prohlašuje Magritte.

„Nicota je
jediný
velký div světa!“

„Nenávidím
rezignaci,
trpělivost,
profesionální
hrdinství
a všechny
krásné
povinné
pocity,“
prohlašuje
Magritte.

Vpravo:
Jasnozřivost,
1936, olej na plátně

Na protější straně:
Ilustrace ke knize
Paula Eluarda *Les Nécessités
de la vie*, 1945

Jak surrealistické! A přesto se něčím odlišoval od svých přátel Dalího, Bretona či Buñuela. Nebyl tím, kdo plánovitě pobuřoval, jako Dalí či Buñuel se nesnažil o „skandál“. René Magritte měl rád klid, se svým jemným černým humorem komentoval svět. Ale šokovat? To nechtěl. Oproti výstřednímu Dalímu na něm byla nápadná snad jen jeho buřinka, ve které se často objevuje na fotografiích. Vlastně muž s buřinkou se objevuje i na mnoha jeho obrazech. Nehybný, tvářící se nezúčastněně, jakoby bez emocí. Podivín vzbuzující sympatie, nebo přinejmenším zvědavost. Je to Magrittův autoportrét či jedna z jeho mystifikací?

Během tří pařížských let se René Magritte účastní surrealistických schůzek, přivydělává si reklamou. Jednak peněz není nikdy nazbyt, jednak svět reklamy Magritta neustále něčím přitahuje, což mu mnozí vyčítají. Ale hlavně maluje. Až sto obrazů ročně! Roku 1927 vytvořil Klíč ke snům. Na první pohled kompozice čtyř jednoduchých obrázků – taška, napůl otevřený kapesní nůž, list a mycí houba. Pod obrázky pečlivým, skoro školním písmem napsaný název. Jenže pod listem je napsáno slovo Stůl, taška se nazývá Nebe a otevřený nožík Pták. Na posledním obrázku je pod namalovanou houbou – světe, div se – název Houba. Co s tím? Má to nějaký význam? Má. Divák je vtažen do tajemství obrazu, Magritte jej přinutí se zamyslet. O to přece malíři jde.

Otázky bez odpovědí

Předměty běžné spotřeby v nečekaných kompozicích, obrazy plné tajemství. Parní lokomotiva, která vyjíždí z krbu jednoho obyčejného měšťanského bytu. Nudné zátiší, na kterém je láhev vína, sklenice, příbor a talíř s plátkem šunky.

Obrazy plné tajemství, nečekané kompozice...

Z toho plátku šunky nesmyslně zírá oko. Diváka překvapí, postraší. Zvláštnost mezi zavedeným pořádkem. Před každým jeho obrazem je člověk nucen hledat souvislosti. Proč nás tak přitahuje obraz, na kterém je na jedné straně zařízený obyčejný pokoj a jeho druhá strana je neproniknutelná černočerná tma? Proč v nás vzbuzuje děs pohled do obrovského oka, v němž plují oblaka po modrém nebi? Je v něm strach, předtucha, nebo naopak naděje či překvapení? Proč člověka láká vstoupit do dutiny stromu? Ve vydlabaném kmeni svítí okna. Je za nimi jiný svět? Lepší než ten náš všední, prachobyčejný? A proč mají jeho milenci zahalené hlavy? Je důvodem vzpomínka z dětství, kdy viděl, jak jeho matku, která spáchala sebevraždu, vytahují z řeky se šaty přetaženými přes hlavu? Sigmund Freud by si s tím jistě věděl rady, ale Magritta by takové vysvětlení nezajímalo. Svá tajemství si hlídal.

*Až do své smrti
žije nenápadně, v ústraní*

Nahoře:
Edouard Manet, Balkon,
1868–69, olej na plátně,
vpravo: René Magritte,
Manetův balkon,
1949, olej na plátně

Na protější straně:
Ohrožený vrah,
1927, olej na plátně, New York,
The Museum of Modern Art

Magritte
si dal
tu práci,
 aby dřevěné
 rakve byly
 ve stejných
 polohách

Manetův balkon

Ještě za svého pařížského pobytu, roku 1929, odjíždějí s Georgette do Cadaqués k Dalímu. Spolu s ním tu jsou Buñuel a Eluard se svou ženou Galou (ta se však brzy stane ženou Dalího). Čas tráví filozofickými debatami, procházkami po mořském břehu. Jejich smysluplné řeči však občas přerušuje nesmyslný smích extravagantního pána domu. „Neptejte se Dalího, co si o tom myslí,“ říkali ostatní, „protože se bude pochopitelně smát, a na deset minut jsme vyřízeni.“ Dalí a Magritte. Na první pohled dva tak odlišní lidé. Věčně napomádovaný Dalí, přesvědčený o své výjimečnosti, a Magritte, obyčejný pán v buřince se svým jemným humorem. Přesto má jejich dílo mnoho společného. Oba dva si například rádi dělali dobrý den ze svých předchůdců. Tak jako Magritte a jeho Manetův balkon. Obraz impresionistického mistra Balkon věrně zachycuje postavy. Všechny detaily oblečení, okamžik výrazu lidských tváří. Jak si s tím poradil pan surrealista? Místo postav jsou na balkoně dřevěné rakve. A Magritte si dává tu práci, aby dřevěné, dekadentní

René Magritte (1898–1967)

- Belgický malíř René François-
- Ghislain Magritte se narodil
- 21. listopadu 1898 v rodině
- krejčího a kloboučnice.
- Po matčině tragické smrti
- se spolu se svým otcem
- a dvěma bratry přestěhoval
- do Charleroi. Tam se seznámil
- se svou budoucí ženou,
- Georgette Bergerovou.
- V letech 1916 až 1917
- studoval na Akademii des
- Beaux-Arts v Bruselu. Talent
- surrealistického malíře uznali
- kritici až v šedesátých letech
- minulého století.

magritte

rakve byly ve stejných polohách jako na slavném Manetově obraze. Jen kytky v květináči je věrnou kopií mistra okamžiku.

Magrittovi a jeho ženě však ve Francii pomalu docházejí peníze. Roku 1930 se proto vrací do Belgie. Od rušného pařížského života a výstředních přátel se René Magritte uchyluje do ústraní. Až do své smrti žije nenápadně „normálně“. Potkává se s belgickými surrealisty, vydává revue. Vystavuje v Belgii, Londýně, Římě i v New Yorku. Se svými přáteli Bretonem, Eluardem i Dalím si dopisuje. Většího uznání se však dočká až na sklonku svého života. Umírá na rakovinu slinivky 15. srpna 1967.

V posledních letech se často vrací k jednomu motivu, který zpracovává v několika variantách. Potemnělý dům, ve kterém svítí pouze dvě okna, ostatní mají zavřené okenice. Dům v noční krajině, všude ticho, kolem strašidelná temnota. Jenže něco na tom obraze nehraje. Nad domem září modrá obloha s bílými obláčky. Člověka mrazí v zádech. Je to příjemné či nepříjemné? Je den či noc? Ale copak to jde dohromady? Vždyť dnem a nocí se vyjadřuje odlišnost. Na Magrittově obraze je však souznění noci a dne něco zcela přirozeného, reálného. Pan mystik opět zvítězil nad realitou! „Moje malířské dílo je tvořeno viditelnými obrazy, které nic neskrývají, dovolávají se tajemna... Ani tajemno nic neznamená, vymyká se vědění. ■

RENÉ MAGRITTE: PRINCIP SLASTI, ALBERTINA, Vídeň, DO 26. 2., WWW.ALBERTINA.AT

Nahoře:
Noční pták, 1928, olej na plátně,
Essen, Museum Folkwang

Na protější straně:
Velká rodina, 1963, olej na plátně,
Japan, Utsunomiya Museum of Art

„Obrazy, *které*
nic neskrývají,
dovolávají se tajemna...“

Prvotní je
muzika.
Bud' špatná,
nebo dobrá.

Poslouchejte se zavřenýma očima

Miluje hudbu, parní lokomotivy, lodě, středověkou architekturu a publikum, které poslouchá se zavřenýma očima. **Čeněk Pavlík**, špičkový český houslista, člen světově proslulého Guarneri tria Prague.

Co je pro vás důležitější – sólová kariéra, nebo účinkování s triem?

To jsou různé žánry, ale prvotní je muzika. A ta může být buď špatná, nebo dobrá. Jde hlavně o to, odhalit podstatu hudby, a pak už je vlastně jedno, jestli hraju sám, s naším triem, nebo s varhanami. Ostatně, velcí skladatelé psali symfonie, koncerty, komorní hudbu i drobné písně.

Houslista ale musí volit pokaždé odlišnou techniku, ne?

Samozřejmě. Někteří výtvarníci tvoří medaile, předlohy pro známky, malují velké obrazy... To také nečiníte to samé. Různorodý umělecký projev osvětluje, obohacuje. Pokud je někdo muzikant – plnokrevník a ne napodobitel či sportovec, snažíci se něco zahrát co nejrychleji, a jde do hloubky, do prožitku, zjistí, že tvůrčí invenci je možné rozvinout mnohostranně.

Je asi těžké najít tři sólisty, kteří si dovedou být partnery na jevišti.

Lehké to není, pokud nemáte štěstí, ale to jsme rozhodně měli hned na první pokus. Sčítá se tu dosavadní umělecký růst ovlivněný učitelem,

zázemím a mnoha dalšími činiteli. Pro dobrou spolupráci je nutné mít i potřebné charakterové vlastnosti. Vedle hudební inteligence jde především o schopnost zhodnotit stav věcí z nadhledu a v zájmu celku se ztotožnit za daného stavu věcí s ideálním kompromisem. S tímto nadhledem je obtížné skloubit zvýšenou citlivost na vjemy, u umělců nutnou, která na druhou stranu leckdy znamená, že jsou tak trochu „mimo“. Každý interpretační počín je originál. Je třeba společně tvořit v každém okamžiku a navzájem se přitom inspirovat. Interpretační umění je kouzelné.

V jakém smyslu?

Nikdy nevíte, co může vytrysknout z podvědomí. Někdy si vzpomenu na malíře, jak to mají fajn, že mohou jít spát a ráno najdou v ateliéru své dílo takové, jak je tam večer zanechali. Nemusí se jim líbit, avšak mají své jisté. Ale znáte to, žádný ve svém stavu úplně spokojený není. A zde jsme u dalšího důležitého bodu, nutného pro zdárné společné soužití, u pokory. Letos slavíme už pětadvacet let ve stejné sestavě.

Za celou dobu se nedostavila ponorová nemoc?

Náš klavírista Ivan Klánský říká, že například kvarteta to mají trochu těžší, protože jde o sudý počet hráčů. Když přijde na lámání chleba, může hlasování dopadnout nerozhodně, což je neuspokojivé. U nás jsou v přinejhorším dva proti jednomu, což stačí. Další – řekl bych – ulehčení je v tom, že klavír, jakožto nástroj, je oproti smyčcům zásadně odlišný. Jinak tvoří zvuk a bez diskuse určuje intonaci (tedy v nalaďeném stavu). Můžeme si dělat legraci třeba ze samotného ladění nástrojů – smyčce na pódiu pečlivě ladí podle klavíru, zatímco klavírista ladí nanejvýš výšku své židle.

Myslela jsem, že špičková interpretace znamená se zcela hudbě oddat.

A teď zjišťuji, že jste aktivní také na poli historických věd.

Nevím, jak to mají jiní, ale já jsem se asi s tím vším narodil a proč se násilně předělávat? V deseti letech jsem kromě houslí miloval středověké hrady, chtěl jsem být námořníkem, řídit parní lokomotivu. Nakonec vyhrály housle, ty jsou pro mne primární vždy. Nicmé-

ně koníčky mi zůstaly, nezůstalo jen při klukovských snech.

Koníčky? To jich stíháte víc?

Mám doma například třicet šest modelů hradů a spousty miniaturních plachetnic. S modelářinou jsem ale definitivně skončil ve čtyřiceti letech.

Už to nebylo kam dávat?

No, to také, ale hlavně jsem cítil, že tato epizoda končí. Užil jsem si. V hudbě hledím na celek a pečuji o detail. Dá se to přirovnat k rozvržení průčelí budovy a k zařízení za sklem schovaných pokojíčků. Své hrady, vodní i výšinné jsem stavěl podle vlastních plánů, svou technologii, z papíru, špejlí a drátků, abych si neponičil ruce. Ale pozor, žádné kýčel! Stejně jako v hudbě jsem se musel naučit vcítit do daného slohu, pochopit podstatu a co nejlépe jej „interpretovat“. Nejčastěji jsem stavěl hrady české, slohově poplatné 13. až 16. století, a hrady francouzské.

Takže odreagování od muziky?

Spíš bych řekl, že zdroj tvůrčí fantazie, která se mi do muziky hodí. Když jsem skončil s modelářinou, otevřel se mi prostor pro středověkou archeologii, speciálně pro nové objevy gotických a renesančních reliéfně zdobených kachlů. Poznal jsem přitom mnoho zajímavých lidí z jiného oboru. Tohle setkávání mne také obohacuje, krásně si osvěžím mozek.

Napsal jste několik desítek studií včetně Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, kterou jste pro nakladatelství Libri sestavil s Michalem Vitanovským. Které kachle vás nejvíc okouzily?

Po pravdě je jich mnoho. Z poslední doby mám nádherný zážitek

z hradu Valečova. Vede tam cesta ke skalnímu městu, turisticky značně vyčizená, zvláště cyklisté ji hodně užívají. Když jsem po ní před třemi roky šel, našel jsem zlomek reliéfního kachle s erbem města Žatce. Celkem dobově oblíbený motiv. Vzal jsem střep domů a ve stejném měřítku jsem podle známých dochovaných analogií rekonstruoval celý reliéf s tím, že střep s kresbičkou odevzdám kastelánovi, aby ji mohl vystavit. Při mé další

**Kachlový reliéf – Rytíř,
– 2. pol. 15. století, Brno.**

navštěvě Valečova jsem kastelána nesehnal, a tak jsem si zase zašel na tu cestičku a našel další střepy. Nedalo mi to, sebral jsem v lese borovicový klacík a přímo z povrchu té cesty jsem vydlobal skoro celý reliéfní kachel a několik dalších zlomků. To už bylo příliš. Poradil jsem se s jedním profíkem, archeologem, co dál, protože já, jako amatér, narušovat terén nesmím. Nicméně pod vedením Jiřího Waldhausera jsem udělal malou sondu a zjistili jsme, že na místo dnešní turistické cestičky byla kdysi vyhozena vysloužilá gotická kamna. Celkem zde bylo nalezeno přes osmdesát více

či méně zachovalých reliéfních kachlů s patnácti ikonografiemi a přibližně sedmdesát kachlů nádobkových. V současné době připravuju na toto téma velkou studii, která vyjde letos v létě v odborném periodiku Archeologie ve středních Čechách.

Kde prosím ty kachle přechovááte, skládáte, slepujete a kreslíte, katalogujete? Ve svém bytě v Praze?

Tak to bych se tam už skutečně s těmi desítkami beden nevešel. Všechno jsem to měl ve vile u rodičů, ve sklepě, tam jsem materiál porovnával, slepoval, kreslil, popisoval.

Kde je váš nález dnes?

Část je vystavena na hradě, zbytek má muzeum v Mnichově Hradišti. Již řadu let spolupracuji s našimi významnými badateli, například s archeologem Tomášem Durdíkem, který mi zadává ke zpracování své nálezy. Od něj jsem převzal také pozlacené kachle z renesančního období z hradu Roupova, u nás velmi vzácné. Nyní pracujeme na materiálu z tvrže Tichá u Kaplice a z hradu a zámku ve Vimperku. Velmi zajímavé jsou také monotematické studie, jako třeba o jednorožcích, dracích, invalidech či andělech na středověkých kachlích. Vyžaduje to studium mnoha oborů. Když vše sečtu, opravdu se nenudím.

Na tuhle vášeň si vyděláte muzikou?

Jak jinak? Samozřejmě, že archeologie je prodělečná. Honoráře za knížky? Vždyť to znáte a také víte, kolik stojí fotky, papíry, kopírka nebo speciální tuš, se kterou kachle kreslím. Cesty po lokalitách mi také nikdo neplatí. Ne, to nemůžu počítat. Prostě je to moje radost, dobrodružství, koníček. Na druhé straně výdaje za dobré kafičko určitě pokryji.

Čeněk Pavlík (1955)

- První housle – osminky, dílo
- anonymního autora, dostal ve
- čtyřech letech. Posléze hrál na
- čtvrtky z dílny F. X. Drozena
- z Turnova a ještě než vyhrál
- například Pražské jaro (1976)
- a londýnskou soutěž Emily
- Andersenové (1979), mu
- ministerstvo kultury ČSSR svěřilo
- francouzský nástroj Nicolo Lupot
- z 19. století. Později měl housle
- Přemysla Otakara Špidlena a po
- založení Guarneri tria (1986) získal
- do zápůjčky ze Švýcarska housle
- Guarneri del Jesu (1735), které
- vlastnil slavný americký houslista
- Efrem Zimbalist. Na tento nástroj
- hraje Čeněk Pavlík už 25 let.
- Má dospělou dceru a žije v Praze.
- WWW.GUARNERITRIOPRAGUE.COM

Beru jako skvělou zprávu, že se hudbou dokážete nejen uživit, ale máte i na takové náročné koníčky.

Muzikou se užívám, úžasné! Usnadňuje mi to fakt, že místo u vzdáleného moře, kam se díky hudbě stejně dostanu a ještě to mám placené, dovolenou trávím na Valečově a v jemu podobných končinách. Mám také své oblíbené přírodní scenérie a například v Píseckých lesích jsem prochodil už více než tisíc kilometrů. Jsem jinak poměrně skromný a imunní vůči prchavým módním trendům a obstarávám si jen ty technické vymoženosti, které nutně potřebuji. Někdy si ale říkám, že naše generace měla štěstí. Když jsme začínali v sedmdesátých letech, nebylo tolik muzikantů. Dnes školy chrlí množství absolventů a příležitostí k uplatnění je méně. Když jsem vyhrál Concertino nebo Pražské jaro, měl jsem docela solidní odrazový můstek. Dnes to už nestačí.

S Guarneri tria Prague koncertujete dnes už převážně v zahraničí.

Teď jsme měli sedm koncertů v České republice, ale to nebývá často. Naštěstí svět je velký, a abychom to stihli, leckdy zkusíme nikoli doma, ale na cestách.

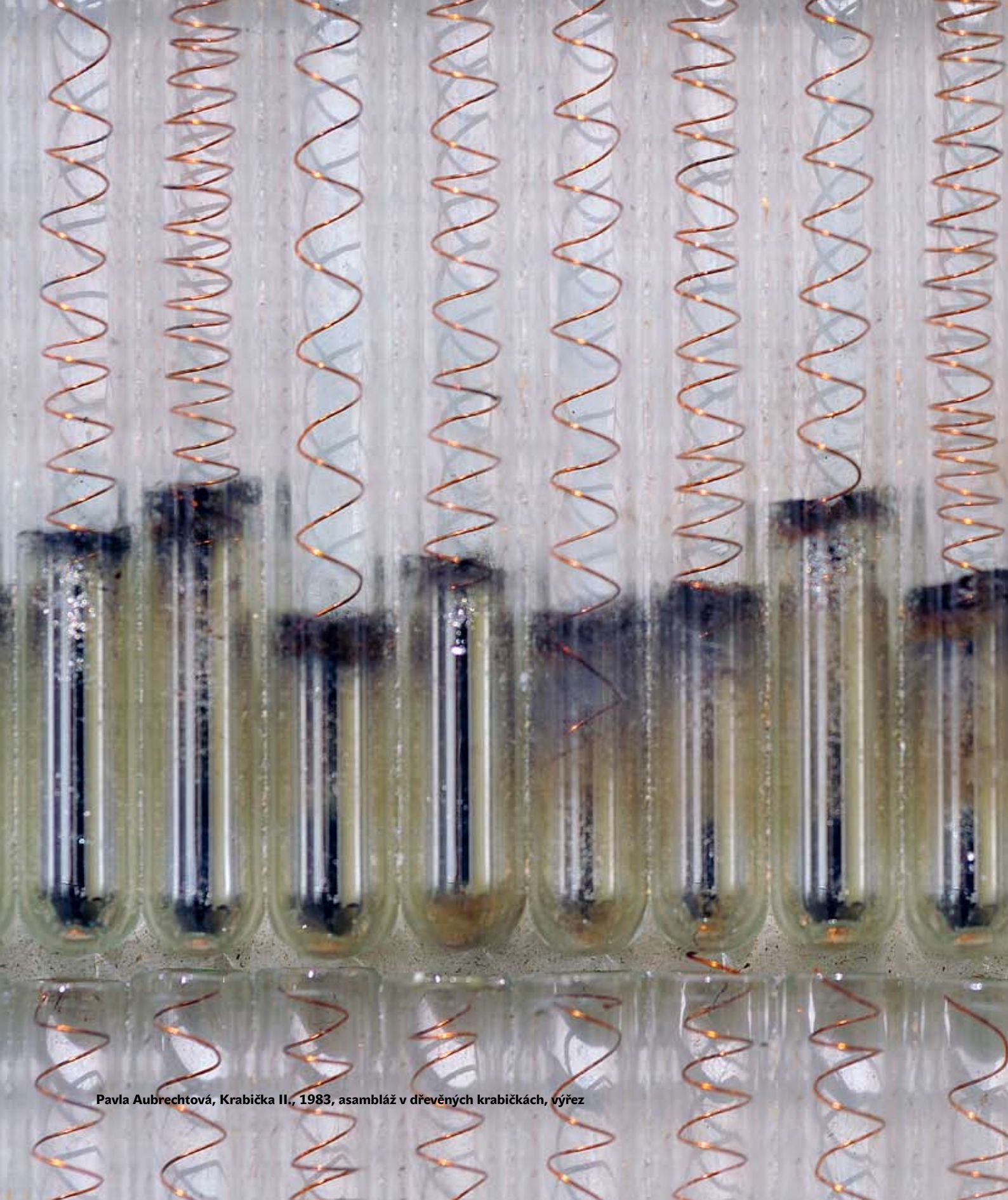
V cizině jsou víc chtíví po muzice než v zemi Antonína Dvořáka?

To bych si netroufl tvrdit. Ale protože jsme tak říkajíc zavedený ansámbl, dostáváme zvenčí mnoho nabídek. Je velmi důležité, že máme skvělého manažera v osobě manželky našeho violoncellisty, Beatrix Schneider-Jerie. Jakožto člověk ctící tradici rád jezdím do Anglie, úžasní jsou také v Jižní Americe, tak spontánní publikum jako tam jsem snad nikde jinde neviděl. Ale v rámci objektivit musím hned dodat, že je to obrovský kontinent a naše evropská klasická hudba se tam hraje asi tak na třiceti místech, to

v Japonsku je situace jiná. Nicméně, koncertovat v zemích Jižní Ameriky je zážitek, mimochodem na rozdíl od koncertů třeba v Německu či Francii má turné vždy nádech dovolené. A potom je tu kouzelné Španělsko s jeho vínem a rybičkami, nepochybně, že jde o další inspirační zdroj...

Na začátku našeho rozhovoru jste řekl, že když se vám hudba opravdu líbí, musíte zavřít oči. Proč?

Tvrdím, že velká, nadčasová hudba by se měla poslouchat v klidu a se zavřenými očima. Chce to soustředění, posluchač se musí zároveň uvolnit, aby hudbu mohl náležitě vychutnat, vcítit se do atmosféry, stát se úspěšným lovcem skrytých tajemství. Za to může být odměněn nejnítějnějším prožitkem, na který se nezapomíná. Některá hudební sdělení se neoposlouchají, a o to, alespoň v mých očích, v umění jde především. ■

Pavla Aubrechtová, Krabička II., 1983, asambláž v dřevěných krabičkách, výřez

-
- **Nové léky, nové naděje**
 - **Bohuslav Svoboda** uvažuje o (ne)svobodě •
 - **Italská inspirace**
 - *Planeta válejších sudy*

POZNÁNÍ

Genius loci, rozhovor, výročí

UFO na Sněžce

„Hlas zvonů večerních potkával se z krajů českých i z roviny slezské na temenu hory...“ Tak v roce 1833 popsal Karel Hynek Mácha své pocity na nejvyšší české hoře. Dnes se na stejném místě potkávají signály mobilních operátorů.

Z Pece pod Sněžkou lze vyjít na český Everest za dvě hodiny. Turisté si mohou cestu usnadnit pomocí lanovky, která je dopraví až těsně pod vrchol. Přijdou však o hezkou procházku Obřím dolem a ostré stoupání k Slezské boudě. Krkonošská příroda tady předvádí to nejlepší – lavinové kamenné srázy, ledovcový kotel Úpské jámy s vodopádem a biologicky cenným územím, nebo rozsáhlé rašeliniště na náhorní plošině nad nimi. Technické stavby, jako jsou důl Kovárna a vodárna z roku 1912, naopak návštěvníkovi připomenou, že zdejší příroda už dávno není panenská. Její exploatace začala v 12. století, kdy se na severní slezské straně začaly těžit rudy. V 16. století pracovalo v Krkonoších 18 železných hutí, jedna dala jméno Peci pod Sněžkou. Proto v Obřím dole najdeme spolu s ledovcovými morény a haldy hlušiny. Krkonošské rudy se těžily ještě do poloviny minulého století. Dnes je tu však jediným dobře fungujícím průmyslem ten turistický.

Ač je Sněžka u nás nejvyšší horou, kulturně a symbolicky nemá žádný velký význam. Nebyla sídlem pohanských bohů jako třeba Radhošť, není z ní „třetí nejkrásnější vyhlídka na světě“ (von Humboldt o Milešovce), ani se od ní neodvíjí žádný zakladatelský mýtus jako v případě Řípu. Navíc tahle hora leží až na samé periférii České kotliny, Čechy se o Sněžku dělily, nejdřív se Slezskem, nyní s Polskem, přes její vrchol vede hranice. O historické „nedůležitosti“ hory možná svědčí i to, že finální tvar jejího českého jména, odvozený od německého Schneekoppe, se ustálil až na začátku 19. století. Nejvýznamnější politikou událostí v jejích dějinách byla tajná schůzka českých a polských disidentů 27. července 1978, kdy se tady setkali pozdější hybatelé středoevropských dějin Václav Havel, Jacek Kuroń a Adam Michnik. Ale například vstup České republiky do EU oslavil český prezident Václav Klaus raději na mytickém Blaníku, byť je jinak pravidelným účastníkem Svatovavřínecké poutě na Sněžku.

Nahore:
Kaple na Sněžce
(na dobovém obrázku A. Tittela)
byla dlouho jedinou stavbou
na vrcholu a sloužila od 17. století
také jako útulna a hostinec.

Vpravo:
Na Sněžce dnes vedle kaple
sv. Vavřínce stojí polský hotel

Od Sněžky se neodvíjí
zakladatelský mýtus,
nebyla ani sídlem
pohanských božstev...

Hory přestaly být haldami *neužitečného kamení*

SCHNEEKOPPE,

aufgenommen vom Koppenthan.

Aufnahme, Lithographie, Druck, Verlag & Eigenthum der Lithogr. Anstalt v. E. W. Knippel, Schmiedsberg.

1865 Tiefengebirgs-Museum

Tajemná slova na horských hradbách

Estetik Karel Stibral v textu *Romantismus a příroda* (Ekolist) píše o Haenkeho přírodovědné výpravě z roku 1786, která popisuje Krkonoše jako neprostopnou a nebezpečnou divočinu: „Místa, kam dnes míří rodinné výlety, byla tehdy objektem zájmu skutečné vědecké expedice referující o svém pronikání do těchto hor asi jako do pralesů Bornea.“ Tenkrát už klepal na dveře německý romantismus, který změnil vnímání přírody. Hory přestaly být haldami neužitečného a nebezpečného kamení. Naopak, lidé je začali vnímat jako esteticky cenná místa, působivá, která jsou ztělesněním tajemství vesmíru i Boha. A odrazem našeho nitra. „Při pohledu na jednotu krajiny v přírodě si člověk uvědomuje svou vlastní nepatrnost, cítí, že vše je obsaženo v Bohu...“ (C. G. Carus).

Jak Sněžka zapůsobila na největšího českého romantika Karla Hynka Mácha, si můžeme přečíst v *Krkonošské pouti*. Na „stezku ouzskou na rozlehlém temenu hor Krkonošských pod vrcholkem Sněžky“ se Mácha vypravil pěšky

**Schneekoppe neboli Sněžka,
jak ji zachytil malíř v roce
1865... a pohled na stejné úbočí
v roce 2011**

z Prahy v srpnu 1833. „Hučel vítr, jako by Slezsko tajemnými slovy mluvilo k sestře České přes rozdělující je hradby.“ Za jeho návštěvy stála na vrcholu jen dřevěná kaple sv. Vavřince z roku 1681, fungující v té době jako útulna a hostinec. Básník však popustil uzdu imaginaci a temenu Sněžky přisnil „skvostný, v gotickém slohu stavěný, teď napolou již zřícený klášter ... po obou stranách stály věže silné, polo však již zřícené.“ Naopak skutečné štoly v Obřím dole mohly Máchu inspirovat k motivu temných průchodů ve skalách, kam poutníka „touha nevyšlovná táhla jej za sebou v neznámou zemi stezkou neznámou.“

Od romantismu k zimmer frei

Po romantismu nastupuje turismus. Podle Karla Stibrala je turistika s romantickou estetizací krajiny těsně spjatá: „Od německého obyvatelstva pak okouzlení přírodou přejímá i české obyvatelstvo. Vzorem pro české romantické výletníky jsou zde i velcí němečtí intelektuálové a umělci – po české krajině putují Goethe,

Hučel vítr,
jako by Slezko
tajemnými
slovy *mluvilo*
k sestře

Lidské dílo
je jen přechodným
návštěvníkem
v krajině

Vrchol Sněžky se vyprazdňuje...

Humboldt, Tieck i Friedrich (z Angličanů dokonce sám jejich nejvýznamnější malíř William Turner).“ Krkonoše jsou pro masovou turistiku svými parametry přímo ideální. Jsou dost vysoké, takže ve vyšších polohách už mají atraktivní vysokohorský charakter. A nejsou zase příliš vysoké, takže jejich hřebeny a vrchy jsou dostupné v podstatě pro každého. I pro dámy v širokých kloboucích a dlouhých šatech, jak ukazují dobové fotografie.

V neposlední řadě byla pro rozvoj turistiky v Krkonoších připravená infrastruktura v podobě takzvaného „budního hospodářství“. To vzniklo v 17. století, kdy přistěhovalci z Alp začali stavět boudy pro chov dobytka i ve vyšších polohách. První turisté se tak měli kde najíst a přespat. Časem dobytek v boudách zcela nahradili a stali se pro místní hlavním zdrojem obživy. Na Bílé louce, u pramenů Bílého Labe a na dohled od Sněžky, stojí ukázka budního hospodářství, narostlá do monstrózních rozměrů. Luční bouda je v Krkonoších nejstarší a největší. Již v roce 1914 měla 120 pokojů a několik nocleháren. V jednu velkou noclehárnu „zimmer frei“ se nakonec proměnily celé Krkonoše, jinak se tady užít nedá.

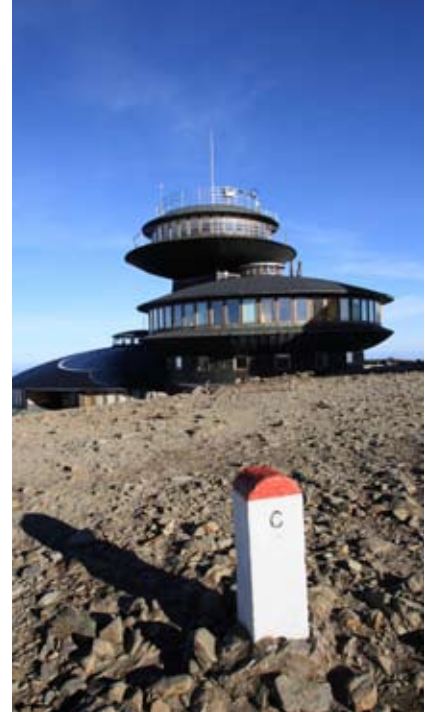
Až přiletí UFO

Přizpůsobování hor potřebám turistů však překročilo rozumné hranice. Cesta z Obřího dolu k Slezské boudě pod vrcholem Sněžky vede po luxusním, kamenem vydlážděném chodníku, který by byl ozdobou kdejaké zámecké zahrady. V centru Pece pod Sněžkou zase postavili několikapatrové apartmány, takže to tady vypadá jako na sídlišti. Urbanistické zahuštění horský charakter obce nenávratně poškodilo. Naopak samotný vrchol Sněžky se poněkud vyprazdňuje, což je určitě pozitivní. Kromě kaple sv. Vavřince postupně zmizely všechny staré dřevěné boudy a na jejich místě vyrostly úspornější konstrukce.

Tradicionalisté mohou proti modernizaci vrcholu Sněžky protestovat, mně osobně se však líbí. Místo historické Pruské, později Polské boudy postavil v roce 1976 polský architekt Witold Lipiński hi-tech budovu, tvořenou třemi disky. Z dálky to vypadá, jako by na Sněžce přistálo UFO. U řady lidí nahradila víra v UFO víru v Boha, létající talíře jsou tedy vhodným doplňkem ke kapli sv. Vavřince, která má ostatně obdobný kruhový tvar i barevnost.

Na základy bývalé České boudy zase umístil architekt Martin Rajniš novou poštovnu. Na serveru Archiweb popisuje její koncepci jako dřevěnou stavebnici, kterou lze poměrně snadno vyrobit, přepravit, smontovat, upravit, a také rychle demontovat: „Lidské dílo je jen dočasným návštěvníkem v přírodě a dává si velmi záležet na tom, aby při svém vzniku, trvání i zániku vyvolalo jen minimum zásahů do přírodních systémů.“ Štíhlý kvádr je ve své jednoduchosti působivý, pro provoz v extrémních klimatických podmínkách výborně navržený, ale nijak nereaguje na hru sousedních kruhových staveb a tváří se jako solitér.

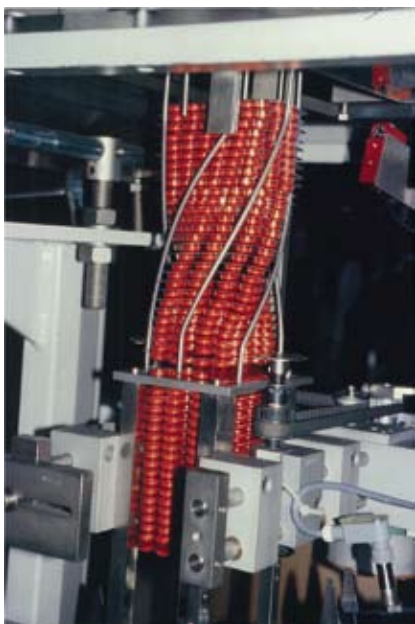
„Hlas zvonů večerních potkával se z krajů českých i z roviny slezské na temenu hory,“ píše Mácha v Krkonošské pouti. Za mé poslední návštěvy se na temeni Sněžky potkávaly jen signály mobilních operátorů. Dole v údolích se valily inverzní mraky, přes hřebeny hor se hnal silný víchr. Člověk obsadil téměř veškerou přírodu, i tu dřív nepřístupnou. Na vrchol Sněžky přivedli vodovod v roce 1914, lanovku v roce 1949. Autem lze vyjet po afaltce až k Slezské boudě. Bouření živlů na samém vrcholu Sněžky však člověku připomene, že síly přírody si podmanit nemůže. ■

Hi-tech budova polského architekta Witola Lipińskiego byla postavena roku 1976

Fenomén jménem Wobenzym – a odpovědnost

„Vsadil jsem na synergii. Tento způsob myšlení a jednání, postavený na odvážném spojování na první pohled zcela nesouvisejících, ba dokonce odlišných věcí, se stal postupně nejsilnějším nástrojem našeho podnikání,“ konstatuje Jiří Wald. Spoluzakladatel a jednatel společnosti MUCOS Pharma CZ, s.r.o. rekapituluje 22 let, které věnoval nejen prosazování tzv. systémové enzymoterapie, ale mnoha dalším, veskrze nevydělečným projektům.

Lék Wobenzym vyráběl roky jediný německý podnik, který dnes vlastní kanadská akciová společnost Atrium Innovation Inc.

V předvánočním čase na sklonku roku 2011 jsem na slavnostní večeři u jednoho zahraničního diplomata potkal lékaře, se kterým jsem se kdysi, krátce po listopadu 1989, několikrát sešel, abych s ním projednal možnou spolupráci při zavádění léku Wobenzym do lékařských praxí. Jednali jsme tehdy opakovaně v Parkhotelu Průhonice a já jsem se mu snažil vysvětlit, oč mi při prosazování systémové enzymoterapie jde a jakým způsobem jsem ochoten tuto léčbu – v České republice zcela novou – podporovat. Ukázalo se však, že máme rozdílný pohled na medicínu a na ničem jsme se nedohodli.

Uplynulo dvacet let. Z mého známého se stal úspěšný lékař, podnikatel a vysokoškolský pedagog. Dvacet let jsme se neviděli, samozřejmě o sobě oba víme, takže při onom náhodném předvánočním setkání jsme vlastně jen pokračovali v kdysi započatém dialogu. „Představte si, že dnes, při přednáškách studentům, zmiňuji také marketingovou strategii vaší firmy,“ pochlubil se při té příležitosti pan doktor. „Ale to je vám jasné, že dnes byste to už měli těžší a za guláš byste tolik nadšených lékařů pro systémovou enzymoterapii nezískali?“

Zůstal jsem v tu chvíli jako opařený, neschopen reagovat. A připomněl jsem si řadu lékařů, které stále potkávám a kteří rádi vzpomínají na naše někdejší setkávání na koncertech klasické hudby v rodinném prostředí Parkhotelu Průhonice. Nebrání se přitom nostalgii a neopomenou poznamenat, že něco podobného nikdy už v souvislosti s marketingovou činností farmaceutických firem nezažili. Nemohu tedy dnes uvěřit, že v očích jiných, dejme tomu, že méně zasvěcených lidí se celé moje úsilí, naše práce ve firmě MUCOS Pharma CZ, s.r.o., které jsem s rodinou a spolupracovníky věnoval dvacet dva let života, může smrsknout na obyčejný „předvolební“ guláš!

Nad takovým absolutním nepochopením bych snad mohl nakonec mávnout rukou, pokud by se ovšem onen lékař zároveň nepochlubil, že o naší firmě a o „guláši“ přednáší také studentům, tedy těm, pro které jsme se právě na začátku 90. let snažili vytvořit nové příklady, když ty staré po čtyřiceti letech komunismu chyběly. V tom momentě mi zatrnulo a uvědomil jsem si, že to už nemohu přejít mlčením. Naopak! Je třeba napsat ten silný příběh o fenoménu jménem WOBENZYM a předejít omylům všech vykladačů. Oni ten příběh přece neprožili, nemohou podat autentické svědectví.

Jako úvodní pojednání využívám přednášku, kterou jsem poskytl v roce 2005 pro sborník, jenž byl vydán u příležitosti konference o tzv. společenské odpovědnosti firem. Domnívám se, že jsou zde ve zkratce zachyceny mé základní vize i cesty k jejich naplnění.

Co znamená slušnost, spolehlivost a odpovědnost v podnikání

Společenská odpovědnost firem by neměla znamenat v podstatě nic jiného než slušnost, spolehlivost a odpovědnost vlastníků podniků, respektive jejich řídicích pracovníků a zaměstnanců, projevující se jak navenek, tak i uvnitř organizace samotné. Co to však je slušnost, spolehlivost a odpovědnost? Mají ještě tato slova ve světě globalizace stejný obsah jako za časů našich rodičů a prarodičů? Určitě mají a dle mého názoru hrají klíčovou roli v celém tomto reformním hnutí.

Dnes se celý kapitalistický systém, jediný funkční hospodářský systém světa, nalézá opět na křižovatce. Starší generace mají ještě v paměti, že kdysi stačila pouhá dvě procenta hrubého domácího produktu Spojených států, aby v rámci Marshallova plánu mohla být po 2. světové válce obnovena zničená Evropa. Dnes jsou

Radana a Jiří Waldovi,
zakladatelé **MUCOS Pharma CZ.**
Více informací o nich najdete
ve speciálním vydání **Sanquisu**

Edice LAIK:
klikněte zde

Edice PROFESIONÁL:
klikněte zde

**Je třeba
napsat ten
silný příběh
a předejít
omylům všech
vykladačů!**

k dispozici nesouměřitelně větší materiální i duševní zdroje a možná právě hnutí společenské odpovědnosti, jež je na vzestupu, napomůže k tolik potřebným změnám. Hnutí, do jehož čela se mimo jiné staví nejrůznější podnikatelské subjekty vládnoucí obrovským finančním i duševním potenciálem. Ten může zastavit stále se zvětšující rozdíly mezi bohatými a chudými. Pro toto hnutí je charakteristická právě slušnost, spolehlivost a odpovědnost.

Netypické podmínky, neobvyklá strategie

MUCOS Pharma CZ, s.r.o. (www.mucos.cz) byl založen v roce 1991 s cílem prosadit na tehdejší československém farmaceutickém trhu novou léčebnou metodu, která se nazývá systémová enzymoterapie. Po několika letech jsme rozšířili naše působení a zaměřili se na celou střední a východní Evropu.

Samozřejmě, nová přírodní léčebná metoda, kterou jsme se snažili prosadit, vyvolávala zpočátku u řady českých odborníků pochybnosti, neboť prokazatelný a desítkami klinických studií doložený léčebný účinek těchto léků vyvracel prastaré biochemické paradigma o tzv. neresorbovatelnosti makromolekul střevní stěnou. Léky potřebné pro tuto terapii byly a jsou navíc relativně drahé, v té době je vyráběl jediný středně velký farmaceutický podnik v Německu. Odborně se tato léčebná metoda opírala především o imunologii, tedy o lékařský obor, který nebyl v centru pozornosti předlistopadové medicíny, a tudíž i znalosti českých lékařů v této oblasti byly spíše jen povrchního rázu.

Náš podnik měl ve svých začátcích minimální finanční zázemí. Svou činnost zahájil s úvěrem, který jsem s manželkou získal u tehdejší Československé spořitelny ve výši 300 000 Kčs a s úrokovou sazbou 17,5 %. Úvěr jsme využili při

Výstavu Orbis pictus, aneb Brána do světa tvořivé lidské fantazie koncipoval Petr Níkl na motivy myšlenek J. A. Komenského. Premiéru měla v roce 2006 v Paříži. Od té doby putuje po českých a moravských městech, po Evropě, po světě...

**Vyvolat
synergickou
reakci.
To byl můj
záměr.**

první historické dražbě v rámci tzv. malé privatizace a podnik získal dvouletý pronájem provozních prostor, v nichž mimo jiné vybudoval jeden z prvních soukromých distribučních skladů léčiv. Na rozpočet, který by umožnil naplnění vlastní podnikatelské vize, však musel získávat finanční prostředky vedlejší činností.

Netypické výchozí podmínky určovaly zcela neobvyklou strategii ve všech oblastech souvisejících a navazujících na naše podnikání. To samozřejmě platilo i pro sféru, která se dnes nazývá společenskou odpovědností firem. Byli jsme průkopníky českého popřevratového kapitalismu, takového kapitalismu, jaký jsme znali jen z vyprávění pamětníků první republiky. Nebudovali jsme tedy jen vlastní podnik, ale zároveň jsme s plným nasazením převzali i spoluodpovědnost za přetváření celé společnosti. Co bylo tehdy nejdůležitější? Aby lidé po letech komunismu zase začali věřit standardním západním hodnotám.

Nádherná doba. Dobrodružná, plná ideálů, náročné práce, ale také naivity. Všude bylo zapotřebí přiložit ruku k novému dílu. Náš podnik působil od samého počátku v oblasti zdravotnictví, a to znamenalo, že hlavní směr našeho společensky odpovědného jednání byl upřen na lidské zdraví, duševní i fyzické. Byli jsme přesvědčeni, že chceme-li úspěšně podnikat v této oblasti, musíme ji nejprve na nastupující změny připravit a zároveň je třeba připravit celou společnost.

Otevřít lidem oči

V praxi to znamenalo popularizovat myšlenky zdravého životního stylu, podporovat odklon od paternalistického pojetí zdravotnictví, podpořit privatizaci ve zdravotnictví a pomoci se vzděláváním lékařů především v oborech, které nám byly blízké. Museli jsme se začít angažovat v hromadných sdělovacích prostředcích, protože bez jejich účasti by naše snahy byly minimálně účinné. Vydávali jsme, respektive podíleli jsme se na vydávání tiskovin pro laiky i odborníky, například časopisy Fórum imunologie, Medicína a Zdravá rodina (www.zdrava-rodina.cz), v posledních letech pak podporujeme časopis SANQUIS (www.sanquis.cz). Spolupracovali jsme na přípravě rozhlasových i televizních vzdělávacích pořadů, z nichž nejrozsáhlejší byl náš projekt Manažerem vlastního zdraví. Poskytovali jsme také bezplatnou pomoc lékařům při sestavování privatizačních projektů, spolupracovali jsme na národních zdravotnických koncepcích, organizovali výstavy, přednášky atd. Většina našich aktivit se vlastně ani přímo netýkala léků pro systémovou enzymoterapii, v podstatě jsme organizovali zdravotnickou osvětu v nejširším slova smyslu. Chtěli jsme „otevřít lidem oči“.

Od samého počátku mně bylo jasné, že naše činnost významně překračuje hranice běžného farmaceutického podnikání, Z různorodých aktivit jsem skládal mozaiku, do níž jsem „kamínky“ vybíral velmi pečlivě, s vědomím nutnosti vyvolat synergickou reakci. Snažil jsem se, aby výsledný obraz byl skutečně mimořádně kvalitní a hlavně pravdivý. Budoval jsem podnikovou kulturu na základech biblického „budte chytří jako hadi a nevinní jako holubice“, Masarykova „nebát se a nekrást“ a Komenského „železo se kuje, dokud je žhavé“. To byla strategie, ve které jsem byl vychován a která umožnila mé rodině realizovat řadu smělých projektů i v prostoru vymezeném ostatními dráty komunistického režimu.

Naše firma musela vždy hrát naprosto čistou hru se všemi účastníky podnikání a ukázalo se, že tento postoj je skvělá vstupní „investice“. Investice, která přinesla užitek celé společnosti a pochopitelně také nám. Tehdy neznámá přírodní terapie

Nádherná
doba.
Dobrodružná,
plná ideálů,
ale také
naivity.

Labyrint světla, další interaktivní výstava z cyklu Orbis pictus, aneb...
Praha 2009

Jiří Wald (*1950)

• Spoluzakladatel a jednatel společnosti MUCOS Pharma CZ, s.r.o. Po studiu na VŠ se specializoval v rámci postgraduálního studia na licenční a patentovou politiku. Je spoluautorem řady patentů, z nichž v USA nejúspěšnější se týkaly odsiřování plynů uhelných elektráren. Systémovou enzymoterapii se zabývá od roku 1982, kdy se v důsledku rodinné tragédie seznámil s německým biologem a podnikatelem Karlem Ransbergerem, zakladatelem průmyslové výroby léku Wobenzym. Je autorem a spoluautorem řady projektů pro neziskové organizace na národní i nadnárodní úrovni, specialistou na synergický marketing v duchu Steinerovy sociální trojčlennosti. Byl a je členem řady správních rad neziskových organizací. Případné dotazy související s tímto článkem je možno zasílat na adresu jwald@telecom.cz.

je dnes středem zájmu lékařů a pacientů. Lék Wobenzym se stal jedním z nejznámějších a nejprodávanějších tzv. volně prodejných léků v České republice a náš obchodní úspěch umožňuje rozsáhlou podporu řady neziskových projektů.

Vsadil jsem vše na synergii

Vzhledem k tomu, že jsme v počátcích neměli finanční prostředky, které by mohly zjednodušit firemní komunikaci, a i vzhledem k tomu, že podnik tvořila pouze rodina a několik zaměstnanců bez podnikatelských znalostí, vsadil jsem vše na synergii. Tento způsob myšlení a jednání, charakteristický odvážným spojováním na první pohled zcela nesouvisejících, ba dokonce odlišných věcí, se stal postupně nejsilnějším nástrojem našeho podnikání. Byl to způsob myšlení, který mi je velmi blízký a o jehož efektu jsem nikdy nepochyboval.

Myslet a konat tak, aby se dospělo k synergickému efektu, vyžaduje ovšem určité tvůrčí schopnosti, které je zapotřebí pěstovat již od dětství. Dnes převažující způsob výchovy dětí nevede bohužel k rozvíjení tvořivosti, což se pochopitelně v konečném důsledku odrazí i v úrovni myšlení a jednání poměrně velké části společnosti. Tohoto problému jsme si byli vědomi, proto jsme se rozhodli, že podpoříme vznik první alternativní soukromé školy v tehdejší Československu – s manželkou jsme převzali finanční záruku za vybudování Waldorfské školy v Praze Jinonicích. Bylo to ještě dlouho před tím, než jsme vůbec mohli vytvořit první zisk a vlastně tedy nešlo o nic jiného, než o odvahu, kterou jsme museli v sobě najít. Dnes bychom mohli konstatovat, že také díky tomuto našemu společensky odpovědnému kroku existuje dnes v Čechách už rozvinutý typ alternativního školství. S některými absolventy Waldorfských škol i s jejich pedagogy stále spolupracujeme v rámci našeho největšího projektu, „Uměním ke svobodě“ (www.orbis-pictus.com). Vznikl vlastně z přesvědčení, že radostně žít a úspěšně podnikat lze pouze ve svobodné společnosti.

V první etapě budování podniku, která by se dala nazvat průkopnickou fází, žil podnik jako velká rodina, což mělo své přednosti právě při utváření filosofie sociální odpovědnosti jak vůči zaměstnancům, tak vůči okolí. Jelikož jsme ještě nevytvářeli zisk, z něhož by bylo možno přispívat na činnost neziskových organizací, bylo zapotřebí reagovat na potřeby společnosti „nefinančním“ způsobem. Se svou rodinou jsem převzal například také garanci za dobudování Domova Sue Ryder v pražské Michli, pomáhal jsem v různých ministerských komisích a správních radách neziskových organizací. To vše by nebylo možné bez obětavé pomoci mých nejbližších, příbuzných, kamarádů a spolupracovníků.

Pro nás všechny to byla etapa velmi náročná na osobní angažovanost. Typické „klanové“ řízení má omezené možnosti zvláště při dalším rozšiřování teritorií, podnik se proto začal přetvářet podle schématu, který přinášeli noví zaměstnanci přicházející zpravidla z větších organizací. Hlavní roli začala hrát racionální kalkulace většiny podnikových činností. Spolumajitelé firmy, vedoucí pracovníci i řadoví zaměstnanci přicházeli s novými pohledy, a tak vznikala zároveň i kvalitativně nová strategie naší práce v sociální oblasti. Společenská odpovědnost se tak stala jedním z cílů podniku ještě dávno před tím, než se o ní v Čechách začalo nahlas diskutovat. Nám, našim spotřebitelům, dodavatelům, prodejcům a všem, kteří se podílí na našem podnikání, se povede dobře, když nebudeme myslet jen na vlastní prospěch, nýbrž na prospěch společný. To je naše krédo dodnes.

**Interaktivní výstava PLAY
v pražském Mánesu se
v rámci projektu
Orbis pictus, aneb... konala
na přelomu let 2010 a 2011.**

**Budme
především
příkladem
ve schopnosti
rozeznat
potřeby jiných**

Exempla trahunt

Když jsme se snažili někde pomoci či podpořit nějaký projekt, soustředili jsme se především na oblasti, které souvisely s naší podnikatelskou činností, a to především proto, že těmto sférám dobře rozumíme. Vždy jsme usilovali o komplexnost i v rámci formulování společensky odpovědných cílů. Pomáháme tedy dětem, které žijí v ústavních zařízeních (www.audabiac.cz), ženám, které onemocněly rakovinou prsu (www.mamahelp.cz, www.breastcancer.cz), a starým lidem (www.sue-ryder.cz). Snažíme se mírnit trauma dětství prožitého bez domova i následky těžkého civilizačního onemocnění a bolestného stáří.

„Investice do vědění nesou nejvyšší úrok,“ řekl kdysi Benjamin Franklin. V tomto duchu podporujeme i my řadu domácích a mezinárodních vzdělávacích projektů (Nadace Academia Medica Pragensis, Česká lékařská akademie – www.amepra.com, www.ansteduniversity.org, www.medical-academy.cz), které mohou přispět k řešení vážných celospolečenských problémů. Samozřejmě reagujeme finanční pomocí i na nečekané pohromy, jakými byly například záplavy v Čechách či ničivá zemětřesení v Asii i jinde.

Jsme si dobře vědomi toho, že náležíme ke generaci, která má k dispozici veškeré nástroje k tomu, aby učinila svět spravedlivějším. Společně s manželkou jsme si nikdy nechtěli nechat ujít příležitost jít příkladem všem, kteří tuto skutečnost stále ještě přehlížejí. Společenská odpovědnost podniků hraje významnou roli, představuje novou morální orientaci. Staré české přísloví praví „Jaký pán, takový krám“ a latinské dodává „Exempla trahunt“. Budme tedy především sami příkladem ve schopnosti vidět potřeby jiných. Pouze autentický odraz našeho myšlení a cítění, zrcadlí se v našem jednání, může mít skutečný vliv na naše okolí. ■

Italská

inspirace

Po Řecku to spekulanti a média rozjízďejí proti Itálii. Přes svoji stagnaci však zůstává stát na jihu Evropy inspirativní zemí, turisticky pak nejzajímavějším místem na světě. Už několik staletí.

Nedávno vydala investiční banka Barclays Capital varování, že Itálie představuje „reálné nebezpečí pro Evropu a světovou ekonomiku“, a že se země může brzy ocitnout za bodem, z kterého není návratu. Itálie má a dluh 2,6 bilionu dolarů (120 procent HDP) a dlouhodobě stagnující ekonomiku s vysokou nezaměstnaností. „V Itálii padly všechny tři velké ideologie – fašismus, komunismus a katolicismus. Poslední věc, kterou musíme překonat, je egoismus,“ řekl německému magazínu Spiegel psychoanalytik Sergio Benvenuto. Naráží na právě ukončenou sedmnáctiletou politickou éru Silvia „bunga bunga“ Berlusconiho, který zanechal zemi v úpadku. Plakat nad pádem Itálie je zbytečné, dělat z ní strašáka nepatřičné. Už jen proto, že dluh Itálie je z velké části vnitřní a jako čtvrtá největší průmyslová země v Evropě a osmá na světě má stále kde brát. Na rozdíl od Řecka.

Že se věci po nějakém čase mění v ruiny, máte v Itálii na očích každý den. Společenské a ekonomické otřesy patří k zemi stejně jako neklidné geologické podloží. Vlády se tu střídají stejně často jako Vánoce, jako sjednocený stát existuje Itálie teprve 150 let. Co ale dalo světu spořádané a blahobytné Švýcarsko? Proti němu můžeme vnímat Itálii jako zábavnou a inspirující zemi, a to nejen pro její historický a kulturní význam. Třeba v reakci na globalizaci se v tamních některých lokalitách pokoušejí obnovit pomalejší životní styl, který se snaží využít z místních zdrojů jako dříve. Na krizi eura zareagovala některá města zavedením vlastní měny. A Benátky prý zase ukazují, jak to bude časem vypadat po celé Evropě. Kromě historického Disneylandu pro masy budou taková města místem setkávání světoběžníků, milovníků výstav a festivalů. Benátky se také stávají sezonním domovem bohatých lidí, kteří si v místech se silným *genius loci* rádi kupují sídla.

O Itálii stále platí, co před více než dvěma stoletími napsal Goethe: „Jen kdybych mohl svým přátelům vdechnout alespoň náznak zdejšího lehčího života. Jistěže má Ital jen temnou představu o tom, co je za horskými hřebeny, i mně samotnému teď připadá vše, co je na sever od Alp, ponuré...“

Velká cesta za poklady minulosti

Velkolepé dědictví antiky a renesance přivádělo na Apeninský poloostrov cestovatele ještě před vznikem masového turistického průmyslu. Návštěva Benátek, Florencie, Říma a Neapole byla vyvrcholením tradiční cesty po Evropě, takzvané Grand Tour, na kterou se od 17. století vydávali synové z lepších evropských rodin. Se vznikem paroplavby a železnice se cesta za uměleckými poklady Itálie usnadnila a mohly si ji dovolit i střední vrstvy. Výchovný a iniciační význam italské cesty zachytila novela E.M. Fosterova Pokoj s vyhlídkou a její skvělá filmová adaptace od režiséra Jamese Ivoryho. Podle britského historika E.M. Thompsona měla Grand Tour pro Brity více než kulturní význam, protože „v 18. století spočívala moc vládnoucí třídy primárně na kulturní hegemonii, a teprve sekundárně ve vyjádření ekonomické a vojenské moci“.

Grand Tour byla považována za rituální cestu, sekulární pouť svého druhu, která korunovala výchovu anglického gentlemana. Anglickým romantickým básníkům Johnu Keatsovi a Percy Shelleymu se slunná Itálie stala rovnou i hrobem. Johann Wolfgang Goethe nazval svou tajnou cestu do Itálie v narážce na Mohamedův útěk z Mekky do Mediny „hidžrou“. Bylo mu třicet sedm let a cestoval inkognito. Vlastně utíkal před ženami, se kterými se zapletl na výmarském dvoře. Básník se tak chtěl vyhnout společenským důsledkům a zachovat si osobní svobo-

Goethe pod jižním sluncem v Kampánii, jak ho namaloval Tischbein

Na předchozí dvoustraně: Bohatství klasických římských forem ve Veroně

Vpravo: V Itálii se přirozeně snoubí historie s modernou

Grand Tour
považovali
za *rituální*
cestu,
sekulární
pout' svého
druhu...

Tady je
člověku
dobře....

Až v Itálii Goethe plně přijal úděl básníka

du. Itálie se však Goethemu stala víc než jen azylem před dotěrnými vztahy. V dopise z 3. prosince 1786 píše, že počítá „ode dne, kdy jsem vstoupil do Říma, své druhé narození, skutečné své znovuzrození“. Na Apeninách by Goethe nejraději už zůstal, po roce a půl se však musel vrátit do Výmaru, na což si trpce stěžoval: „Z Itálie, bohaté formami, jsem byl vržen zpět do beztvareho Německa a vyměnil jsem jas její oblohy za zachmuřenost...“

Bez bohatých italských forem bychom asi nečetli Fausta, nebo jinak napsaného. Přivodily zvrát v Goetheho uměleckém vývoji, nasměrovaly ho ke kořenům klasické kultury. A básník si v Itálii odpověděl i na otázku, jestli by raději neměl být malířem. Po konfrontaci s obrazy v italských galeriích vyměnil zpátky pero za štětec, plně přijal svůj úděl básníka. Výmarskému vévodovi pak napsal: „V této půldruhaleté osamělosti jsem se opět našel: ale jako co? Jako umělec!“

Dolce vita pod jižním sluncem

Goethe se vydal do Itálie 3. září 1786, kdy se o třetí hodině ranní „vykradl z Karlových Varů, protože by mě jinak nebyli pustili“. Jeho dojmy a postřehy, v podobě deníkových záznamů a dopisů, byly souhrnně vydány coby umělcův subjektivní cestopis pod názvem Italská cesta (Italienische Reise) až o třicet let později. Na pěti stech stranách se vedle umělce Goetheho, který obdivuje antické sochy a Palladiovy stavby, také uplatňuje Goethe jako vědec, jak zkoumá italskou přírodu a podniká nebezpečný výstup na Vesuv. A v neposlední řadě se tu projevuje Goethe coby společenský člověk a milovník žen. Jednou se musel bolestivě rozhodovat, kterému typu italské krásy dát přednost. Půvabné brunetě z Říma nebo neméně krásné plavovlásce z Milána? Vybral si blondýnu.

Dnešního čtenáře Italské cesty možná zaujme, jak některé věci a pocity zůstávají i po více než dvou stoletích obdobné. Jistě, nemusíme se trmácet do Itálie dostavítkem jako Goethe, který proto nespal i 50 hodin v kuse. Ale jako on jezdíme přes Brennerský průsmyk, a jako on se zastavujeme v Trentu a u Lago di Garda pod Alpami, abychom si užili prvního nadechnutí italského vzduchu. Hodně turistů pokračuje po trase Verona, Vicenza, Padova, Benátky a pak dál přes Toskánu do Říma, jako se jezdívало za starých časů. Samotný Goethe doplul až na Sicílii. Na tak dlouhé cestě může působit italské bohatství forem až rozmařile, silné dojmy

**Fotografie vlevo:
Ve městě Salò
u jezera Lago di
garda, po jehož
vodách Goethe
plul**

**Obraz Nicolase
Poussina
(1594–1665)**

Foto: Cünter Bartoš, Wikipedia

Jižanská lehkost a *umění* žít...

**Santa Maria della Salute, jedna z nejhezčích scenérií v Benátkách...
na obraze Francesca Guardiho (1712–1793)**

Vpravo: Na mostě Rialto nad Velkým kanálem

se navzájem přebíjejí. Co však zůstane, je těžko definovatelný pocit jižanské lehkosti, umění žít, které je na sever od Alp nemyslitelné. Goethe ještě ve svých osmdesáti vzpomínal, že „životní plnost a štěstí prožil jen v Římě, už nikdy později.“

Kde bylo Werichovi dobře

Za reálného socialismu byl v Čechách populární jiný italský cestopis – Werichovy Italské prázdniny. Vycházel na pokračování na zadní straně Literárních novin v létě 1958 a potom v několika rozebraných knižních vydáních. Jan Werich byl ze své podstaty bonviván a extrovert. Proto spíše než goetheovské intelektuální vhledy přináší jeho text humorné cestovatelské historicky – jak zvládali s dcerou dlouhou trasu autem, jak kde koho potkali a jak si ho pletli se spisovatelem Hemingwayem a hercem Ustinovem. Třeba o benátském náměstí sv. Marka Werich napsal: „Proč tenhle prostor učaroval Goethům, Byronům, Einsteinům, Nezvalům, Gorkým, Tolstým, Wrightům, Chopinům, Sansovinům, Tyrolákům, Eskymákům, lakýrníkům, učitelům, dělníkům, milionářům, stařenám, dívkám, dětem, holubům? Nechci vědět proč. Kdykoliv tam jsem, je mi dobře a nevádí mi, že nevím proč.“ Werich coby prominent do Itálie mohl, obyčejní obyvatelé komunistického vězení však nikoliv, a tak si jeho cestopis kupovali alespoň jako náhražku přímé zkušenosti. „Chodníky byly obsazené kavárenskými stolečky a ty opět lidem ze všech konců světa i z Florencie,“ poznamenal Werich o části Florencie, kde kdysi páčili Savonarolu. Že tam žádní lidé z českého konce světa kromě něho nebyli, byť by třeba chtěli, už nedodal.

Poměry se našťestí změnilly, všechny překážky padly. Letět do Itálie dnes může být levnější než jet vlakem na Slovensko. A stejně jako Goethe tu můžeme být ohromeni bohatými formami a zářivými barvami. Pod jižním sluncem lze prožít mnohem širší škálu emocí než v té naší chmurnější části Evropy. Na tom krize nic nezměnila. ■

Foto: Günter Bartoš, Wikipedia

Brežněv: Neboj se, zabít chtěl mne, ne tebe!

**Posádka Sojuzu 5:
B. V. Volynov, A. S. Jelisejev,
J. V. Chrunov. Alexej Jelisejev
a Jevgenij Chrunov opustili
Sojuz 5 a přešli do Sojuzu 4
k Vladimíru Šatalovovi.**

V sobotu 22. ledna 1969 sledovaly miliony sovětských občanů návrat dalších hrdinů vesmíru do Moskvy. Na vnukovské letišti přiletěly posádky lodí Sojuz 4 a Sojuz 5. Jejich stroje se před několika dny ve vesmíru spojily a dva muži přeručkovali venkem z jedné paluby na druhou. Alexej Jelisejev a Jevgenij Chrunov opustili Sojuz 5, kde zanechali Borise Volynova, a přešli do Sojuzu 4 k Vladimíru Šatalovovi. Sověti neuměli vytvořit vnitřní tunel, proto se museli uchýlit k téhle primitivní metodě. „Konvoj vládních vozidel se blíží k Borovické bráně,“ říkal nadšený televizní komentátor. „Za několik minut budou hrdinní kosmonauti v Kremlu, kde proběhne jejich slavnostní vyznamenávání...“ Najednou obrazovka ztmeněla, reportáž přerušili. Vysvětlení nikdo nepodal.

Muž v uniformě seržanta milice najednou začal střílet na druhé auto ze dvou pistolí. Trefil řidiče a několik cestujících. Rovněž jednoho motocyklistu, ale ten na něj ještě stačil najet. Vystřílel dva zásobníky, než se k němu vrhli dva příslušníci KGB. Když se střelec dozvěděl, že zasáhl vůz s kosmonauty, zakalily se mu oči, dostal hysterický záchvat. Omámili ho čpavkem a odvezli do věznice Lefortovo.

Zatčený nic neskrýval. Jmenoval se Viktor Ivanovič Iljin. Narodil se v roce 1948 a vystudoval zeměměřičskou průmyslovku v Leningradu (dnes Petrohrad). Jako záložní podporučík byl od loňského jara na vojenském cvičení v posádce v Lomonosovu u Leningradu. Včera odtamtud utekl, ve zbrojnici si vzal dvě pistole se čtyřmi zásobníky. A potom odletěl do Moskvy. Strýci a tetě, u kterých chtěl přespat, řekl, že se chce podívat na kosmonauty.

Vyšetřovatele šokoval. Chtl zastřelit Brežněva a potom vytvořit vlastní politickou, nekomunistickou stranu. To byl bláznivý záměr. Ovšem nejvíc příslušníky KGB zarazilo, že atentátníka nikdo včas nezastavil.

Do letadla vstoupil se dvěma pistolemi, které mu vyboulily kapsy. Nikdo si toho nevšiml – byl v důstojnické uniformě. Strýci večer jakoby žertem nadhodil: „Kdybys mi půjčil svou milicionářskou uniformu, určitě bych se dostal do Krem-lu. Jako vojáka mě nikam nepustí.“ Když se stařečkové v sobotu ráno probudili, byl synovec pryč. A milicionářská uniforma také.

Mladík v uniformě milicionáře odjel ráno metrem do středu Moskvy a potom došel ke Kremlu. Postavil se mezi ostatní strážce – byli ze dvou útvarů, tak-

Chtěl zastřelit Brežněva a pak *založit* vlastní politickou stranu

řka se neznali, a proto si mysleli, že patří k těm druhým. Iljin se mezi nimi choval suverénně, upozorňoval lidi, aby se netlačili a byli ukáznění.

Při odjezdu z letiště změnil Brežněv pořadí aut. Obvykle jezdil v druhém voze. Teď bylo kosmonautů hodně, proto nechal svou čajku zařadit až na třetí místo. A na Jakimanském nábřeží nařídil řidiči, aby nepokračoval za hrdiny vesmíru Borovickou branou, nýbrž zamířil Velkým kamenným mostem a Spasskou branou do Kremlu. Důvod? Není vyloučeno, že mu KGB hlásila poplach kvůli ozbrojenému zběhovi – to není dodnes jasné.

Staršího seržanta Ilju Žarkova odvezli do nemocnice, kde druhý den zemřel. Kulky zasáhly kosmonauta Georgije Beregového, který se vzdáleně podobal Brežněvovi, do tváře a Andrijana Nikolajeva odražená kulka do zad. Nezranění zůstali Valentina Těreškovová a Alexej Leonov, ale byli v šoku.

Politici, kosmonauti a vojáci se shromáždili v Kremlu. Brežněv přišel za Leonovem: „Ukaž kabát!“ Prohlédl si ho, žádný zásah. A potom kosmonauta poklepal po zádech: „Neboj se. Chtěl zabít mne, ne tebe.“

Horu po incidentu televizní přenos s kosmonauty pokračoval. Vyznamenání jim předával nikoli Brežněv jako obvykle, nýbrž předseda prezidia Nejvyššího sovětu Nikolaj Podgornij. V sále vládla stísněná atmosféra. V dalších dnech proběhla tisková konference kosmonautů. Jeden západní reportér se zeptal Leonova na střelbu. Potvrdil ji a řekl, že se necítil dobře. Víc nic. O tom, že kulky byly určeny Brežněvovi, se mluvit nesmělo. Vystoupení přenášela moskevská televize, a tak se o této události dověděli i sovětské občany.

Není tento útok na Brežněva součástí protistátního spiknutí? Příslušníci KGB se museli i touto nepříjemnou otázkou zabývat. Vždyť před pěti lety Brežněv svrhl Nikitu Chruščova a chopil se moci. Museli delikátně prověřit všechny členy sovětského vedení. Oddechli si. Nic na puč neukazovalo.

Následovala série nejrůznějších opatření. Ochrana nejvyšších činitelů posílila. Inženýři museli do jejich aut instalovat neprůstředná skla a vymyslet další bezpečnostní postupy. V Leningradském vojenském okruhu a v Lomonosovu proběhla čistka. Mnoho vysokých důstojníků vyhodili. Dva podporučíky, kolegy Iljina, odsoudili na pět let do vězení za to, že neohlásili jeho „podvrtné řeči“.

Po dvouletém vyšetřování poslali atentátníka do psychiatrického ústavu. Bylo to snazší, než s ním zahájit proces. Pocházel z rodiny alkoholiků, kterým byl už v dětství odebrán. Psychiatři u něj údajně konstatovali schizofrenii. Měl to doložit i jeho dopis Nejvyššímu sovětu z roku 1977, kdy se posuzoval návrh nové ústavy SSSR. Iljin prý napsal: „Každý člen společnosti má právo na teroristický čin v případě, že strana a vláda dělají politiku odporující ústavě.“

Opravdu byl nepřítel? To nevíme. Prý mu jeden psychiatr řekl, že je „zdravým hlupákem“. V roce 1988 dosáhla jeho nevlastní matka toho, že ho přeložili z Kazaně do Leningradu, kde žila. Dva roky nato přijel za ním do psychiatrické léčebny vojenský senát Nejvyššího soudu a soudci ukončili u Iljina nucenou léčbu a dali mu svobodu. Po jednadvaceti letech psychiatrického kriminálu.

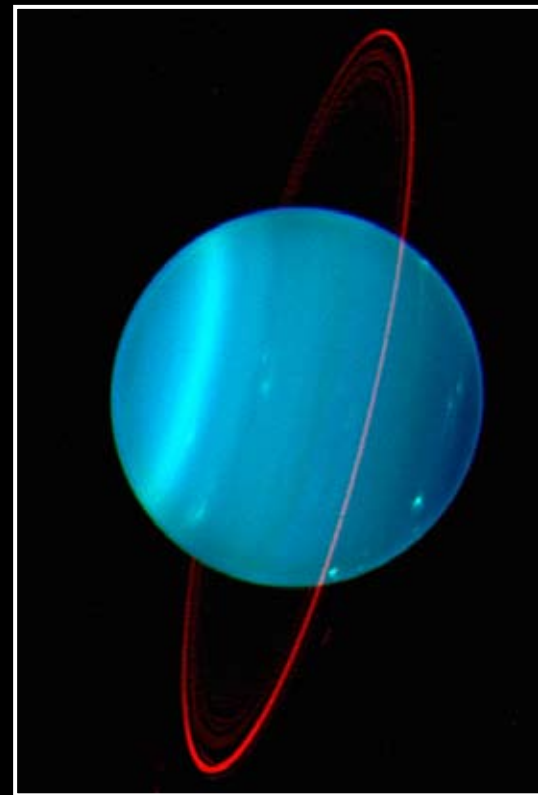
V roce 2008 vyhledal Iljin kosmonauty Leonova a Nikolajeva. „Je to zmatený člověk,“ označil ho Leonov. „Chtěl se nám omluvit, protože nestřílel na nás, ani na premiéra Kosygina, kterého si vážil, ale Brežněva chtěl zabít. Řekl jsem mu, že má na rukou krev nevinného člověka. Vyhledej děti toho řidiče, vrhni se před nimi na kolena a pros za odpuštění.“ ■

Valentina Těreškovová zraněna nebyla, ale spolu se svým kolegou Alexejem Leonovem byla v šoku

**Následovala
série
opatření.
Inženýři
museli do
aut instalovat
silnější
neprůstředná
skla...**

Uran - - planeta válejší sudy

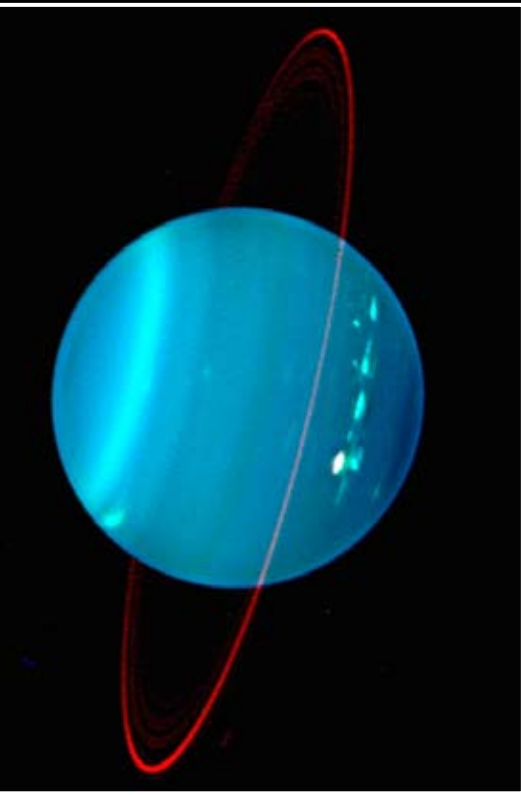
Některé planety jsou všeobecně známé a často se o nich mluví. Že má Saturn prstence, nebo že Mars je červený, to ví skoro každý. Ale když se řekne planeta Uran, málokomu se vůbec něco vybaví. Přitom jde o velice zajímavou planetu, která v mnohém překvapuje.

Uran je první objevenou planetou. Těch předchozích pět je natolik jasných, že jsou vidět na obloze okem, jistě je sledoval už člověk v pravěku, a tudíž svého objevitele nemají. Jasnost Uranu je na samé hranici viditelnosti okem, a tak jsme se o něm dozvěděli až roku 1781, kdy jeho objev ohlásil anglický astronom německého původu William Herschel. Protože Uran je sedmou planetou od Slunce a obíhá dvacetkrát dále než Země, je nesmírně obtížné zjistit o něm nějaké detaily. Že oběhne kolem Slunce jednou za 84 let, to se na dálku zjistilo, ale na skutečný příval informací jsme museli čekat až do konce dvacátého století, kdy se rozvinula kosmická technika.

Ležící planeta

Že na Uranu trvá den jen 17 hodin, to nás ani tak neudivuje, všechny obří plyné planety se otáčejí poměrně rychle. Co je ale zarážející, je sklon otáčení vůči oběžné rovině. Sonda Voyager 2 roku 1986 zjistila, že činí 98°. Uran je jakoby „na boku“, a proto se často říká, že po své dráze „válí sudy“. Skloněné jsou všechny planety, u Země je to například 23°, ale takový silný sklon jako Uran nemá žádná jiná planeta. Samozřejmě astrofyzici hned začali uvažovat, co planetu naklonilo, protože těžko by se tak už narodila. Nejčastěji citovanou teorií je teorie srážky. Kdysi se měl Uran srazit s tělesem několikrát těžším než Země, a právě tato srážka měla planetu naklonit. Tato teorie má samozřejmě své mouchy. Velká srážka by

Kdysi se měl *Uran* střetnout s obrovským tělesem

Nahoře: Prstenec Uranu a vývoje světlých skvrn na povrchu

Vpravo: Změna sklonění Uranu a oběžné roviny jeho měsíců při pohledu ze Země

výrazně zapůsobila na dráhy dnes známých měsíců Uranu. Mezinárodní tým vědců teď udělal nové počítačové simulace toho, co se mohlo Uranu stát, a kloní se spíše k tomu, že Uran nedostal jeden veliký zásah, ale několik menších. Simulace jednoho velkého zásahu vedla k tomu, že měsíce začaly obíhat opačným směrem, než jak je dnes vidíme. Naopak, pokud budeme uvažovat minimálně dvě menší srážky, dostaneme výsledek, který odpovídá současnosti. Ano, jde jen o simulace, ale zdá se, že sklon Uranu má trochu komplikovanější historii, než se čekalo.

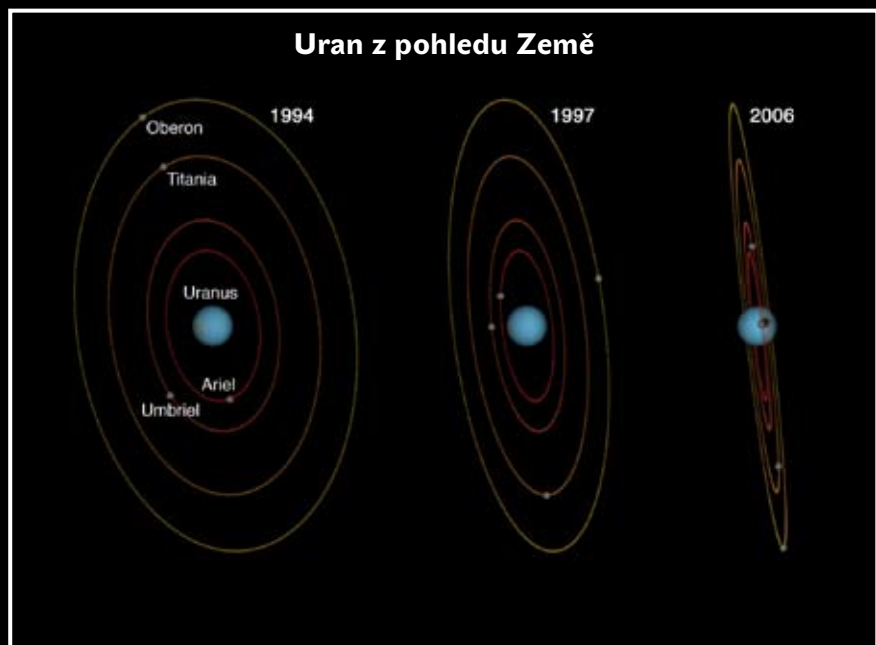
Díky sondě Voyager 2 víme, že sklon rotační osy není jedinou zajímavou vlastností Uranu. Sonda kolem planety sice jen prolétala, nebyla její oběžnicí, i tak nám ale přinesla řadu jedinečných informací.

Uran je těžší

První překvapení přišlo ještě několik týdnů před nejtěsnějším přiblížením sondy k planetě. Bylo zjištěno, že vypočtená dráha sondy neodpovídá skutečné. Při hledání této nesrovnalosti se hmotnost Uranu ukázala o několik desetin procenta vyšší, než se do té doby předpokládalo. A právě proto se dráha vypočtená a skutečná rozcházely. Řídicí pozemské středisko tedy asi 30 hodin před přiblížením muselo korigovat dráhu sondy.

Vychýlené magnetické pole

Se skloněnou osou otáčení souvisí další překvapení – magnetické póly Uranu vůbec nejsou poblíž pólů rotačních, ale naopak mají blíže k Uranovu rovníku. Od pólů jsou vzdáleny 60 úhlových stupňů, zatímco od rovníku jen 30. Z toho lze vyvodit, že magnetické látky, které určují orientaci magnetického pole planety, jsou u Uranu blíže k povrchu, než je tomu u Země, Jupiteru nebo Saturnu.

Porovnání rozměrů Uranu, Země a Měsíce.

Uran byl objeven v roce 1781, je vůbec první objevenou planetou. Podrobnější informace o něm však vědci mohli získat až ve 20. století díky sondě Voyager 2.

Vědci čekali nudný povrch měsíce, místo toho spatřili na snímcích sondy prapodivné rýhy, údolí a hřebeny.

Pestré měsíce

Když se Voyager 2 blížil k Uranu, hned první snímky znamenaly pro vědce překvapení. Sonda fotila malý ledový měsíček Miranda. Ten byl znám už od roku 1948, kdy jej objevil holandsko-americký astronom Gerard Kuiper. Odborníci předpokládali zmrzlý jedolité nudný povrch měsíce maximálně posetý krátery. Místo toho spatřili na snímcích ze sondy Voyager 2 prapodivné rýhy, údolí a hřebeny občas se spojující ve tvaru písmene V. Svět měsíců planet se ukázal být daleko rozmanitější, než se očekávalo. Sonda navíc objevila deset malých měsíčků, o kterých do té doby neměl nikdo ani tušení. Dnes známe u Uranu celkem 27 měsíců.

Skryté prstence

Další, co Voyager 2 spatřil, byly prstence. Saturn totiž není jedinou planetou, která je má, i když jen ty Saturnovy jsou v dalekohledu běžně vidět. Devět Uranových prstenců sice bylo objeveno už ze Země díky zákrytům hvězd, ale až sonda je poprvé vyfotografovala a bylo jasné, že na rozdíl od Saturnových jsou Uranovy prstence podstatně tmavší, jako by tmavě šedé – neodráží zkrátka příliš světla, a proto jsou špatně vidět.

Vichřice na denním pořádku

Další překvapení se týkalo teploty Uranu. Díky tomu, že je Uran zvláště skloněn, míří jednou polokoulí řadu let ke Slunci. Vědci očekávali, že tato přivrácená polokoule, trvale osvětlená Sluncem, bude teplejší. Ale není. Voyager 2 naměřil stejnou teplotu v celé atmosféře. Zdá se tedy, že na Uranu je silné atmosférické proudění a teplota se díky němu vyrovnává. Voyager 2 ovšem v roce 1986 v atmosféře planety žádné větší množství mračen a bouřkových systémů nepozoroval. Silný vítr o rychlosti až 900 km/h potvrdila až následná pozorování.

O Uranu a jeho měsících jsme se díky jedinému průletu sondy dozvěděli opravdu hodně. Další návštěva Uranu by s novou a vyspělejší technikou byla určitě přínosem. ■

Konec tichého teroru

Východoněmeckou tajnou policii Stasi označili za „meč a štít dělnické třídy“. Zlomil se v lednu 1990.

Po pádu Berlínské zdi dne 9. listopadu 1989 bylo jen otázkou času, kdy zanikne i „stát dělníků a rolníků“, jak se deklarovala Německá demokratická republika. Pro většinu občanských aktivistů už tehdy nebyla největším soupeřem východoněmecká komunistická strana, která se pomalu rozkládala, ale nenáviděná tajná policie. Ministerium für Staatssicherheit – Ministerstvo státní bezpečnosti, známé pod zkratkou Stasi. To bylo v polovině listopadu 1989 přejmenováno na Úřad pro národní bezpečnost (Amt für Nationale Sicherheit – AfNS) a dlouholetého šéfa Ericha Mielkeho nahradil u kormidla jeho zástupce Wolfgang Schwanz. Občanské iniciativy to považovaly za pokus Stasi zachránit. Proto na jednáních u kulatého stolu požadovaly zrušení AfNS a obsazení ministerských budov v Normannenstrasse v Berlíně – Lichtenbergu, aby se zabránilo likvidaci tajných dokumentů. Skartovačky však už tehdy jely naplno. Podobně jako jiné východoevropské tajné služby připravovala Stasi přeměnu NDR na demokratický kapitalistický stát s tím, že si ho „zprivatizuje“, jako to udělala třeba Putinova KGB v Rusku.

Na to jim však nezbyl čas, dějiny běžely rychleji. Odpoledne 15. ledna 1990 se před komplexem Stasi na Normannenstrasse začali scházet demonstranti. Když jich bylo na dva tisíce, vzali budovu útokem. Příslušníci Volkspolizei rabování davu jen přihlíželi. Z oken létal nábytek i fotografie Honeckera, na chodbách se válely tajné spisy a střepy z roztráskaných vitrín. Jenže kdo vstoupí do budov na Normannenstrasse, vstupuje zároveň do světa lží a manipulací, kde věci často nejsou tak, jak na první pohled vypadají. Časem se ukázalo, že agenti Stasi davem manipulovali, směřovali ho na nedůležitá místa a naopak využili zmatek k tomu, aby zlikvidovali další citlivé dokumenty a zahladili po sobě stopy.

Stát ve státě

Stasi se zformovala v roce 1950 z policejních a bezpečnostních složek, které pod ruským vedením vznikly ve východní části Německa v roce 1945. Zro-

Znak Stasi, proslulého ministerstva strachu v NDR

díla se k „obrazu KGB“ a byla také KGB kontrolována až do konce. Oficiálně byla „nástrojem aktivní podpory v uskutečnění rozhodnutí strany,“ jak tichý teror popisoval jazyk komunistické ideologie.

V roce 1989 žilo v NDR 16,4 milionů obyvatel. Stasi tehdy měla 91 015 zaměstnanců a 174 200 prokázaných spolupracovníků či donašců. Jejich celkový počet se však odhaduje až na půl milionu. Východoněmecká společnost tak byla infiltrována a kontrolována způsobem, jaký v evropské historii nemá obdoby.

V zahraničí Stasi operovala ponejvíc v Západním Berlíně a Spolkové republice Německo, kde pro ni pracovalo 15 000 agentů. Nejznámějším byl Günther Guillaume, osobní asistent bývalého západoněmeckého kancléře Willyho Brandta, který po odhalení agenta musel sám rezignovat. Stasi se nezříkala žádné špinavosti. Organizovala únosy a vraždy disidentů, podporovala teroristické skupiny jako RAF, rozjížděla dezinformační kampaně i puče v zemích třetího světa. Tajný stát ve státě přišel daňové poplatníky na 3,6 miliard marek ročně, což představovalo 1,3 procenta HDP.

Když se řekne Stasi, musí se hned dodat Mielke. Erich Mielke. Ministerstvo strachu řídil od roku 1957 až do listopadu 1989, kdy ho odvolali. Byl jeho ztělesněním. Od roku 1961 sídlila Stasi v rozsáhlém administrativním komple-

Stasi organizovala *únosy a vraždy*, teroristické akce, puče...

xu na Normannenstrasse, tedy v panelákové nehezské části Berlína, v Lichtenbergu, kde ve více než dvaceti budovách pracovalo sedm tisíc zaměstnanců. Mielke obýval kancelář v druhém patře budovy č. 1, jejíž interiér se podařilo zachránit téměř v autentické podobě. Okna jsou zde zakryta kvůli družicím a odposlechům. Masivní dřevěný nábytek byl ve své době považován za luxus, dnes však kancelář a její zázemí působí až asketicky. Mielke byl kovaný komunist. Požitky ho nejspíš nezajímaly, libido si uspokojoval mocí. Ze své kanceláře, kterou takřka neopouštěl, kontroloval a ničil „životy těch druhých“.

Nepotrestané zločiny

Mielkeho zadrželi v prosinci 1990. V roce 1993 ho odsoudili k šesti letům vězení za vraždu dvou policistů v roce 1931. Po dvou letech ho však z vězení propustili na podmínku, a za zločiny Stasi ho nikdy nesoudili. Ze zdravotních důvodů. V roce 1999 Mielke dokonce vysoudil finanční kompenzaci za pobyt ve vězení. Zemřel ve věku 93 let v domě s pečovatelskou službou.

Nepotrestán zůstal i druhý architekt Stasi, Marcus Wolf, který od roku 1957 řídil zahraniční operace. Prý byl jedním z největších mistrů špionáže studené války. Zemřel klidně ve spánku ve svém berlínském bytě ve věku 83 let. Až na pár střílejších pohraničnicků nebyli příslušníci tajné policie vlastně vůbec potrestáni.

Tichý teror Stasi připomíná muzeum v budově č.1 na Normannenstrasse, které vzniklo z iniciativy občanských aktivistů na podzim 1990. Prošlo rozsáhlou rekonstrukcí za 11 milionů eur a v půlce ledna 2012 by se mělo znovu otevřít. V připomínání temných stránek vlastní historie jsou Němci přeborníci. V trestání zločinnů už nikoliv. ■ WWW.STASIMUSEUM.DE

Na protější straně:

[1] Hlavní budova Stasi, [2] zadržovací vazba, [3] Erich Mielke a jeho parta, [4] pokoj Ericha Mielkeho, [5, 6, 7] vybavení Mielkeho pracovny [8] odposlouchávací zařízení

Vězení v budově Stasi

Medicína
je *poslání*
a *droga*.
Nedá
se opustit.
Neopustím ji.

Bohuslav Svoboda o (ne)svobodě

„Jako úspěšný lékař nebo špičkový chirurg máte daleko víc lidské úcty a vážnosti, než jaké se vám dostane v politice,“ říká pražský primátor. Přesto nelituje své volby.

V rozhovoru pro náš časopis jste před dvěma roky řekl, že v oboru porodnictví de facto neexistuje syndrom vyhoření. Proč jste tedy svou profesi opustil a dal se na politiku?

Souhlasí, v porodnictví neexistuje syndrom vyhoření. Tak jsem to řekl. Háček spočívá v tom, že jsem svůj obor neopustil. Ve svém politickém programu mám vyhrazený jeden den v týdnu pro medicínu. Děláním ji intenzivně, je to den, kdy mám ráno operační program, pak konzultace s mediky a nakonec ambulance. Každou středu.

Tak to jste mě překvapil. Znamená to, že bez medicíny nedokázete být?

Středu považuju za nesmírně důležitý den. Komunikuju s normálními lidmi, nejsem schovaný v autě s černými skly, a oni mi říkají, co si myslí. To je důležitý moment – zvláště v mé současné situaci. A pak – medicína je povolání, které se asi nedá úplně opustit. Ono to vlastně není povolání, je to poslání a do jisté míry droga. Je

to něco ve vás. Nedovedu si představit, že bych to opustil.

Takhle to máte celý život?

Ať už jsem byl svého času prezidentem Lékařské komory nebo děkanem fakulty, vždycky jsem si zachovával určitou část pracovního týdne pro svou práci v oboru. Z té doby je už poměrně známá historka, jak se mnou, coby s prezidentem Lékařské komory, při nějakém předvolebním shromáždění potřeboval něco nutně konzultovat Václav Klaus. Jeho lidé už vytáčeli moje číslo, ale on je zarazil: „Svobodovi nevolejte. Je úterý, to by mi stejně nezvedl telefon, má operační den.“ Stejná pravidla platí i dnes. Jen neoperuju v úterý, ale ve středu.

Nemůže lékař vyjít ze cviku, když operuje jenom jednou týdně?

Myslím si, že rozsah práce jednoho dne dokáže udržet úroveň operátora, co se týká manuálních schopností a zkušeností, na dostatečné výši. Kdybych byl šéfem kliniky či děkanem,

častěji bych také neoperoval, protože v těchto pozicích máte spoustu dalších úkolů a povinností. Samozřejmě se ve volných chvílích musíte ještě podívat do literatury, sledovat, co vychází, co je nového...

A z druhé strany – nechybí primátorovi a politikovi ten jeden den v týdnu? Nemůže být za to kritizován, napadán?

Myslím, že dost obtížně. Dokonce jeden novinář chtěl psát článek o tom, jak se jeden den v týdnu nevěnuji radnici. Nic jsem nenamítal, na sekretariátu mu děvčata půjčila můj pracovní rozvrh, podrobně rozepsaný od pondělí do neděle a on když viděl mé pracovní vytížení, sám řekl: „To psát nebudu.“ Když říkám, že mám ve středu klinický den, neznamená to, že večer, po návratu z nemocnice, nemám do půlnoci ještě další pracovní porady na radnici. Neřeším přesčasy, celý život jsem zvyklý na noční služby, pracuji o svátcích, o sobotách, nedělích. Takže si nemyslím, že by nějaká

Neriskuju. Nejsem spojen s *korupcí*! Vím to.

Doc. MUDr. Bohuslav Svoboda, CSc. (*1944)

Narodil se 8. 2. 1944 v Praze.

V roce 1967 absolvoval Lékařskou fakultu hygienickou UK.

Po promoci pracoval dva roky v příbramské nemocnici, poté na Gynekologicko-porodnické klinice Fakultní nemocnice Královské Vinohrady. Od roku 1990 byl jejím přednostou, v roce 2003 se stal také děkanem 3. lékařské fakulty. Spoluzakládal Českou lékařskou komoru, v letech 1992–1998 byl jejím prvním prezidentem.

V současné době je pražským primátorem.

část primátorského úřadu byla šizena, natož že bych snad medicínu dělal nekvalitně.

Stejně nechápu, proč jste se dal na politiku.

Nejsem žádná výjimka. Když se podíváte do politiky, najdete v ní řadu lékařů. Procentuálně představují mnohem početnější skupinu lidí, než kolik je lékařů v běžné populaci.

Co se týká pražské radnice, jen Pavel Bém a vy jste lékaři. Všichni vaši předchůdci primátoři byli právníci, politici.

Podívejte se do parlamentu! Kolik je tam lékařů, podívejte se po všech krajích – lékaři jsou hejtmány, primátory.

Lékaři a politici jsou si blízcí? Proč zrovna lékaři jdou do politiky?

Důvody jsou asi v zásadě dva. Ten první: lékaři v současné společnosti tak trochu suplují roli farářů, z odpovědníků. Pacienti za nimi přicházejí a kromě toho, že mluví o svých zdravotních problémech, často se svěřují i se svými životními peripetiemi. A lékaři – ať chtějí, nebo nechťejí – se ocitají velmi blízko dění v rodinách, ve větších společenstvích i v celé společnosti. To nás vtahuje do problému. A samozřejmě, když to denně slyšíte, začnete mít pocit, že byste s tím měla něco dělat. Dostáváme se k druhému důvodu: léčíme nemoci lidí a přitom přemýšlíme o hlubších souvislostech. Myslím, že naše povolání principiálně směřuje ke snaze o nápravu věcí osobních i veřejných. Proto je nás v politice tolik.

Nemůže ten hojný výskyt lékařů v politice souviset také s tím, že jim tato společnost stále neposkytuje dostatečně adekvátní postavení a ohod-

nocení, jaké běžně přísluší lékařům žijícím na západ od našich hranic?

To určitě ne! Všechny ty řeči o neadekvátním postavení lékařů zavánějí odborářským prvkem, který se opírá o mzdy, o výdělky. Ve skutečnosti mají lékaři v české společnosti mimořádné postavení! Když se podíváte na výzkumy, které zjišťují, koho si lidé váží, lékaři se pohybují stále na špičce, na prvním nebo druhém místě. Hodnocení profese nelze odvozovat jen od peněz, je to také o tom, jak si vás lidé váží a jaké uspokojení přináší povolání vám osobně. Já si nemyslím, že by lékaře k politice vedlo to, že jsou neuspokojeni, to určitě není onen stimul. V politice působí navíc spousta výborných lékařů, nejsou to ti, co by snad ve své profesi neuspěli. A jako úspěšný lékař nebo špičkový chirurg máte daleko víc konkrétní lidské úcty a vážnosti, než jaké se vám dostane jako primátorovi. A upřímně řečeno, pokud politiku děláte poctivě a chápete ji jako povolání, nikdy nevyděláte tolik jako špičkový lékař.

To jsou přece samé argumenty mluvící proti politice. Stále jste mi neodpověděl, proč vy osobně jste na ni přesto vsadil.

Přijde čas, kdy dospějete do věku, kdy pochopíte, že není možné být jen nezúčastněným divákem, sedět někde v teplíčku, třeba v hospodě a kritizovat. Pochopíte, že když sama nezačnete něco dělat, nic se prostě nestane. Vnímám tenhle moment velmi silně, protože jsem se samozřejmě svého času celkem dost naléhavě ptal svého otce, kde byli v roce 1948, když přišel Kléma z Hradu, co proti té pohromě dělali... A začalo pro mě být také docela zásadní, aby se mě moje děti také jednou nezeptaly: Co jsi udělal pro to, aby svět byl jiný? Teď nemyslím

Den a noc? Nehrají roli. *Časoprostor* mě ani v politice nelimituje.

ve smyslu socialismu a komunismu, ale třeba s ohledem na korupci panující v politice.

Riskujete ovšem přitom, že budete spojován právě s oním zkorumpovaným světem.

Neriskuju, já s tím nejsem spojen. Můžete si to o mně myslet vy, může to tvrdit někdo jiný, ale já vím, že s tím spojen nejsem.

A stresy, které takové povolání bezesporu přináší? Už jen třeba se takhle neustále bránit musí být dost náročné psychicky.

Každé povolání přináší stres. Když ho děláte doopravdy a dobře, tak kromě uspokojení z toho, že se něco povede, máte denně spoustu stresů. V chirurgii se neustále musíte pohybovat na hraně možného, protože když to nebudete dělat, nebudete prostě dobře operovat a nebudete prospěšná. A jenom to, že člověk se

naučí jít až na hranici svých vlastních možností a ne přes ni, vám dá určitou vyváženost mezi tím, co lze, a tím, co je potřebné. Dojít k dobrému řešení, ano, to je velký stres.

Která vlastnost nebo dovednost z medicíny se hodí v politice?

Lékař musí být trpělivý. Trpělivost je přeci i ve slově pacient. V medicíně se musíte umět také rychle a jednoznačně rozhodnout. Když je případ vážný, nedává žádný opravný termín. Prostě buďto to krvácení zastavíte, nebo ne. Trpělivost a schopnost rychlého, radikálního rozhodnutí se vám jistě bude hodit i v politice. Medicína předpokládá také značnou fyzickou výdrž. Vráťte se domů z práce a zavolají vám, že se něco stalo, a tak se sbalíte a jedete tam znovu. Jste zvyklá vstávat v noci, bdít, neznáte hranice pracovní doby. Jestliže tomu přivyknete, máte v politice a vůbec v tomhle světě určitě výhodu před těmi, co žijí

v zajetí pevné pracovní doby a odpočinku. Já to neznám, odmala jsem žil s tím, že zvonek u tátovy postele může kdykoliv zacinkat.

Tatínek byl také lékař?

Byl lékař praktik a pacienti na něho zvonili snad každou noc. Sám jsem posléze, když mne nevzali na medicínu, začínal jako nemocniční zřízenec, sloužil jsem většinou samé noční a definitivně jsem si zvykl na tenhle způsob života. Den, noc, dodneška to nehraje velkou roli. A teď zjišťuji, že při některých dlouhých politických jednáních jsem v jisté výhodě. Časoprostor mě nemůže limitovat. To jsou věci, které lékaři mají v sobě zakotvené, je to standardní systém jejich života.

Má primátor ještě dnes čas sledovat, co se vše děje ve zdravotnictví?

Samozřejmě! To nemůžu nesledovat, stále se těmi otázkami zabývám,

Šerm nezapomenete. Ale strašně to bolí.

často diskutuji s ministrem zdravotnictví... Praha je navíc obrovské zdravotnické centrum, jsou tady tři lékařské fakulty, tři fakultní nemocnice, dělá se tu špičková medicína, což představuje výraznou část dění v Praze, ať už v oblasti ekonomické, společenské nebo zdravotně sociální. Je to oblast, kterou primátor nemůže nechávat stranou, i kdyby nebyl lékař.

Máte v plánu něco v této oblasti konkrétně změnit?

Asi víte, že ve volebním programu ODS je zakotveno, že by měla vzniknout metropolitní nemocnice a asi také víte, že nemocnice Na Bulovce je z 90 procent, co se týká pozemků a budov, vlastněna Hlavním městem Prahou. Metropolitní nemocnice by mohla tedy vzniknout tady. Ale jaký rozsah zdravotní péče by měla

poskytovat? A kdo pokryje její dluhy? To jsou jen některé z otázek, na něž musíme ještě s ministerstvem zdravotnictví hledat odpovědi.

Kdy by se projekt měl realizovat?

Podepsat papír, že něco přebíráme, můžu zítra, ale aby se všechny předpoklady a podmínky splnily, aby nemocnice skutečně začala fungovat ku prospěchu Prahy, to je běh na dlouhou trať. Netroufám si říct, jestli to bude v roce 2012 nebo 2013. Jsme na začátku cesty.

Vaše tisková mluvčí už nepřipouští další otázky. Ještě bych jich několik ovšem měla...

Bohužel, běžte se podívat na můj časový program. Mám ho rozvržený minutu po minutě.

V úvodu jsem se vás ptala na výhody a nevýhody tohoto povolání. Ted' to tady máme v praxi. Když jsme spolu rozmlouvali před časem ve vinohradské nemocnici, neseděl vedle vás nikdo se zapnutým magnetofonem a neodměřoval vám minuty. Přinejmenším vám politika bere možnost bezprostředního jednání, ne?

Potřebuji vědět, jak se shoduje to, co říkám, s tím, co novináři poté napíší. Bohužel, nemohu se vždy spolehnout na to, že co říkám, také vyjde. Není nic horšího, než když vám půlroční mravenčí práci shodí jedno slovo vytržené z kontextu. Možná tedy, že mi politika bere určitou bezprostřednost, ale hovořím zde veřejně jako primátor hlavního města. Novinář má dávat správné, solidní informace, které svět posouvají, nemůže mu vadit, když u toho sedí někdo další.

Nevadí mi to, ale ta formálnost neprospívá komunikaci. Další otázka je

nabíledni: Skutečně vám všechno stojí za to? Nepřijdete si nesvodobný?

Když máte v bytě nebo u bytu nasazenou ochranku, samozřejmě ztrácíte hodně ze své svobody! Když ale nebudu ochoten vzdát se této části svobody ve prospěch věci, nic se nezmění. Já nic nezměním! To budeme všichni svobodní, tam v té hospodě na rohu budeme svobodně říkat, co si myslíme, nikdo to nebude nahrávat, ale nic se nestane. Jsem už natolik dospělý a vím, že když chci něčeho dosáhnout, musím pracovat a práci musím něco obětovat. Jako řadový lékař i jako šéf kliniky jsem nemohl být v klidu, nebylo jisté, jestli právě teď nezazvoní telefon a já místo do divadla nebo na výlet s rodinou nepoběžím do nemocnice. Ale že poběžím, to jisté bylo. Rodina, děti, vše šlo stranou, zavázal jsem se přece ke své práci. Dnes mám také závazek a trochu jinou formu nesvobody: nemohu si dovolit věci, které bych třeba dělal rád.

Ještě šermujete?

Ne, toho jsem nechal v roce 1989. Ale není to tak dávno, co jsem si třeba zašermoval na anglické ambasádě, kde pořádali olympijské odpoledne a malou šermířskou přehlídku. A najednou, ejhle, mi přinesli kompletní výstroj. Ukázalo se, že druhý tajemník ambasády je taky šermíř. Po dvaceti letech jsem si zašermoval.

To se asi nedá zapomenout, že?

Jako ježdění na kole, nezapomenete. Jenom to strašně bolí, svaly už nejsou zvyklé. Když umíte bruslit, umíte bruslit, ale zkuste si vzít brusle po dvaceti letech a jezdit. Holeně budou strašlivě bolet. Šerm taky bolí.

Děkuju vám za rozhovor i za ty minuty navíc. ■

BUĎTE TAM, KDE VAŠI ZÁKAZNÍCI ČEKAJÍ

1400 ozvučených obrazovek
v čekárnách lékařů

Specializace:

praktický lékař pro dospělé

praktický lékař pro děti a dorost

gynekolog

WWW.MEDIAPHARMA.CZ

Tel.: 325 553 934, Fax: 325 553 935, E-mail: info@mediapharma.cz

Nové léky, nové naděje

Rok 2011.

Největší úkoly medicíny se nazývají Alzheimerova choroba, rakovina, buněčná terapie a nové vakcíny. Kam vědci za tento rok pokročili v hledání nových léků a postupů? Například genová terapie kráčí vpřed mílovými kroky, představuje naději pro nemocné trpící Parkinsonovou chorobou či HIV. Pomocí kmenových buněk zase vědci zkoušejí léčit nemocná srdce, játra, oční sítnice či také mužskou neplodnost...

Nový test na Alzheimerovu chorobu

Krevní test, který dokáže identifikovat Alzheimerovu chorobu, představili američtí vědci ze Scrippsova výzkumného ústavu na Floridě v odborném časopise Cell. Největší problém u této neurodegenerativní choroby představuje fakt, že lékaři jsou ji dosud schopni diagnostikovat až v pokročilé formě, a tu nikdo neumí léčit. Tým Thomase Kodadeka však nyní vyvinul krevní test, který je schopen odhalit známky choroby dříve – umí totiž vyhledat jisté molekuly, které vytvářejí imunitní systém organismu postižený touto chorobou. Test byl dosud odzkoušen jen na malém množství vzorků krve, ale autoři výzkumu jsou přesvědčeni, že brzy v kombinaci s jinými testy pomůže k včasné diagnóze této smrtelné nemoci.

Genová terapie

Pokrok v léčbě zaznamenali vědci také u Parkinsonovy choroby. Naděje má jméno genová terapie. Parkinsonova choroba se projevuje třasem, zpomalením pohybů a zhoršením poznávacích schopností, což způsobují odumírající neurony v mozkových okruzích, kde se vytváří dopamin. Pacienti dosud užívají léky, které chrání mozkové vzruchy, nebo pomáhají vytvořit chybějící dopamin (levodopa L-DOPA), avšak po čase tyto léky ztrácejí na účinnosti a navíc mají značné vedlejší účinky. Nyní však vědci zkusili novou experimentální léčbu – do mozku několika pacientů vpravili gen, který řídí tvorbu chemické látky zvané GABA, důležitá pro správnou motoriku. Výsledky potvrdily nejen bezpečnost celého postupu, ale i pozitivní vliv na průběh nemoci.

Na stejném poli uspěli i britští badatelé – podařilo se jim vypěstovat nesmrtelnou linii kmenových buněk, které získali z potracených plodů. Kmenové buňky by mohly rovněž sloužit k náhradě poškozených neuronů a nervových spojení u pacientů trpících Parkinsonovou chorobou.

Genová terapie ostatně může chránit i proti AIDS. Ve studii zveřejněné v prestižním časopise Nature kalifornští vědci prokázali, že jediná injekce, která do organismu (v tomto případě myších svalů) dodá DNA z pro HIV neutralizující protilátky, chrání zvířata před přenosem nemoci. Ve světě přibude ročně dva miliony nakažených HIV, každý krok k případné léčbě je velkým úspěchem.

Umělé srdce, spermie, sítnice

Kmenové buňky, které by se mohly stát zdrojem všech buněk a tkání, hrály v uplynulém roce hlavní roli ve výzkumu mnoha významných pracovišť. Japonským vědcům se kupříkladu poprvé podařilo vytvořit v laboratoři z kmenových buněk myší spermie schopné oplodnit vajíčko. Spermie získali tak, že se jim podařilo napodobit přirozenou molekulární cestu k jejich tvorbě. Pokud se bude totéž dařit u lidských pohlavních buněk, bude to pokrok v léčbě mužské neplodnosti.

Kmenové buňky a vědci prokázali své schopnosti i při tvorbě umělého srdce. Američtí vědci dokázali přeprogramovat myší kožní buňky na bijící buňky srdce. Je to hotová alchymie – vědci vystavili kožní buňky působení tří genů, které se po-

Kmenové buňky *budou léčit* srdce, játra...

užívají u přeprogramování dospělých buněk na nezralé kmenové buňky – a pak je nechali růst v koktejlů srdečních růstových faktorů. Výsledek? Buňky fungují jako „pravé“. Podobně vědci použili kmenové buňky na opravu poškozených jater u hlodavců, přičemž cíl – umět „zaplátovat“ poškozená játra u lidí – se zdá být nadosah. V Japonsku se podařilo v laboratorní misce zase vypěstovat buňky oční sítnice, ovšem přenést tento proces na lidské buňky, to je ještě běh na dlouhou trať.

Ostatně, vědecký svět se v roce 2011 také potýkal s finančními problémy. Americká biotechnologická firma Geron, která jako první dostala povolení léčit pacienty s poškozenou míchou pomocí embryonálních kmenových buněk, zastavila program buněčných terapií, nadále se bude věnovat jen lékům proti rakovině.

Testy na rakovinu a poškození plodu

Test, který dokáže v moči odhalit riziko rakoviny prostaty, vyvinuli američtí vědci a dnes dovedou tedy už nejen identifikovat muže s tímto rizikem, ale také poznají, jak agresivní nádor jim hrozí. Dosud lékaři používali standardní krevní test, který ovšem pátral po bílkovině, která se vyskytuje ve zvýšeném množství nejen u rakoviny, ale i také u případů zvětšení prostaty nebo při infekci. Nový test je schopný najít dva markery specifické pro nádor prostaty.

Nový snadný test vědci vyvinuli i pro odhalení Downova syndromu u dosud nenarozených dětí. Vystačí s kapkou matčiny krve – neboť do té, jak dokázali, pronikne přes placentu i DNA plodu. Autoři výzkumu doufají, že jejich metoda jednou nahradí dosavadní invazivní a rizikové diagnostické metody.

Vakcíny neškodí

Účinné očkování proti meningitidě typu B? Dosud neexistovalo. Klíčový antigen kmenu B má totiž více než 300 podob. Italští vědci nyní přečetli DNA všech různých typů meningokoka a podařilo se jim vytvořit protilátky, které u myši dokáží potlačit všechny kmeny bakterie najednou. Vědci jsou přesvědčeni, že postup bude možné použít i pro lidskou vakcínu. O přínosu či riziku vakcín se na světě stále diskutuje. Výzkum amerických vědců, který prověřoval více než tisíc publikovaných studií, však žádné prokazatelné důkazy o škodlivých účincích očkovacích látek nenašel. „Vakcíny jsou ve velké většině bezpečné a nezpůsobují ani artismus, ani cukrovku. Naše zpráva může rodiče uklidnit,“ uvedla ředitelka zpravodajského výboru Ellen Claytonová z amerického Lékařského ústavu.

Američtí vědci rovněž letos uspěli při vývoji vakcíny, která chrání před virem ebola. Testy byly úspěšné na myších, další výzkum se zaměří na vývoj vakcíny použitelné pro lidi. Dosud je tato nemoc smrtelná pro 90% nakažených.

Mobilní telefony a lék proti lupénce

Mobilní telefony jsou oficiálně mimo podezření, že mohou způsobit rakovinu mozku. Jak prohlásila renomovaná Světová zdravotnická organizace (WHO), důkazy, že takové riziko existuje je velice malé, i když ne úplně nulové.

Dobrou zprávu přinesl rok 2011 i pro pacienty, kteří trpí lupénkou. Nový lék Benlysta (benimumab) schválil i přísný Úřad pro kontrolu a bezpečnost léčiv (FDA). „Konečně nastal výrazný posun v léčbě této nemoci,“ pochvaluje si autor výzkumu revmatolog Richard Furie a připomíná, že probíhají i další experimentální terapie této dosud záhadné nemoci. ■

Medicína a čeští vědci

O nové objevy a léčebné postupy v oblasti transplantací, nemocí jater či rakoviny se loni zasloužili i čeští vědci.

**Marihuana
jako lék
na předpis**

Analýza DNA

Metodu, která pomůže v raném stadiu odhalit rakovinu lymfatických uzlin, vyvinuli vědci z týmu Borise Tichého z Masarykovy univerzity. Nádor lymfatických uzlin je zákeřný, i když se jej podaří pomocí chemoterapie a ozařování potlačit, časem může znovu zaútočit. A právě metoda analýzy DNA umožní přesně a brzy určit, zda v krvi již léčeného pacienta opět kolují nádorové buňky.

Hemagel, schistosomóza

Do světa proráží i český vynález – mast Hemagel, který pomáhá hojení ran. Hemagel vznikl v Ústavu makromolekulární chemie Akademie věd na základě poznatků vynálezce kontaktních čoček Otta Wichterleho, jenž je také držitelem patentu k vynálezu ve státech Evropské unie, USA, Japonsku a Kanadě.

K léčbě tropických nemocí přispějí zase vědci z Ústavu organické chemie a biochemie ve spolupráci s kolegy z Kalifornské univerzity v San Francisku. Našli totiž klíč k léčbě tropické parazitární nemoci – schistosomózy, která napadá statisíce lidí. Podařilo se rozluštit 3D strukturu trávicího ústrojí původce nemoci – krevničky – a najít způsob, jak enzym vypnout a původce nemoci vyhledovět.

Lék na jaterní nemoci

Objev českého doktoranda Jana Petráška z Institutu klinické a experimentální medicíny (IKEM), že lék používaný na léčbu artritidy může pomoci pacientům s jaterní nemocí, získal loni také cenu Česká hlava. Doctorandus MUDr. Petrášek zkoumal během svého pobytu v USA, který potrvá ještě dva roky, roli imunitního systému u nejčastějších jaterních onemocnění a jeho objev dává naději na nové léčebné postupy u zánětů jater, cirhózy a dalších jaterních onemocnění.

Ehrlichóza

Je tu ještě další objev, který proslavil české vědce v zahraničí – týká se ehrlichózy, kterou přenášejí klíšťata. Pražská laboratoř Chambon objevila nový typ tohoto onemocnění u dvou onkologických pacientů. Čeští vědci ukázali, že se nový typ této choroby zřejmě dostal do Evropy s tím, jak se rozšiřuje cestování z jednoho kontinentu na druhý. Choroba zřejmě může postihnout jen lidi s oslabeným imunitním systémem, k nimž právě pacienti léčení na nádorové onemocnění patří.

Transplantace tváře, rukou

Tým plastického chirurga Bohdana Pomahače, který nyní působí v americkém Bostonu, v březnu 2011 jako třetí na světě úspěšně provedl úplnou transplantaci obličeje pacientovi po pracovním úraze, a v květnu pak „vrátil“ tvář ženě, kterou zranil šimpanz. Dr. Pomahačovi se podařilo také transplantovat obě ruce.

V české medicíně se podařilo překonat i další legislativní mezník: pacienti s rakovinou, roztroušenou sklerózou či Parkinsonovou nemocí budou moci legálně užívat marihuanu na předpis lékaře. Odborníci prosadili, že je možné za přísných podmínek pěstovat drogu k léčbě a nabízet ji pacientům. ■

Ze zahraničních serverů

Velikost mozku napovídá o riziku Alzheimerovy choroby

U lidí, kteří mají menší některé oblasti mozkové kůry, možná již brzy nastoupí první příznaky Alzheimerovy nemoci. A je to patrné už v době, kdy se ještě nezačnou projevovat žádné problémy s pamětí, tvrdí američtí vědci z University of Minnesota. Jejich studii zveřejnil odborný časopis *Neurology*.

Schopnost identifikovat pacienty, kterým hrozí neurodegenerativní onemocnění a ztráta poznávacích funkcí, a to dříve než se projeví problémy s pamětí a další symptomy, je velice důležitá. Jen včasná léčba totiž může chorobu mírnit. V rozvinuté fázi je neléčitelná. „Zjištění vědců je důležitým krokem při hledání včasných diagnostických metod,“ komentuje výsledky studie Susan Resnick z Národního ústavu pro stárnutí v Baltimore.

Zmenšuje se mozek

Vědci sledovali snímky mozku a měřili tloušťku určitých oblastí mozkové kůry. Těch oblastí, o nichž se ví, že při Alzheimerově chorobě mizí. Badatelé vyšetřili 159 lidí s průměrným věkem 76 let, kteří zatím netrpí žádnou formou demence. V devatenácti případech měli pacienti tyto oblasti zmenšené – to napovídá, že je u nich zvýšené riziko nástupu nemoci. U 116 dobrovolníků bylo riziko stanoveno dle tloušťky mozkové kůry naměřené na magnetické rezonanci jako průměrné a u 24 lidí malé. Aby vědci ověřili svou hypotézu, během studie účastníci podstupovali testy na měření úrovně paměti, schopnosti řešit problémy a plánovat, a pozornosti. Testy se opakovaly následující tři roky. Pětina lidí ze skupiny se zvýšeným rizikem Alzheimerovy choroby skutečně vykazovala postupné zhoršování v testech. „Až další výzkum ukáže, zda a jak používat magnetickou rezonanci k identifikování lidí, kterým choroba skutečně hrozí, a jak ji kombinovat s dalšími metodami,“ uvádí další autor studie, Bradford Dickerson.

Šedesát procent nejvíce ohrožených účastníků výzkumu totiž také mělo zvýšenou hladinu určité bílkoviny v mozkomíšní tekutině, což je další známka Alzheimerovy choroby, již lékaři rovněž používají jako marker nemoci. ■ **EUREK ALERT! WWW.EUREKALERT.ORG**

Genová terapie léčí hemofilii

Jediná injekce může být dostačující léčbou pro lidi s hemofilií typu B, a tito pacienti nepotřebují žádné další léky. To jsou první výsledky studie amerických a anglických vědců.

Chybějící gen do buněk

Vědci z Royal Free Hospital v Londýně vpravili na virovém nosiči do organismu šesti nemocných chybějící gen, podle jehož instrukcí tělo začalo vytvářet bílkovinu, která umožňuje srážení krve. Čtyři z nich mohli po tomto zásahu přestat brát léky.

Lidé s hemofilií B se narodí s vrozenou chybou v genetickém kódu, a jejich tělo není schopno vytvářet bílkovinu zvanou faktor IX, která zaručuje srážení krve. Dosud jsou pacienti léčeni tak, že chybějící faktor dostávají v injekčních dávkách, někdy i několikrát týdně. U některých se však léčba míjí účinkem. Poté, co šest pacientů dostalo do těla modifikovaný virus s genetickým materiálem pro faktor IX, zabudoval se gen do jaterních buněk a začal je instruovat k tomu, aby potřebný faktor vytvořily. Jak vědci referují v *New England Journal of Medicine*, u všech pacientů se zvýšila hladina faktoru, u čtyř až na normální zdravou úroveň.

Klinická studie měla ověřit bezpečnost moderní genové terapie, nyní však bude zapotřebí provést další výzkum, který prokáže i její dlouhodobý účinek.

BBC NEWS/HEALTH WWW.BBC.CO.UK/HEALTH

Pro zdravý úsměv našich dětí

Děti v ČR mají 2,5krát více zkažených zubů než děti ve státech, jako je Švýcarsko nebo Dánsko. Zubnímu kazu lze spolehlivě předejít správnou péčí – proto byl pro školní děti připraven a do praxe uveden projekt Dětský úsměv.

Během pravidelných lekcí zařazených do školního rozvrhu představí odborná pracovníce projektu dětem srozumitelně a hravou formou souvislosti mezi účinným čištěním zubů, výživou a vznikem zubního kazu. Nejdůležitější částí každé lekce je praktický nácvik správného čištění chrupu. K tomu děti dostanou na začátku školního roku kvalitní zubní kartáček. Zahraniční zkušenosti ukazují, že opakovaný praktický nácvik čištění je základem úspěchu podobných akcí. Systematičnost výuky je významně podpořena pracovními sešity, které ilustroval Miloš Nesvadba. Naše pracovníce také používají pro názornost a upoutání pozornosti a zájmu dětí další obrázky Miloše Nesvadby, kvízy, modely chrupu a jednotlivých zubů apod. Ve školách začínáme pracovat v první třídě, cyklus poté pokračuje v dalších ročnících.

Průběh

- 1.–3. ročník: 6 návštěv během školního roku
- 4. ročník: 4 návštěvy během školního roku

Hledáme partnery, kteří by se podíleli na financování projektu. Náklady na projekt pro jednu třídu pro jeden školní rok činí 7 500 Kč. Při současném počtu 129 tříd představují tyto náklady pro školní rok 2011/2012 celkem 967 500 Kč.

Více se dozvíte na:
www.ceskyzelenykriz.cz

generální partner

hlavní partneři

LÉKÁRNA
VÍTAL

PROFIMED[®]

partneři

MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 2

mediální partneři

SANQUIS[®]

StomaTeam

dárci Autokomplex Menčků, MUDr. Kamil Beneš, Česká sportovní a.s., GSP SIGN & DESIGN s.r.o., Markus Hermann, MBA, Marta a Petr Matuszkovi, Purtex, s.r.o., Mag. Margund Schuh, SIDNEYMANN s.r.o., MUDr. Roman Tichý, Stanislav Váňa, VOT - spolek Rakušanů žijících v Čechách.

Stomatologie s mikroskopem

Stomatologie a její podobory v posledních letech prožívají velký boom. Terapeutické možnosti se zásadně rozšiřují. „Když už se nepodaří předejít problému pomocí preventivní stomatologie, je dnes přesto možné opravit a zachránit řadu zubů, které dříve nevyhnutelně končily extrakcí,“ říká **MUDr. Hana Zallmannová**, stomatoložka, která organizuje mimo jiné v rámci veřejně prospěšné společnosti **Český zelený kříž** preventivní akce ve školách. **Doktorka Zallmannová patří také ke stomatologům, kteří při své práci už využívají mikroskop.**

„**Zubní lékař**, který lupové brýle nebo ještě lépe mikroskop používá, vidí podstatně víc než bez nich, a to i v hloubce kořene zubu. Bez mikroskopu je však ošetrující nucen pracovat podle svého úsudku a představy (založené například na znalostech anatomie) a ne podle reálné skutečnosti v ústech pacienta. Mikroskop naši práci zpřesňuje a umožňuje dosahovat výrazně lepších a trvalých výsledků,“ vysvětluje dr. Zallmannová.

Takže vy používáte lupové brýle i mikroskop?

Dostala jsem se rovnou k mikroskopu a lupové brýle jsem tak „přeskočila“. Od kolegů však vím, že některým zubním lékařům, kteří začnou pracovat s lupovými brýlemi, přestane časem jejich zvětšení stačit a pořídí si stejně mikroskop. Nicméně – lupové brýle jsou výbornou pomůckou například v protetice (když se zuby brousí na korunky

nebo můstky – umožňují lepší kontrolu preparace, která musí být pro optimální výsledek velmi přesná). Dalším oborem stomatologie, kde lupové brýle zásadně pomáhají, jsou chirurgické zákroky.

Mikroskop ale poskytuje větší zvětšení...

Přesně tak: větší zvětšení a tím i detailnější obraz. Mikroskop, který používám já, zvětšuje dvakrát až čtyřicetkrát. Je pro mě nepostradatelným pomocníkem především při ošetření kořenových kanálků, kdy potřebuji vidět detailně jejich větvení. Jen co dobře vidím, mohu spolehlivě ošetřit. To, co nevidím, ošetřuji podle představy vytvořené na základě anatomických znalostí

a informací, které mi poskytnou pomocná vyšetření. Jistota je ale jistota.

Od kdy se mikroskopy vůbec ve stomatologii používají?

Myslím, že ve světě tak posledních dvacet, dvacet pět let. V Čechách ještě nejsou masově rozšířeny, bude jich tady momentálně asi jen pár desítek.

Proč jich není u nás více?

Mikroskop je poměrně drahý, cena se pohybuje v řádu statisíců. Dalším důvodem je pravděpodobně i to, že je třeba naučit se jinému způsobu práce, která pak probíhá pouze v nepřímém pohledu. Ošetřující se dívá před sebe do okuláru mikroskopu, který mu zprostředkuje

pohled do zrcátka. Lékař si pak musí zrcátkem „převodovat“ pohled na ošetřovaný zub.

V kterých situacích si už práci bez mikroskopu nedovedete představit?

Nepostradatelný je mikroskop například při ošetření úrazů předních stálých zubů u dětí. Při těchto situacích dojde často k otevření dutiny „s nervem“, a tím jeho infikování nebo k pozdějšímu odumření nervu. Tyto stavy bylo dříve možné řešit pouze dlouhodobým postupem zatíženým řadou problémů. Dnes máme pro tyto případy speciální cement, jehož aplikace je poměrně složitá. V hloubce kořenového kanálku vám jen mikroskop umožní, abyste na to dobře viděla a cement aplikovala správně.

Dalším případem je situace, kdy se první ošetření kořenových kanálků nepodařilo a výplň je třeba revidovat. Revize je vždycky obtížnější a má horší prognózu než prvotní ošetření. Alternativou je však pouze extrakce zubu. Pokud tedy dojde na revizi, vyplatí se maximální podmínky. Jen co dobře vidím, dobře ošetřím ...

Odrazí se špičkové vybavení vaší ordinace na ceně za výkon, který musí zaplatit pacient?

Bohužel není jiná cesta. Hranice možností se ve stomatologii v posledních letech významně posunuly. Jde to ruku v ruce s technickými vymoženostmi. Tyto přístroje jsou nákladné, a to se v ceně ošetření nemůže neprojevit. ■

MUDr. Hana Zallmannová (vlevo) při práci s mikroskopem

**Jen co dobře vidím, mohu *dobře ošetřit*.
Mikroskop je přesný.**

První pomoc

Když zima, tak i zlomeniny a úrazy

Zledovatělé, špatně odklizené chodníky jsou hlavní příčinou úrazů především u starších lidí, ty mladší může zranění potkat především při zimních radovánkách na lyžích nebo na snowboardu.

Ti, kteří se k aktivnějšímu pohybu dostanou jen několikrát za rok, mívají tendenci přeceňovat své síly. Bez předchozího dostatečného tréninku pak většinou jejich tělo zátěž neunes. Náhlý a nadměrný výkon často vede ke svalovým problémům, od drobných až po závažnější. Netrénovaný organismus se také rychleji unaví, ztratí potřebnou koncentraci a snadněji pak dojde k případnému úrazu. U aktivních sportovců a profesionálů vznikají problémy spíše z dlouhodobé fyzické zátěže, která vede k přetěžování šlach a svalů.

Jak proti otokům a zánětům

Samozřejmě, že nejlepším lékem na všechny úrazy je prevence. Tedy v tomto případě je třeba se snažit nehodám vyhnout. Platí staré známé – všeho s mírou. Nepřetěžovat se, na výlet do hor se připravit s rozmyslem a postupně zvyšovat zatížení organismu. Když už přece jen k úrazu v zimě dojde, jeho následky mívají podobné příznaky. Ať už se jedná o poranění lehčí nebo vážnější, při sportu nebo třeba při chůzi na kluzkém chodníku, vždy se objeví na zhmožděných částech těla otoky, záněty a trápí nás bolesti různé intenzity. V závažnějších případech je samozřejmě nezbytné navštívit lékaře, někdy postačí domácí léčba. Jak si tedy poradit s obraženinou, zhmožděninou? Osvědčuje se chlazení poraněného místa, nejlépe přikládáním obkladů s ledem po dobu dvaceti minut a každé dvě hodiny. To zpravidla uleví od bolesti a sníží otok. Pomáhají rovněž obklady s octanem hlinitým. V některých případech je zapotřebí užívat léky proti bolesti nebo protizánětlivé léky (Ibalgín, Nurofen apod.). Velmi dobré účinky při léčbě nejrůznějších druhů úrazů prokázaly léky s obsahem enzymů (např. Wobenzym), které urychlují vstřebávání otoků a krevních výronů a urychlují hojení. A pak samozřejmě je třeba klidový režim a postupná rehabilitace. ■

Domácí lékárnička: zázvor

Jeho léčivé účinky hlavně oceníte při nachlazení a zažívacích potížích. Ale – pozor na předávkování.

Kdy léčí?

Zázvor pomáhá při nachlazení či zažívacích potížích a nevolnostech, aktivuje oběhový systém a snižuje hladinu cholesterolu. Vědci zkoumají další možnosti využití v medicíně.

Kdy škodí?

Dětem do dvou let zázvor není určen vůbec. Vyhnout by se mu měli i jedinci s dlouhodobým onemocněním (např. diabetici). V sušené formě bychom neměli denně přesáhnout dávku 1 gram, čerstvého zázvoru si můžeme dopřát 4 gramy (což je přesně na 1 litr čaje). Při větší dávce se může dostavit nevolnost, průjem i srdeční poruchy.

Jak ho připravit?

Strouhaný nebo krájený na plátky do čaje, čerstvé kousky je rovněž možné rozžvýkat (při bolestech v krku), zázvor lze nakládat do medu nebo cukru (kandování). ■

**Vladimír Gebauer: Vítr,
začátek 80. let, asambláž - dřevo, papír, výřez**

Experimentální prostor
NoD nezná hranice •

Co pravil fotograf LaChapelle

• *Hudební soutěž Nuberg 2011* •

Souostroví Rusko
od Tomáše Glance

UMĚNÍ

Výstavy, hudba a nové knihy

Nová hudba není usedlá!

Roman Pallas (*1978)

- Autor svou soutěžní skladbu **Valčík na uvítanou** uvedl velmi stručně a výstižně.
- „Ó Bergu! Bergu milý! Zahraj mi, prosím, aspoň chvíli.“

Jan Trojan (*1982)

- Inspirací **Večeře na konci světa** byla pouť po Camino Francés do Santiaga de Compostella. Je v ní zážitek z mysu Fisterra na západě španělské Galicie.
- „Objednávka od orchestru Berg přišla, shodou okolností, týden před zážitkem z Fisterry. Vlažil jsem se právě u řeky Burbia ve Villafranca del Bierzo. V tu chvíli mi byl mobilní telefon vskutku vzdálený!“

Michal Nejtěk (*1977)

- Psychické rozpoložení a vzpomínky s tím související jsou obsaženy ve skladbě **Heart in Darkness**.
- „Myšlenky jednoho letního měsíce. Myšlenky na kapitána Marlowa a jeho cestu do nitra temnoty. Myšlenky na soustředěnou melodii, zpěv, který prochází proměnami, ale je nesen stále stejným doprovodem, který neumdlévá. Myšlenky na tu, která dokáže vyvést srdce z temnoty a pohnout s ním.“

Šest skladeb soudobé hudby od šesti mladých skladatelů již pátým rokem soupeří o přízeň posluchačů.

Do 12. února můžete na www.nuberg.cz hlasovat i vy!

Pouť do Santiaga de Compostella, hudba k němému filmu, myšlenky jednoho letního odpoledne či například japonské haiku jsou inspiračními zdroji ke skladbám soutěže Nuberg 2011. Orchester Berg uvádí po celý rok na svých koncertech nové kompozice mladých českých skladatelů, které si u nich objednal. Začátkem roku následujícího pak mohou posluchači vybrat skladbu vítěznou.

Orchester Berg, který roku 1995 založil dirigent Peter Vrábel, je vůbec výjimečným hudebním zjevem na české scéně. Svými koncerty a neúnavnou, svěží propagací soudobé hudby „otvírá dveře do nových hudebních světů.“ I těm, kteří se se současnou hudbou stále mýjejí. Svým nadšením i skvělým hudebním projevem přesvědčuje posluchače, že „nová hudba není usdlá a že má šmrnc!“ Úspěšně. Jejich koncerty jsou již součástí důležitých kulturních událostí. Nejinak je tomu i u soutěže Nuberg. Rok od roku o ni stoupá zájem. Vítěznou kompozici vybírají nejen posluchači z řad široké veřejnosti, ale i odborná porota. Letošní rok v ní zasednou také dva mladí zahraniční skladatelé Juste Janulyte z Litvy a Jakub Ciupinski z Polska. Novinka letošního roku? Poslechová výstava v hale Městské knihovny na Mariánském náměstí v Praze od 3. ledna 2012. ■ WWW.NUBERG.CZ

Jan Dušek (*1985)

• **Dítě ghetta** je skladbou doprovázející stejnojmenný němý film režiséra D. W. Griffita z roku 1910. „Psát hudbu k filmu je vždycky dobrodružné. Hudba může film naprosto zkazit, dát mu jiný význam anebo ho povýšit, umocnit emocionální prožitek a spojením hudby a obrazu tak vytvořit celistvé umělecké dílo. To bylo i mým cílem.“

Jana Vöröšová (*1980)

• „Snažila jsem se ve skladbě **4 haiku** postihnout ten těžko uchopitelný obraz, který nám haiku ve své stručnosti nastiňují.“ Haiku, verše japonské poezie, jsou velmi zvukomalebné. Pronásleduje mne duch zírka (Azuki). Vlna se třísťí / o útes hned přišťí / vlnu vítr žene / jsem rozbitý jak o skálu / marnou láskou k ženě (Mina moto no Šigejuki). Na hrotu šípu / jenž proklál srnce / tančí motýl (Kobajaši Issa).

Ondřej Štochl (*1975)

• I barva může být inspirací. A jak inspiruje barva modrá? „Je barvou čisté oblohy i mysli. Symbolizuje mír, vyrovnanost všech úctů s okolím i vlastním svědomím. Nějaké řešení svých skutků a jejich nesouladu s představou o nás samých potřebuje nalézt každý. Každý se svým způsobem zpovídá.“ Za sólistku skladby **Modrá – čistá a křehká** si autor vybral dítě – malou Terezku.

Pražský experimentální prostor NoD neboli

No Dimension, patří k předním scénám pražské alternativní kultury. Především hudební, výtvarný a divadelní. Je institucí, jejíž obsah a formu určují tři dramaturgické sekce: Galerie NoD (výstavy), teatro NoD (divadlo) a NoLab (multimedia), které utvářejí jeho svěbytnou uměleckou podobu. Každá z nich je vedena osobností, která jí dodává individuální rozměr. Zásadní je – dle samotných dramaturgů, kurátorů a dalších spolupracovníků – především dialog a otevřenost díla a návštěvníka vůči samotnému prostoru.

Klub NoD sídlí v prvním patře klubu Roxy v Dlouhé ulici č. 33 v Praze, kam se ze sklepních prostor přesunul duch kreativního hledání a objevování. Záslouhou výtvarníka a (původem) scénografa, dnes spjatého především s proudem divadla site specific, Tomáše Žižky se rekonstruované prostory bývalé kuchyně a jídelny nestaly otiskem soudobé architektury – ať už by byla jakákoli – ale architekti zachovali jeho časem vrytou syrovost. Podobně jako v Brookově divadle pařížském Bouffes du Nord se díky tomu stal celý prostor NoD – ať už bar, internetová kavárna (ta dnes už chybí), galerie či divadelní sál a celé zázemí – současnými estetickými trendy nepředurčeným světem, který diváka dodnes vtahuje do jiného času a jiných dimenzí vnímání – No Dimension.

Každý umělecký počín, který se tam odehraje – ať už výtvarný, hudební nebo divadelní – je především Událostí. A to je to podstatné, s čím klub NoD obohacuje Prahu. Můžete si tam zajít snad na cokoli. Vždy to bude otiskem nějaké individuality a něčím ojedinělé a výjimečné. Odehrávají se tam podnětné festivaly – ...příští vlna/next wave... či Nultý bod – své premiéry nabízejí přední představitelé tanečního a pohybového divadla a performance art. Z poslední doby bych upozornil především na inscenace režiséra Jana Nebeského Neúplný sen, Lamento a NoD Quijote, na pohybové a pantomimické produkce skupin Farma v jeskyni, Spitfire Company či Tantehorse, na experimentující projekty režiséra Jiřího Adámka, na hostování brněnského divadla Feste či česko-německo-norského NIE či – pro komediálněji zaměřené diváky – na nejnovější produkce tvůrčího týmu Kolečko-Svoboda Vejce a šílenou hudební revui Anny Polívkové Blázinec. Ale pravidelně zde hostují i nezavedení perfermeři a performerky se svými novými projekty, studenti či čerství absolventi DAMU, HAMU, konzervatoří. Zkrátka NoD je prostorem, který nemá hranice. www.nod.roxy.cz

Zásadní je *především dialog a otevřenost* uváděného díla

**Divadlo
měsíce**

Aki Kaurismäki: Le Havre

Je jen pár režisérů, jejichž rukopis rozpoznáte po pár okamžicích. Patří mezi ně finský solitér Aki Kaurismäki. Jeho nezaměnitelný minimalistický režijní styl založený na statických záběrech, lakonických dialozích, strnulém hereckém projevu a seversky černém absurdním humoru se postupem let obrušuje do zenově jednoduchého tvaru. Příběh hrdého a sympatického čističe bot Marcela (André Wilms), který za pomoci svých podobně solidárních přátel pomůže ilegálnímu imigrantovi z Afriky – třináctiletému chlapci – dostat se za maminkou do Londýna, by v rukou jiného režiséra vyzněl jako mravoučné klíšé. Ale Kaurismäki dokáže udělat z naivity ctnost a z potenciálně depresivního námětu nádhernou sociální pohádku. Ta sice hájí ideje typu multikulturalismu, které jsou dnes často považované za překonané a utopistické, ale co byste čekali od režiséra, který má za to, že poslední dobré filmy byly natočeny v sedmdesátých letech. Kaurismäkimu se dnešní svět pranic nelíbí a ve snímku *Le Havre* proti němu aplikuje sérum optimismu. Pravda a láska tak ve francouzském přístavu vítězí nad lží a nenávisť. **PREMIÉRA 5. 1., WWW.CINEMART.CZ**

**Film
měsíce**

**Výstava
měsíce**

Po sametu

Jedna ze stálých expozic Galerie hlavního města Prahy, která před nedlouhým časem vznikla v domě U Zlatého prstenu, přinesla svěží pohled na současné české umění zdůrazňující tvorbu posledních dvou desetiletí. Přitom se soustřeďuje na široké spektrum osobností a snaží se naznačit souvislosti mezi různými uměleckými generacemi. Vybraná díla, která buď patří do majetku instituce nebo jsou zapůjčena od umělců a galerií, se někdy představují v neočekávaných spojeních. Kurátoři (Karel Srp, Sandra Baborovská) objevili nové vztahy mezi autory odlišného věku i východisek, u kterých by nás na první pohled nenapadlo, že mohou mít tolik společného. Na výstavě se setkáme s díly vytvářenými klasickými (malba, kresba, socha) i méně tradičními médii (fotografie, video, objekt, instalace), která se však přirozeně doplňují. Projekt je rozvrstven do několika pater včetně historických sklepení a přináší živý, netradičně pojatý obraz českého umění v jeho různosti a výrazovém bohatství. S některými souvislostmi nemusí každý nutně souhlasit, ale mnohem důležitější je, že zvolený princip nutí diváky k zamyšlení nad vývojem naší výtvarné scény. Expozice každopádně stojí za návštěvu, když si chcete v kostce zopakovat, co se v našem umění v posledních desetiletích odehrálo a dosud odehrává. Navíc ji doprovází poměrně výpravný katalog a zajímavé a každému cenově dostupné DVD s výpověďmi zúčastněných umělců. **GALERIE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY, STÁLÁ EXPOZICE, WWW.GHMP.CZ**

K. Ch.

– portrét politické vězeňkyně

Každý člověk je otevřenou knihou, v níž se dají nalézt reflexe nejrůznějších událostí. V té knize jsou zaznamenány osobní prožitky, nalezneme v ní i stopy dějinných zvrátů. Jestliže konkrétní lidské příběhy ponecháme bez pozornosti, budeme jako bez paměti. A nic nepochopíme...

Dobrovolnická iniciativa Političtí vězni.cz systematicky zaznamenává rozhovory s bývalými politickými vězni a vězeňkyněmi. Jeden z nich, zvláště silný ve své výpovědi, zaznamenala také jako filmový dokument. Snímek K. Ch. - portrét politické vězeňkyně měl premiéru v listopadu 2011.

Pokud byste se s paní Karlou Charvátovou (odtud iniciály K. Ch., užitě v názvu dokumentu) setkali poprvé, pravděpodobně byste nerozpoznali nelehký život, o kterém se rozhodla podat svědectví. Elegantní dáma, usměvavá, vtipná, inteligentní. Chtělo by se říci, že s takovou povahou měla jistě zajímavou práci, přátele, rodinu, mnoho koníčků. Avšak dějiny byly proti ní.

Nespolehlivá osoba

Karla Charvátová se narodila v březnu roku 1925 jako Karla Grollová ve východočeském pevnostním městě Josefov, které je dnes součástí sousední Jaroměře. Dcera obchodníka textilem také v Jaroměři absolvovala gymnázium a po skončení druhé světové války se zapsala ke studiu práv na Univerzitě Karlově. Studium však nestačila dokončit, 17. listopadu 1948 byla zatčena pro údajnou spolupráci na protistátní činnosti a odvezena k výslechům do nechvalně proslulé „čtyřky“ v pražské Bartolomějské ulici a následně do Plzně. V plzeňské vyšetřovací vazbě byla znásilněna dozorcem a otěhotněla.

Těhotenství prožila ve vazebním prostředí a porodila holčičku, kterou se po domluvě s advokátem rozhodla dát k adopci. I když byla v roce 1949 zproštěna obžaloby, neznamenalo to pro ni konec strastí. Etablující se komunistický režim ji „ocejšoval“ nálepkou nespolehlivé osoby. Její matka byla

těžce nemocná, mladší sestra trpěla krátkozrakostí a nakonec dostala trvalý invalidní důchod ve výši 350 Kčs, rodina se tak ocitla v nelehké sociální situaci. Jejich obchod byl znárodněn. Karla Charvátová sama následkem fyzického i psychického vypětí onemocněla, nemohla mít další děti, kvůli tomu se jí rozpadlo manželství, několikrát se nervově zhroutila.

Matka a dcera

Se svou biologickou dcerou se setkala až v roce 2000, od té doby se obě ženy scházejí, a jak samy říkají, určitý vztah k sobě už našly. Dcera Milena ve filmovém dokumentu také vystupuje, diváci tak mají možnost srovnávat rozdílné pohledy obou žen na to, jakým způsobem se měl jejich osud proplétat. Paní Milena se domnívá, že dítě by bylo možno vychovat i v obtížných pod-

Rozhodla se
dát *dcera*
k adopci,
setkaly se až
v roce 2000

Studentský filmový štáb s paní Karlou Charvátovou a její dcerou

mínkách, jimž rodina paní Charvátové čelila. V tom se její názory s biologickou matkou rozcházejí, avšak za to, jak se paní Charvátová zachovala, ji její dcera neodsuzuje. Tento rozměr vztahu matky s dcerou vyzývá k zamyšlení nad skutečně extrémními situacemi a rozhodnutími, kterým může být člověk ve svém životě vystaven. To byl také jeden z motivů, proč se sdružení Političtí vězňi.cz rozhodlo příběh uchopit dokumentárně.

Jiný život

Život paní Charvátové tak není jen příběhem bývalé politické vězeňkyně (ostatně vzhledem k délce svého věznění de iure nemá nárok ani na odškodnění), jakož není pouze příběhem o vyrovnání se s realitou socialistické diktatury, je především příběhem dvou žen, jejichž osudy byly násilně nasměrovány na zcela odlišné trajektorie. Pokud by nedošlo k zadržení paní Charvátové, její dcera by se nenarodila. Naopak paní Charvátová by pravděpodobně nezůstala „bezdětná“ a nemusela by se rozhodovat, zda dá své dítě k adopci či nikoliv. Zcela jistě by dokončila studium práv (čestný doktorát jí byl udělen až po roce 1989) a našla by adekvátní pracovní uplatnění. Kdyby dějiny tehdy nebyly protínány, žila by jiný život...

Slavnostní premiéra filmového dokumentu se konala symbolicky 17. 11. 2011 v pražském kině Světozor za osobní účasti paní Charvátové. Tvůrci, mladí dokumentaristé z iniciativy Političtí vězňi. cz jej v budoucnu chtějí nabídnout spolu s doplňujícím programem nejrozličnějším vzdělávacím institucím v ČR i zahraničí. ■

Iniciativa Političtí vězňi.cz

Usiluje o etické zachycení a uchování paměti a životních zkušeností bývalých politických vězňů a vězeňkyň. Svědectví jsou zaznamenávána metodou orální historie, která využívá osobního kontaktu s pamětníky. V rámci tohoto kontaktu jsou pak nahrávány rozhovory, které by nám i dalším generacím měly zajistit možnost „živého“ zprostředkování vzpomínek na realitu pracovních táborů v Československu. Metoda orální historie ve své snaze o zaznamenání celého životního příběhu pamětníka umožňuje sledovat kupříkladu i obtížnou integraci politických vězňů zpět do společnosti.

Z počáteční snahy tehdejších studentů Kláry Pinerové a Tomáše Boušky, kteří s politickými vězni nahrávali rozhovory v rámci svých absolventských prací a kteří usilovali o to, aby tato svědectví nesloužila jen jako „nutná povinnost“ k dosažení vysokoškolského titulu, se zrodila širší iniciativa. Byly založeny internetové stránky, díky grantové podpoře se podařilo vydat publikaci Českoslovenští političtí vězni – životní příběhy, včetně její mutace v anglickém jazyce.

Iniciativa pořádala také studentskou konferenci „Životní příběhy obětí stalinismu“ či mezinárodní workshop „Life in the Stalinist Labor Camps“. V říjnu 2011 byla problematika žen-politických vězeňkyň tématem panelu na konferenci Nadace Forum 2000.

Dokument K. Ch. byl realizován ve spolupráci se studenty pražské Vyšší odborné školy publicistiky – praktické mediální dílny, a za podpory individuálních donátorů.
WWW.POLITICTIVEZNI.CZ

TŘI SESTRY

DIVADLO
VDLOUHÉ

A. P. ČECHOV

REŽIE

MARTIN FRANTIŠÁK

Hra, v níž inteligentní ženy touží po lásce, zamilovaní baroni chtějí pracovat a dělostřelečtí důstojníci filozofují o životě.

Všichni dohromady pak touží po štěstí, které však ve svých životech nenacházejí.

12. A 19. LEDNA 2012

PRA	HA
PRA	GUE
PRA	GA
PRA	G

Platí jako poukázka
na 2 vstupenky
za cenu 1

SAMBOIS[®]

Tak pravil LaChapelle

Nezaměnitelný, na první pohled rozeznatelný styl, ale i kýčovitě a povrchní – takové jsou ohlasy na tvorbu amerického fotografa Davida LaChapelle. Jeho dílo vyvolává rozporuplné reakce. Přesto, nebo možná právě proto, je jeho výstava v Galerii Rudolfinum velkou kulturní událostí.

Kurátor výstavy Otto M. Urban připravil americkému fotografovi doposud nevídanou retrospektivu. Návštěvníci se v jednotlivých sálech seznámí s celou jeho dosavadní kariérou. Od černobílých fotografií z 80. let, přes portréty známých postav světového showbyznysu či reklamní fotografie. A tak jako se David LaChapelle, podle svých slov, odvrátil od konzumního světa módních časopisů, tak se návštěvník ocitne před fotografiemi znázorňujícími Ježíše Krista nebo třeba před dílem nazvaným Potopa, jehož inspirací byl slavný Michelangelův Poslední soud ze Sixtinské kaple. Nebyl by to ale bouřlivák LaChapelle, kdyby Krista neobklopil prostitutkami či hiphopery. A na LaChapellově zobrazení Posledního soudu se objeví nápis známé módní značky Gucci.

Když měl roku 1984 fotograf svou první výstavu v newyorské galerii 303, všiml si jej Andy Warhol a nabídl mu spolupráci ve slavném magazínu The Interview. Pak už byl jenom krůček k titulním stránkám časopisů, jako jsou Vogue, Vanity Fair či Rolling Stones. David LaChapelle se ocitl ve světě pop-artové kultury, ve světě showbyznysu. Stal se známým především svými portréty slavných lidí, například Davida Bowieho, Naomi Campbell či Michaela Jacksona. Všichni bez výjimky jsou na fotografiích aranžováni do značně vyzývavých poloh a situací. Vyzývavé polohy a situace nechybí ani jeho nejnovějším pracím, ve kterých se vrátil ke svým uměleckým počátkům a k volné tvorbě. Barevně křiklavé, provokativní fotografie. Někdo se před nimi pobaví, někoho pobouří, někdo se začervená, někdo se zamyslí. Co vlastně svým dílem praví David LaChapelle? Na tuto otázku si jistě každý návštěvník odpoví po svém. Na slavnostním zahájení však přítomný autor mimo jiné pravil, že pokud vláda přestává dotovat umění a vzdělání dětí, přestává si vážit své kultury, a to je jedním z příznaků úpadku kultury. S tím, dovolím si tvrdit, nelze nesouhlasit.

Výstavu Tak pravil LaChapelle si lze prohlédnout do 26. února. K výstavě byl vydán stejnojmenný katalog. ■ GALERIE RUDOLFINUM, PRAHA, WWW.GAELRIERUDOLFINUM.CZ

Nahoře:
Amanda Lepore:
Závislá na diamantech,
C-print, 1997.
Na protější straně:
Smrt hamburgerem,
2001 (není součástí
pražské výstavy)
© David LaChapelle,
courtesy Fred Torres
Collaborations

„Nikdy jsem nechtěl *být primárně* slavný nebo bohatý. Ne, chci jenom dát světu krásné obrazy. Chci, aby se lidí dotkly tak, jak to umí hudba,“ řekl David LaChapelle.

LEDEN

**LENA KNILLI A JANA KASALOVÁ
/ CENTIMETR ZA DEN**

ÚNOR

**JAN ZELENKA / NEBE, PEKLO, HRÁCH
(VEGETÁLNÍ IMAGINACE)**

BŘEZEN

UKRAINE NOW!

DUBEN

SOUČASNÉ RUSKÉ UMĚNÍ

KVĚTEN

ION BARLADEANU

16. 5. 2012

**NOC LITERATURY
2012**

ČERVEN

**ŽIJEME LONDÝNEM
/ LOH 2012**

WWW.CZECHCENTRES.CZ/PRAGUE

ČESKÉ CENTRUM PRAHA

RYTÍŘSKÁ 31, PRAHA 1

OTEVŘENO

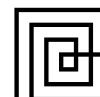
ÚT / PÁ 10:00—18:00, SO 12:00—18:00

CZECH CENTRE PRAGUE

RYTÍŘSKÁ 31, PRAGUE 1

OPEN

TUE / FRI 10AM—6PM, SAT 12PM—6PM

ČESKÉ CENTRUM

CZECH CENTRE

Pětašedesátiletý Paul Davies

je mezinárodně uznávaný britský fyzik, kosmolog a astrobiolog. Na Arizonské státní univerzitě vede průkopnické centrum pro fundamentální koncepty ve vědě a předsedá Postdetekční pracovní skupině SETI, což je mimořádně ambiciózní a důležitý výzkumný projekt; zkratku anglických slov v překladu čteme Hledání mimozemské inteligence. Většina aktivit tohoto projektu spočívá v pročesávání oblohy radioteleskopy a hledání jakéhokoliv náznaku poselství z hvězd – SETI se snaží odpovědět na otázku: Jsme ve vesmíru sami? Paul Davies ve své loňské publikaci **PODIVNÉ TICHŮ** aneb Hledání mimozemské inteligence konstatuje, že jde o hledání jehly v kupce sena bez jakékoliv záruky, že v ní ta jehla vůbec je. Dokonce i pokud patříte k těm, kteří veškeré tyto úvahy odmítají, Daviesova kniha vás zaujme: dozvíte se přístupnou formou leccos o našem vesmíru. A také že podle průzkumů 40 milionů Američanů tvrdí, že viděli něco, co popisují jako UFO, to jest neidentifikovatelný létající objekt (doslova to znamená, že nikdo neví, co to je). Uvažujeme-li o skutečné mimozemské inteligenci, která se vyvíjí po mnoho milionů let, píše Davies, musíme se co nejvíce oprostít od své mentální přítěže. Zapomeňte na zelené mužíčky, šedé trpaslíky, létající talíře s okénky, kruhy v obilí, zářící koule a děsivé noční únosy! Chceme-li plně porozumět významu onoho podivného ticha, musíme se vydat na pouť skutečným neznámem, vyzývá Davies čtenáře a poslední kapitolu uzavírá větou: My prostě nevíme, jak to je. Podivné ticho vydala společně nakladatelství Argo a Dokořán. Přeložil Martin Žofka.

WWW.ARGO.CZ, WWW.DOKORAN.CZ

**Kniha
měsíce**

Naše normalizace

„Je to doba, kdy se biologické přežívání stalo normou a obnažilo tak potřeby většinového voliče...“ Tak vysvětluje pojem „normalizace“ Lubomír Martínek v knize vzpomínek a rozhovorů známých i méně známých lidí různých profesí na dobu dvaceti normalizačních let. **ČLOVĚK V TÍSNI**, WWW.CLOVEKVTISNI.CZ

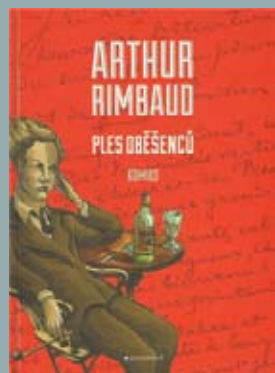
Souostroví Rusko

Co se děje v současné ruské kultuře? Na tuto otázku hledá odpověď Tomáš Glanc v knize s podtitulem **Ikony postsovětské kultury**. Vladimír Sorokin, Alexandr Brodskij, Ljudmila Ulickaja a další ruští umělci jsou představeni v sedmácti monografických portrétech. **REVOLVER REVUE**, WWW.REVOLVERREVUE.CZ

Můj ty smutku!

Hlavní hrdina ságy Peanuts Charlie Brown, který na sebe bere veškerou tíhu lidstva, si svému příteli, psu Snoopymu, vždy posteskne slovy „Můj ty smutku!“. Známé komiksové postavičky stripů Charlese Schulze z let 1980–1999 vychází knižně. **NAKLADATELSTVÍ PLUS**, WWW.ALBATROSMEDIA.CZ

Ples oběšenců

Třináct básní francouzského prokletého básníka Arthura Rimbauda z jeho nejranějšího, tuláckého období, zpracovalo třináct ilustrátorů do podoby komiksu. Dobrý způsob, jak představit poezii mladším čtenářům. Básně přeložil Gustav Franci. **GARAMOND**, WWW.E-GARAMOND.CZ

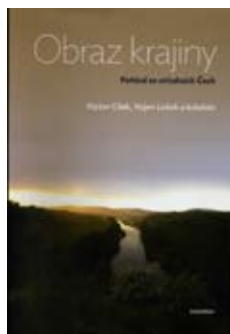
Rovnováha krajiny

Jakýkoliv cizorodý zásah do přírodního prostředí, ať vypadá sebehůř, bude dříve či později krajinou přijat a stane se její součástí. Je vůbec nějaká jiná možnost?

Pod nepřesným termínem rovnováha krajiny, lépe asi homeostáze krajiny, máme na mysli schopnost krajiny vstřebávat změny, udržovat stálé prostředí, pružně se vracet po narušení zpět do původního stavu, anebo si najít nějaký nový rovnovážný stav vhodný k další existenci. Je to vlastnost společná všem soustavám s živými prvky – jednotlivým organismům, jejich společenstvům i celé krajině – která se nutně vyvinula během evoluce jako základní podmínka k přežití v měnícím se světě...

... Spáleniště se zazelená, opuštěná pole, haldy a výsypky zarostou. Ve stěně opuštěné pískovny začnou hnízdit břehule říční. Ze středověké páchnoucí jámy plné odpadků a výkalů se za tisíc let stane bedlivě zkoumané archeologické naleziště. Proklínaný vápencový velkolom bude po mnoha desetiletích a staletích osídlen skalní květenou. Po náspech dálničního koridoru začnou migrovat suchomilné a teplomilné druhy organismů. Nakonec i tu přehradní nádrž, která pohřbila Svatojánské proudy, si budeme jednou možná pochvalovat, že zakonzervovala krajinu vůči jiným zásahům.

Schopnost krajiny vrátit se zpět do původního stavu je dobře patrná zejména po událostech katastrofické povahy. Povodeň v srpnu 2002 měla ve středních Čechách ničivý dopad hlavně z pohledu lidské civilizace. Pro přírodní krajinu (viděno třeba bystrými očima užovky podplamaté nebo hypotetickými očima prastaré říční nivy) to byl sice neobvyklý, nicméně spíše pozitivní zážitek. Proudící vodou putovala semínka, plody, oddenky, vejčička nebo i dospělí jedinci všeho druhu, což znamenalo pro mnoho organismů velkou příležitost, jak se rozšířit. Nově vytvořené šterkové a bahnité náplavy v korytě dolního toku Berounky výrazně zvýšily biodiverzitu krajiny, neboť tu opět po mnoha desetiletích mohly vyklíčit rostliny adaptované na zvláštní typ nestálého prostředí. Povodňové změny tvarů říčních a potočních koryt vedly k přiblížení ideálu revitalizace vodního toku. Pro krajinu byla povodeň zpestřující událostí, kterou hlavně živé organismy dovedly využít ve svůj prospěch. ■

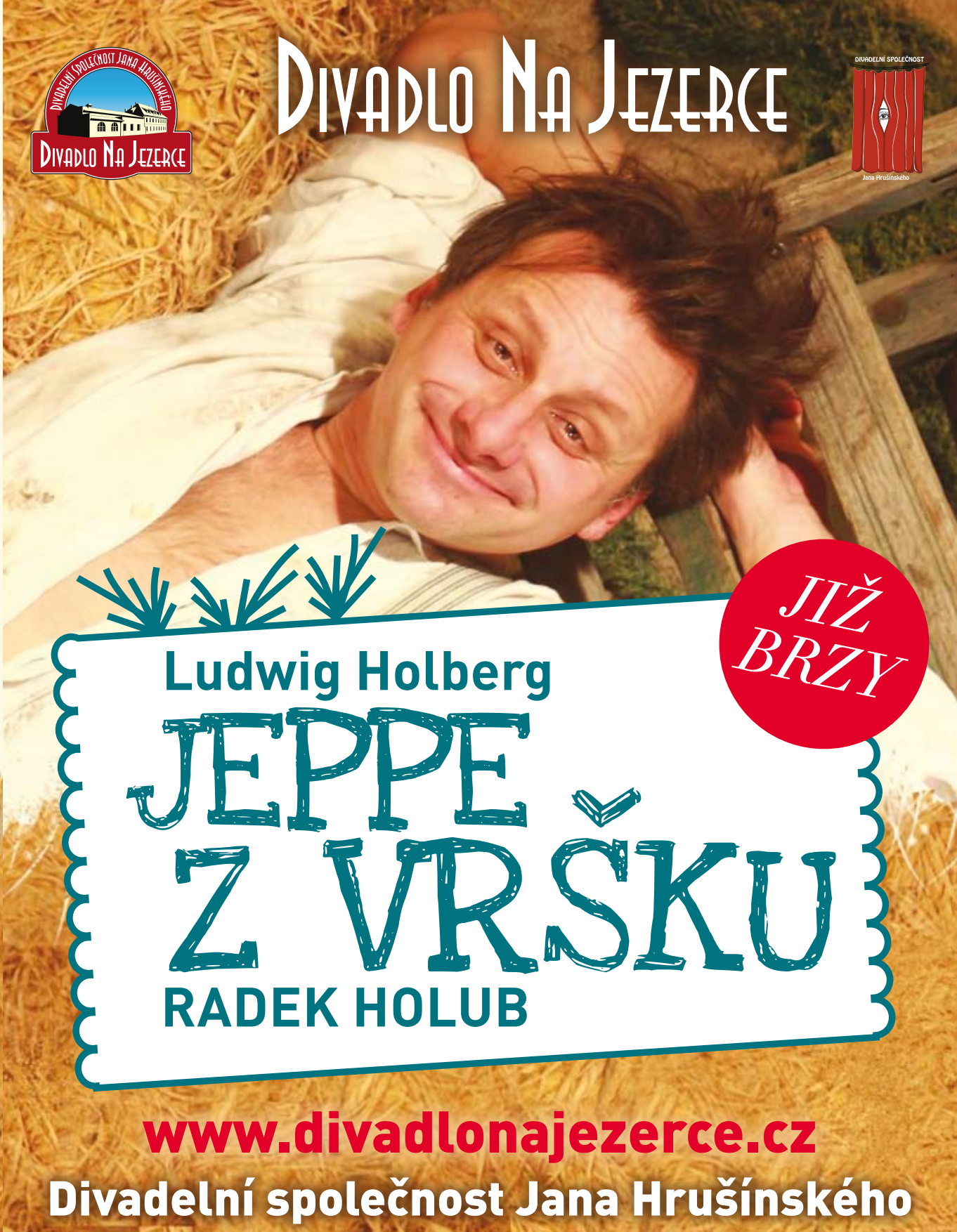

Z KNIHY

VÁCLAV CÍLEK, VOJEN LOŽEK A KOLEKTIV:
OBRAZ KRAJINY. POHLED ZE STŘEDNÍCH ČECH,
VYDALO NAKL. DOKOŘÁN, PROSINEC 2011

DIVADLO NA JEZERCE

Ludwig Holberg
JEPPE
Z VRŠKU
RADEK HOLUB

**JIŽ
BRZY**

www.divadlonajezerce.cz

Divadelní společnost Jana Hrušínského

XANTYPA

Hlavní partner

Mountfield

Generální partner

DNES

SANQUIS®

ABELSON Agency

Národní galerie v Praze – Sběrka umění 19. století
Klášter sv. Jiří

Adolf Chwala

| 1836–1900 |

14. září 2011 – 26. únor 2012

Otevřeno denně včetně pondělí od 10 do 18 hodin. Klášter sv. Jiří, nám. U Sv. Jiří 33, Praha 1, tram 22 > Pražský hrad

www.ngprague.cz

Hlavní partner NG v Praze

Patron NG v Praze

Partneři NG v Praze

Mediální partneři NG v Praze

Partneři výstavy

UniCredit Bank

eternity

Vitava

ANOPRESS II

LISTY

PRAGUEEVENTSCALENDAR

SANQUIS

Prager Zeitung

ČESKÉ PŘÍSTAVY, a.s.

KODL